

ΣΤΑ ΔΕΚΑ
ΠΡΟΣΕΧΗ
ΧΡΟΝΙΑ...

ΔΑΥΛΟΣ

ΤΙΜΗ: ΔΡΧ. 400

ΔΙΚΑΙΟ, ΝΟΜΟΣ, ΝΕΜΕΣΙΣ, ΚΑΘΑΡΣΙΣ

Ἡ θρησκεία στὴν Ἀρχαία Σπάρτη

ΕΛΛΗΝΕΣ Ν. ΙΤΑΛΙΑΣ: Πεθαίνουμε μόνοι

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό

Κυδαθηναίων 29, Πλάκα
105 58 Αθήνα.

Τηλ.: 3223957 ή 9841655.

Τα Γραφεία του Περιοδικού
λειτουργούν πρωινές ώρες
9.30-13.30 καθημερινά.

Ίδιοκτήτης — Έκδοτης
— Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ
"Αχιλλέως Μουσών 51
Παλαιό Φάληρο.

Φειτοστοιχειοθεσία: Ατελεί:
«Ν.ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»
Μάγερ 11, Αθήνα, τηλ. 5221792.
Εκτύπωση-Βιβλιοδεσία:
«ΒΑΣΙΛΑΚΟΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»
Καλλιθέρας 10
Μπουρνάζι, τηλ. 5726819.

- Τιμή αντιτύπου: 400 δρχ.
- Ετήσια συνδρομή: 4.000 δρχ.
- Οργανισμών κ.λπ.: 6.000 δρχ.
- Φοιτητών: 2.500 δρχ.
- Εξωτερικοί: 50 δολλ. ΗΠΑ.

Οι συνδρομές προκαταβάλλονται
τόν μήνα Ιανουαρίου κάθε χρόνου.

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ

Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

Όλες οι συνεργασίες και τα
ταχυδρομικά εμπόσματα στη
διεύθυνση:

ΔΗΜ.Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ, Μουσών 51
175 62, Π. Φάληρο, Αθήνα.

Παρακαλούνται οι συνδρομητές
που αλλάζουν διεύθυνση, να το
γνωστοποιούν στο περιοδικό.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 5780:

Χαγᾶνοι ὄρνεοκέφαλοι βυσσοδομοῦν

Δ.Ι.Α.

ΣΕΛΙΣ 5781:

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Sac. RENATO DELOS, Δ. ΠΑΝΟΥ - Ι. ΜΑΓΚΡΙΩΤΗΣ
κ.ά., Ἀρχιμ. ΤΙΤΟΣ ΧΟΡΤΑΤΟΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑ-
ΣΩΤΗΡΙΟΥ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΡΕΝΤΟΥΛΗΣ, ΦΩΤΙΟΣ
ΜΠΟΥΖΑΝΗΣ, Μ. ΛΑΝΙΚΑΣ, Ι. ΑΡΓΥΡΙΟΥ.

ΣΕΛΙΣ 5790:

«Έμψυχος κοινωνία»

ΑΝ. Ν. ΖΟΥΜΠΟΣ

ΣΕΛΙΣ 5791:

Δίκη, Νόμος, Νέμεσις, Κάθαρσις

ΗΛΙΑΣ Α. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

ΣΕΛΙΣ 5799:

Ποιητές-ποιητές

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 5800:

Ό Έρωτας

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΑΓΚΑΡΙΔΗΣ

ΣΕΛΙΣ 5801:

Τά ἀγγλικά» κακοποιημένα ελληνικά

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΓΑΤΣΙΑΣ

ΣΕΛΙΣ 5808:

Ό θρησκεία στην Όρχαία Σπάρτη

ΓΑΒΡΙΗΛ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

ΣΕΛΙΣ 5815:

«Ό ανεμοστρατηγική»

ΦΟΙΒΟΣ Θ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΣΕΛΙΣ 5824:

Ευάγγελος Σταμάτης-Όθανάσιος Γεωργιάδης

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΕΩΡΓΑΝΑΣ

ΣΕΛΙΣ 5836:

Περί «Όχρυσης Όλυμπίδος»

ΟΡΕΣΤΗΣ ΗΛΙΑΝΟΣ

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΠΟΙΗΣΗ

Σπύρος Νόνικας, Γιώργος Κυριαζόπουλος.

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ: σελ. 5791 • ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ: σελ.
5813 • Α-ΛΟΓΑ, ΑΝ-ΙΣΤΟΡΗΤΑ ΚΑΙ Α-ΠΑΙΔΕΥΤΑ:
σελ. 5807 • ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ: σελ. 5826 • ΔΙΗ-
ΓΗΜΑ: σελ. 5829 • Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ: σελ.
5836.

Χαγᾶνοι ὀρνεοκέφαλοι βυσσοδομοῦν

Τὸ Νεοελληνικὸ Κράτος ἔφαγε τὸν Ἑλληνισμό.

Ποιό Κράτος; Ποιός κυβερνᾷ τὸν τόπον αὐτὸν ἀπὸ τὸ 1830 ἕως σήμερα;

Ποιοὶ πράγματι κρύβονται πίσω ἀπὸ τὴ συρρίκνωση καὶ παρακμὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ; τὴν **διὰ νόμων** καταστροφή τῆς γλώσσας του καὶ τῆς γραφῆς του; τὴν **διὰ νόμων** ἐκχυδαίωση τῆς Παιδείας του; τὴν **διὰ νόμων** («ἐκλογικῶν») ἐξάρτηση τῆς πολιτικῆς ζωῆς ἀπὸ δύο (ἐπὶ τοῦ παρόντος) φανατικοὺς ἄλλοεθνεῖς; τὴν ἐκπόρνευση, ἐξαχρείωση καὶ ἐξαγρίωση τοῦ νεοελληνικοῦ ἥθους; τὸν ἀπηνή διωγμὸ παντὸς ἀξίου; τὴν ἀνεξήγητη ἐμφάνιση ὡς κομητῶν καὶ τὴν ἀπροσδόκητη ἐκτόξευση στὰ ὕψη τῶν μορμολυκείων τοῦ πολιτικοῦ μας βίου;

Ποτέ οἱ Ἕλληνες (σ' ὅποιο ἐπίπεδο κι ἂν βρίσκονταν) δὲν ζήτησαν νόμους πού θὰ κατέστρεφαν τὴν γλῶσσα καὶ τὴν γραφὴ τους· ποτέ δὲν ζήτησαν ἀποφάσεις καὶ πολιτικὲς ἢ στρατιωτικὲς πράξεις πού θὰ ὠδηγοῦσαν στὴν ἐκρίζωσή τους ἀπὸ τίς προαιώνιες ἐστίες τους· ποτέ δὲν ζήτησαν νόμους γιὰ τὴν ἐκδυχαίση τῆς Παιδείας τους· ποτέ δὲν ζήτησαν νόμους πού θὰ ἐξαρτοῦσαν τὴν δημοσία ζωὴ τους ἀπὸ δύο Τούρκους· ποτέ δὲν θὰ προτιμοῦσαν μορμολύκεια ἀντὶ τῶν ἡγετῶν· ποτέ δὲν θὰ ἀπέρριπταν τὸν ἄξιο, ἂν αὐτὸς ἀφήνετο νὰ γίνῃ ἀντιληπτός. Ποτέ. Ποτέ. Ποτέ. Μαθηματικῶς δὲν εἶναι δυνατόν ἄλλως νὰ πράξουν οἱ Ἕλληνες.

Μὴ Ἕλληνες εἶναι συνεπῶς αὐτοὶ πού «ἐπραξαν ἄλλως»· αὐτοὶ πού πανίσχυροι κρύβονται πίσω ἀπὸ μιὰ ἄπραγη, παραπλανητικὴ κι ἐντελῶς ἀνίσχυρη προθήκη, τὴν «μαριονέττα» πού λέγεται «δημόσιος ἑλληνικὸς βίος», καὶ τὸν ἐλέγχουν μὲ τὰ ἀόρατα νήματά τους· αὐτοὶ πού πράγματι παίρνουν τίς ἀποφάσεις· αὐτοί, μὲ μιὰ φράση, πού καθημερινὰ σταυρώνουν καὶ θάβουν τὸν Ἑλληνισμό.

**«Σελδζοῦκοι ροπαλοφόροι караδοκοῦν,
Χαγᾶνοι ὀρνεοκέφαλοι βυσσοδομοῦν,
σκυλοκοῖτες καὶ νεκρόσιτοι κι ἐρεβομανεῖς
κοπροκρατοῦν τὸ μέλλον...».**

[Ὁδυσσεάς Ἑλύτης, «Ἄξιόν ἐστι», ψαλμὸς ιδ']

Αὐτοὶ τῷ ὄντι, κι ὄχι οἱ ἄλλοι, κυβερνοῦν τὸν Ἑλληνισμό χωμένοι μέσα στίς ἐρεβώδεις κρύπτες τους. Σκοπὸς τους: Νὰ ἐξαλειφθῇ ἀπὸ προσώπου Γῆς ἀκόμη καὶ τὸ ὄνομα Ἑλλάς. Ὅποιος ἔχει στοιχειώδη αἴσθηση τῆς Ἱστορίας, **ἀλλὰ καὶ τῶν καθημερινῶν γεγονότων**, δὲν ἔχει τὴν παραμικρὴ ἀμφιβολία γι' αὐτό.

Δ.Ι.Α.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Ἑλληνόφωνοι Ἀπουλίας: Πεθαίνουμε μόνοι

Πρὸς τὸ Περιοδικὸ «ΔΑΥΛΟΣ».

Ἀγαπητά μας ἀδελφια, σᾶς χαιρετοῦμε.

Ἀπὸ τὸν Ἰούνιο λαμβάνουμε τὸν «Δαυλὸ» καὶ σᾶς εὐχαριστοῦμε. Εἶναι μία ἐλπίδα στὶς τόσες ἀπογοητεύσεις. Ἕνα ποτήρι νερὸ στὴν ξεραμένη γλῶσσα μας.

Ἡ κληρονομιά μας ἐδῶ στὸ Σαλέντο χάνεται μέρα μὲ τὴν μέρα, ὥρα μὲ τὴν ὥρα. Κυττοῦμε τὰ ἀπέναντι βουνά, καὶ δὲν μᾶς πλησιάζουν. Ἡ θάλασσα δὲν μᾶς ἐνώνει. Οἱ τριήρεις εἶναι δεμένες στὰ ἐκεῖθεν λιμάνια. Δίχως νὰ τολμᾶμε νὰ ταξιδέσουμε, χανόμαστε μόνοι. Ὅσες φορὲς χτυπήσαμε τὶς θύρες γιὰ δασκάλους, γιὰ ἐκκλησιές, τὶς βρήκαμε κλειστές. Σκεφτόμαστε τὴν ζωὴ, τὴν ρίζα, τὴν γλῶσσα μας. Μὴ βρίσκοντας διέξοδο πεθαίνουμε, σηκώνοντας καὶ νεκροὶ μαζί μας τὸ χρέος. Μένουμε ἀμετακίνητοι, γιατί δὲν ἔχουμε καιρό. Ἔτσι μίαν ἡμέρα, ἂν μᾶς ἀνακαλύψετε, ὅχι μὲ βίντεο καὶ παραστάσεις θεαμάτων ἀλλὰ μὲ πλάτες καὶ χέρια, νὰ σηκώνουμε μαζί τὴν γλῶσσα μας, θὰ ὑπάρχουμε ὡς μία γέρικη ἀνθισμένη ἐλιά. Αὐτὴν τὴν ἐλιά, αὐτὴν τὴν θάλασσα ποὺ μᾶς ἐνώνει, ἀναζητᾶμε.

Σᾶς περιμένουμε

Sac. Renato Delos

[Ρενᾶτος Δηλὸς]

Ἱερέας Μαρτάνου

Parrocchia "Maria S.S. Assunta"

730 25 Martano

Lecce, Ἱταλία

Μία πρόταση γιὰ τοὺς Ἑλληνες τῆς Ν. Ἱταλίας

Ἀξιότιμε κύριε διευθυντά,

Μαζί καὶ μὲ τὰ ἰδικά μου συγχαρητήρια γιὰ τὴν ὅλη σας προσφορὰ στὸν Ἑλληνισμό τῆς Κάτω Ἱταλίας, παρακαλῶ ὅπως μοῦ ἐπιτρέψετε καὶ μετὰ τὴν δημοσίευσί στο ὑπ' ἀριθμ. 99/Μάρτιος 1990 τεύχος τοῦ «Δαυλοῦ», σελ. 5715, ἐπιστολῆς ἐντίμων καὶ λογίων ἀναγνωστῶν σας, τὴν ὁποία ἐπιγράφετε «Μόνον ἡ ἀνάληψη ἰδιωτικῶν πρωτοβουλιῶν», νὰ προτείνω διὰ μέσου τοῦ ἐγκρίτου περιοδικοῦ σας τὴν ἴδρυσι «Συλλόγου ἢ Ὁμίλου Φίλων Ἑλληνισμοῦ Νοτίου Ἱταλίας» μὲ σκοπὸ τὴν παροχὴ συνδρομῆς.

Πιστεύω ἀκραδάντως, ὅτι μὴ τέτοια προσπάθεια θὰ εὕρῃ ἀπήχησι καὶ ὁπωσδήποτε θὰ προσφέρῃ ὅσα τὸ ἐπίσημον Κράτος ἀρνεῖται. Προσωπικῶς ἐγὼ τίθεμαι στὴν διάθεσι μιᾶς τοιαύτης πρωτοβουλίας καὶ θὰ ἀνταποκριθῶ εἰς ὅποιανδήποτε ἀνάθεσι μοῦ προταθῇ.

Μὲ τιμὴ καὶ εὐχῆς

Ἀρχιμ. Τίτος Κ. Χορτᾶτος

Ἱερατικὸς Προϊστάμενος Ἱ. Ναοῦ Ζωοδόχου Πηγῆς Καλογραΐζης Νέας Ἰωνίας Ἀθηνῶν.

Τηλ. 2792111

Οἱ Ἑλληνόφωνοι τῆς Νοτίου Ἰταλίας

[Ὁ πρόεδρος τοῦ ΚΕΜΕ (Κέντρου Ἑρεῦνης καὶ Μελέτης Ἑλληνισμοῦ, Σίνα 10, 106 72 Ἀθῆναι) κ. Δημ. Πάνου ἔφερε στὰ Γραφεῖα μας πρὸς δημοσίευσιν τὸν «Δαυλὸ» τὸ ἀκόλουθο κείμενο].

1. Περιοχὲς — Οἰκισμοὶ — Οἰκονομία

Στὴν νότιο Ἰταλία, στὶς ἐπαρχίες τῆς Ἀπουλίας καὶ Καλαβρίας, ποὺ ἀντιστοιχοῦν στὸ τακοῦνι καὶ στὴν μύτη τῆς μπότας τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου, ὑπάρχουν δύο περιοχὲς, οἱ κάτοικοι τῶν ὁποίων μιλοῦν μία ἑλληνικὴ διάλεκτο μὲ πολλὰ δωρικὰ ρίζες. Οἱ περιοχὲς αὐτὲς ἀποτελοῦν τὶς ἑλληνόφωνες περιοχὲς τῆς νοτίου Ἰταλίας, ἡ διάλεκτός τους δὲ ὀνομάζεται «γκρίκο».

Ἡ ἑλληνόφωνη περιοχὴ τῆς Ἀπουλίας, ἐπεὶδὴ βρίσκεται στὴν χερσόνησο τοῦ Σαλέντο, ὀνομάζεται «Ἑλλάς τοῦ Σαλέντο» —στὰ Ἰταλικά «Grecia Salentina». Ἀπέχει περὶ τὰ 60-80 χιλιόμετρα νοτίως τοῦ Μπρίντζι καὶ 20-30 νοτίως τοῦ Λέτσε. Εἶναι ἐπίπεδη μὲ μικροὺς λόφους. Κύριες καλλιέργειες εἶναι: ἡ ἐλῆα, ὁ καπνός, τὰ κηπουρικὰ καὶ τὸ ἀμπέλι. Παράγονται βιοτεχνικὰ προϊόντα, ὅπως εἶδη κεραμικῆς, ἀγγειοπλαστικῆς καὶ τσιμέντου. Ὑπάρχουν ἐπίσης ἐλαφρὲς βιομηχανίες ἐπεξεργασίας γεωργικῶν προϊόντων, ὅπως ἐλαιοτριβεία, ἀλευρόμυλοι καὶ ἕνα καπνεργοστάσιο: τὸ «Magna Grecia».

Ἡ Grecia Salentina ἔχει ἔκταση περὶ τὰ 140 τετρ. χιλιόμετρα καὶ περίπου 45.000 κατοίκους, ποὺ κατανέμονται σὲ 9 οἰκισμούς, ποὺ εἶναι: Τὸ Μαρτᾶνο (πρωτεύουσα τῆς περιοχῆς) πόλη ἄνω τῶν 10.000 κατοίκων, ἡ Καλημέρα, τὸ Μαρτινιᾶνο, ἡ Στερνατία, τὸ Σολέττο, τὸ Τσολίνο, τὸ Κορυλιᾶνο, τὸ Μελπινιᾶνο καὶ τὸ Καστρινιᾶνο ντέι Γκρέτσι (Καστράκι τῶν Ἑλλήνων). Οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς δὲν εὐημεροῦν, ἀλλὰ καὶ δὲν δυστυχοῦν.

Ἡ ἑλληνόφωνη περιοχὴ τῆς Καλαβρίας εἶναι σκαρφαλωμένη πάνω στὸ βουνὸ Ἀσπρομόντε, ἀνατολικά τοῦ Ρηγίου, ὅπου

κατέφυγαν οἱ κάτοικοι πρὶν πολλοὺς αἰῶνες, γιὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τοὺς Σαρακηνοὺς πειρατὲς καὶ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὶς καταπιέσεις τῶν κατακτητῶν: Νορμανδῶν καὶ Ἰσπανῶν. Εἶναι ὀρεινὴ, ἄγρια, δυσπρόσιτη, μὲ τοὺς περισσότερους δρόμους σὲ κακὴ κατάσταση.

Ἡ ἀδύνατη οἰκονομία τῆς βασίζεται σὲ φτωχὲς καλλιέργειες, σὲ μικρὴ κτηνοτροφία καὶ σὲ περιορισμένη δενδροκομία. Οἱ κάτοικοι εἶναι φτωχοὶ καὶ γιὰ νὰ ζήσουν ξενητεύονται γιὰ τὶς παραλιακὲς πόλεις Ρήγιο καὶ Μελίντε καὶ τὴν βιομηχανικὴ βόρεια Ἰταλία, ἐγκαταλείποντας τὰ χωριά τους ποὺ εἶναι κτισμένα στὶς πλαγιὰς τοῦ βουνοῦ, ὑψηλὰ, πάνω ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ χειμάρρου Ἀμυγδαλεῶν, στὰ Ἰταλικά Amendolea, ποὺ εἶναι ὁ Βούας (στὰ ἰταλικά Bona), τὸ Γαλισιανό, τὸ Ροχοῦδι, τὸ χωριὸν Ροχουδίου, τὸ Κοντοροῦφι, τὸ Βουνί (Roccaforte στὰ Ἰταλικά) καὶ ὁ Γιαλὸς τοῦ Βούα (Bona Marina).

Ἡ μετανάστευσις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν χωριῶν πρὸς τὶς παραλίες συγκέντρωσε πολλοὺς ἑλληνοφῶνους στὰ χωριά Νέο Ροχοῦδι, Μελίτο καὶ Πόρτο Σάλβο καὶ στὸ Ρήγιο.

2. Ἡ σμίκρυνσις τῆς ἑλληνόφωνης περιοχῆς

Στὴν ἀρχαιότητα τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Νοτίου Ἰταλίας καὶ ἡ Σικελία ἦταν ἑλληνόφωνα, γιατί ἦταν οἱ περιοχὲς αὐτὲς πυκνὰ ἐποικισμένες ἀπὸ ἑλληνικὲς ἀποικίες. Οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ ἡ Ρωμαϊκὴ κατάκτηση μείωσαν τὴν ἑλληνοφωνία, χωρὶς νὰ τὴν ἐξαλείψουν, ὅπως συνέβη στὴν Σικελία μὲ τὴν Ἀραβικὴν κατάκτηση καὶ ἐν συνεχείᾳ τὴν Νορμανδικὴν κυριαρχία.

Ὁ Στράβων ἀναφέρει 6 ἑλληνικὲς ἀποικίες στὴν Καμπανία, 2 στὴν Λευκανία, 15 στὴν Καλαβρία καὶ πληθώρα ἄλλων στὴν Ἀπουλία. Οἱ κυριώτερες ἦταν: ἡ Κύμη, ἡ Νεάπολις, ἡ Ποσειδωνία, ἡ Ἑλέα, ἡ Μέδμα, τὸ Ρήγιον, οἱ Λοκροί, τὸ Σκυλάκιον, ὁ Κρότων, ἡ Σύβαρις, οἱ Θούριοι, ἡ Ἡράκλεια, τὸ Μεταπόντιον, ὁ Τάρας, ὁ Ὑ-

δροῦς, αἱ Ροδαῖαι, ἡ Δρία, τὸ Βρενδέσιον, ἡ Βάρις, τὸ Κανύσιον.

Μέχρι πρὶν 5 αἰῶνες οἱ ἑλληνόφωνες περιοχὲς τῆς Νοτίου Ἰταλίας ἦταν τουλάχιστον πενταπλάσιες ἀπ' ὅ,τι εἶναι σήμερα. Ἡ ἑλληνοφωνία ὅμως ἔχανε σταθερὰ ἔδαφος, τόσο στὴν Καλαβρία ὅσο καὶ στὴν Ἀπουλία, ἀπὸ τὰ συνεχῆ πλήγματα ποὺ ἐδέχετο.

Τὰ κύρια πλήγματα ποὺ δέχθηκε ἡ ἑλληνοφωνία καὶ ἐπέφεραν τὸν περιορισμὸ τῆς ἦταν:

1. Ἡ τουρκικὴ εἰσβολὴ στὴν Ἀπουλία τὸ 1480, ποὺ ἰσπέδωσε ἑλληνόφωνα χωριά καὶ κατέστρεψε τὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἔξω ἀπὸ τὸ Ὁτραντο, ποὺ ἦταν κέντρον ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ ὅπου γράφονταν τὰ χειρόγραφα λειτουργικὰ βιβλία τῶν ἑλληνικῶν ὀρθοδόξων ναῶν.

2. Τὸ κλείσιμο τοῦ ἑλληνικοῦ ἐκπαιδευτηρίου τῆς Νάρδου (Nardò), κοντὰ στὸν Τάραντα στὸ τέλος τοῦ 15ου αἰ.

3. Ἡ βίαια ἀντικατάσταση τῆς ὀρθόδοξου λατρείας στὰ ἑλληνικὰ μὲ τὴν καθολικὴ στὰ λατινικὰ κατὰ τὸ χρονικὸ διάστημα 1570-1663, συνέπεια τῶν ἀντιμεταρρυθμιστικῶν μέτρων τοῦ παπισμοῦ.

4. Οἱ καταπιέσεις καὶ διώξεις τοῦ ἑλληνόφωνου πληθυσμοῦ ἀπὸ τοὺς τοπικοὺς φεουδάρχες, ποὺ ἦτανε ὅλοι ξένοι, Γαλλο-νορμανδικῆς, Ἰταλικῆς καὶ Ἰσπανικῆς καταγωγῆς.

5. Ἡ διακοπὴ κάθε ἐπαφῆς ἐπὶ 10 αἰῶνες ἀπὸ τὸν ἐθνικὸ κορμό. Διακοπῆς ποὺ ἄρχισε τὸ 1040 μὲ τὴν ἀνάκληση τοῦ Γ. Μανιάκη καὶ τὴν Νορμανδικὴν κατάκτηση, ὁλοκληρώθηκε τὸ 1071 μὲ τὴν ἀποχώρηση τοῦ τελευταίου βυζαντινοῦ στρατιωτικοῦ τμήματος ἀπὸ τὴν Βάριν (Bari) καὶ ἐξελίχθηκε σὲ πλήρη ἀπομόνωση, μὲ τὴν ἐπικράτηση τῆς φραγκοκρατίας καὶ τουρκοκρατίας στὴν Ἑλλάδα.

6. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν συγκοινωνιῶν, ἐπικοινωνιῶν καὶ ἡ εἰσβολὴ τῶν ραδιοηλεκτροπικῶν μέσων τῆς ἐποχῆς μας καὶ στὰ δυσπρόσιτα χωριά τοῦ Ἀσπρομόντε (Λευκόπετρας κατὰ Στράβωνα).

7. Ἡ μετανάστευσις στὴν ἄλλη Ἰταλία γιὰ ἐργασία καὶ οἱ μικτοὶ γάμοι.

3. Ἡ καταγωγὴ τῶν ἑλληνοφώνων

Ἡ καταγωγὴ τῶν ἑλληνοφώνων ἦταν ἐπὶ μακρὸν θέμα συζητήσεων, γιὰ τοὺς ἱταλοὺς φιλόλογοι καὶ ἱστορικοὺς, ὅπως οἱ Morosi, Parlangeli, Alessio, Battisti κ.ἄ., δὲν ἤθελαν νὰ δεχθοῦν ὅτι ὕστερα ἀπὸ τόσες διώξεις, καταπιέσεις καὶ αἰῶνες Ρωμαιοκρατίας, ἡ ὁποία ἐπιβλήθηκε πλήρως στὴν περιοχὴ ἀπὸ τὸν δεῦτερο Καρχηδονιακὸ πόλεμο (210 π.Χ.), ἦταν δυνατόν νὰ ἐπιζήσει ὁ ἑλληνισμὸς τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος καὶ νὰ μὴν ἔχει ἐξοντωθεῖ ἢ ἀφομοιωθεῖ. Ἰσχυρίζονταν λοιπόν, ὅτι οἱ ἑλληνοφῶνοι ἦταν ἀπόγονοι ἀποίκων τῆς Βυζαντινῆς περιόδου.

Ὁ Γερμανὸς γλωσσολόγος ρωμανιστῆς Gerhard Rohlfs μελετώντας τὶς γειτονικὲς ρωμανικὲς διαλέκτους τῆς Καλαβρίας ἀπέδειξε ἀπὸ τὸν μεγάλο ἀριθμὸ ἑλληνογενῶν καταλοίπων σ' αὐτές, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν ἐξαφανίσθηκε ἀπὸ τὴν μακρόχρονη ρωμαϊκὴ κατάκτηση, ἀλλὰ περιορίσθηκε καὶ ὅτι οἱ σημερινοὶ ἑλληνοφῶνοι εἶναι ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, ποὺ ἐνισχύθηκαν κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἀπὸ Ἑλληνες ἀποίκους, κυρίως εἰκονολάτρες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Αὐτὴ τὴν ἂποψη δέχονται πλέον καὶ οἱ Ἑλληνες (οἱ Χατζιδάκις, Καρατζᾶς κ.ἄ.) καὶ οἱ ξένοι ἐπιστήμονες.

Οἱ κύριοι λόγοι περιορισμοῦ τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Νότ. Ἰταλίας ἦταν ἡ καταστροφὴ τῶν πόλεων: ἀπὸ ἐμφύλιες συγκρούσεις (Ρήγιον, Λοκροί, Σύβαρις), ἀπὸ Ἰταλιῶτες (Ἰπώνιον, Θούριοι), ἀπὸ τὸν Ἀννίβα (Τέμεσις, Τερίνα) καὶ τέλος ἡ Ρωμαϊκὴ κατάκτησις.

4. Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα

Ἐκ πρώτης ὄψεως εἶναι δυσνόητο, λόγῳ τῶν ἰδιομορφιῶν καὶ τῆς προφορᾶς του. Ἐχει συγγένεια μὲ νησιωτικὲς νεοελληνικὲς διαλέκτους, ἔχει δωρικὲς ρίζες καὶ εἶναι ἐμπλουτισμένο μὲ ἀρχαιοελληνικὰ καὶ μεσαιωνικὰ στοιχεῖα καὶ ἀρκετὲς ἰταλικὲς λέξεις. Οἱ δωρικὲς ρίζες εἶναι κατάλοιπο τῆς ἀρχικῆς γλώσσας, δεδομένου ὅτι οἱ περισσότερες ἀποικίες ἦταν δωρικῆς καὶ οἱ ἰταλικὲς εἶναι συνέπεια τῆς ἐπιδράσεως

της ιταλικής γλώσσας που όμιλείται περί την γλωσσική νησίδα των έλληνοφώνων.

Τό ιδίωμα μεταβιβάζεται προφορικά από την μία γενιά στην άλλη, γιατί δεν διδάσκεται στα σχολεία παρά την επιθυμία και τους αγώνες των έλληνοφώνων. Για την γραφή του χρησιμοποιείται το λατινικό αλφάβητο. Μόνο το μισό του πληθυσμού των χωριών της έλληνοφώνης περιοχής μιλάει και καταλαβαίνει την διάλεκτό του, το Gricco, και υπάρχουν σοβαροί φόβοι ότι το ιδίωμα αυτό, που έζησε 20 αιώνες εν μέσω διώξεων, θα κινδυνεύσει να εξαφανισθεί εν μέσω έλευθέριας. Και τούτο, διότι με την εξέλιξη των επικοινωνιών και την ανάπτυξη της οικονομίας οι επαφές με τους ετερογλώσσους πολλαπλασιάσθηκαν, ή εκπαίδευσις γίνεται μόνο στην ιταλική και ή γνώσις μόνο του grico οδηγεί στην κοινωνική και οικονομική απομόνωση, δημιουργεί αίσθημα κατωτερότητας και οδηγεί στην εκμάθηση και χρήση της ιταλικής.

5. 'Η διάσωσης και επιβίωσης του Gricco

'Η διάσωσης της ντοπιολαλιάς είναι επιδίωξις και έργο ζωής πολλών Γρεκάνων, που φοβούνται, μήπως ή γλώσσα τους γίνει μουσειακό είδος. 'Η προσπάθεια άρχισε πριν έναν αιώνα.

Τόν Μάιο 1896 μίλησε για το θέμα αυτό στην νεοελληνική, στόν Φ.Σ. «Παρνασσός», στην 'Αθήνα ο λόγιος Γρεκάνος καθηγητής Βίτο Ντομένικο Παλούμπο και έκρουσε τόν κώδωνα του κινδύνου.

Έκτοτε πολλοί άλλοι παρέλαβαν την σκυτάλη του αγώνα όπως οί: Τομάζι, Βίτο Φάτσι, Brisio de Santis, ο Γκαμπριέλι, που είχε πει: «Έλληνες είμαστε, καυχώμεθα για την καταγωγή μας», ο Λεφόν, ο 'Απρίλε, ο Σ. Σικοῦρο και οί σχετικά πρόσφατα

θανόντες Α. Γκοτάρντο και Π. Στομέο.

Σήμερα πολλοί λόγιοι και σύλλογοι ('Η Φωνή μας, ΟΊστρος, 'Αργαλειό, Μεσημβρία στην 'Απουλία, και Gum.el.ca, 'Ιόνικα, Γιαλός του Βούα, Ζωή και Γλώσσα στην Καλαβρία) σάν σύγχρονες 'Εστιάδες προσπαθούν να διατηρήσουν αναμμένη την φωτιά της γλώσσας κάτω από τις στάχτες του ιταλισμού, γιατί πιστεύουν ότι ή επιβίωσις της γλώσσας είναι βασικό ανθρώπινο δικαίωμα. Γι' αυτό ζητούν να διδάσκεται στα χωριά τους ή διάλεκτός τους και ή έλληνική, όπως προβλέπεται άλλωστε με το σύνταγμα της Καλαβρίας, αλλά εφαρμόζεται μόνο για τους άλβανόφωνους.

Είναι λοιπόν ανάγκη να δοθεί κάθε ήθικη βοήθεια στους Γρεκάνους με επαφές και σύσφιγξη των σχέσεων που φέρνουν τα ταξίδια. Έτσι θα σπάσει ή απομόνωση και θα διαπιστώσουν ότι δεν είναι μόνοι.

Το γκρίκο πνίγεται και μάς άπευθύνει έκκληση βοήθειας για να διασωθεί. Θα του άρνηθούμε την βοήθεια;

Για το Δ. Συμβούλιο του Κ.Ε.Μ.Ε.

Ο Πρόεδρος

Δημ. Πάνου (3485714)

Ο 'Αντιπρόεδρος

Ι.Δ. Μαγκριώτης (9335600)

Ο Γενικός Γραμματέις

'Αθαν. Κόρμαλης (3630732)

'Η επί των Δημοσιών Σχέσεων

Αϊμιλία Λαδοπούλου (9230885)

Οί Έλληνες μουσουλμάνοι

Σχετικά με το άρθρο του κ. 'Ορέστη 'Ηλιανού «Οί Έλληνες μουσουλμάνοι», που δημοσιεύεται στο προτελευταίο τεῦχος

(99) του έγκριτου περιοδικού σας «Δαυλός», θα ήθελα να παρατηρήσω τά εξής:

Είναι ιστορικό γεγονός, που άλλωστε

εὐθέως δὲν τὸ ἀμφισβητεῖ καὶ ὁ συγγραφέας τοῦ ἄρθρου, ὅτι στὰ μαῦρα χρόνια τῆς τουρκοκρατίας γίνονταν ἐκτεταμένοι, μεμονωμένοι ἢ ὁμαδικοί, ἐξιλαμισμοὶ χριστιανῶν ἐλλήνων, τόσο στὴ Μ. Ἀσία ὅσο καὶ στὴν κυρίως Ἑλλάδα, ὅπως ἰδίως στὴν Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Μακεδονία, τὴ Θράκη, στὴν Ἠπειρο καὶ τὴ Βόρειο Ἠπειρο, στὴ Θεσσαλία καὶ τὴν Κρήτη καὶ κάπως σὲ μικρότερη ἔκταση στὰ Δωδεκάνησα καὶ στὴν Πελοπόννησο. Εἶχε δὲ φτάσει στὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνα ὁ ἐξιλαμισμὸς τῶν ἐλληνοχριστιανικῶν πληθυσμῶν, μὲ ἀποκορύφωμα τὸ φριχτὸ παιδομάζωμα, στὸ πῶς ἐπικίνδυνο σημεῖο καὶ εἶχε προσλάβει τὸν χαρακτήρα λαίλαπας τόσο, πού φαινόταν περισσότερο ἀπὸ βέβαιο, ὅτι ὁλόκληρο τὸ γένος τῶν ἐλλήνων θὰ ἐξαφανιζόταν στὰ τουρκοκρατούμενα μέρη.

Εἶναι ἱστορικὸ γεγονός ἐπίσης, ὅσο καὶ ἂν αὐτὸ κάνει τὸν ἀρθρογράφο νὰ «ἀναρωτιέται», ὅτι ἂν δὲν ὑπῆρχε ἡ πίστη στὸ Χριστὸ καὶ τὴν Ὁρθοδοξία, σὰν ἀντιπαράθεση καὶ σὰν κυματοθραύστης στὴν ἰσλαμικὴ θρησκεία, ποῖ ἦταν ἡ κινούσα πίστη τοῦ βάρβαρου τούρκου κατακτητῆ, οὔτε ὁ «ἐλληνισμὸς» οὔτε ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα οὔτε ἡ ἀνάμνηση «τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων» ἢ ἀκόμα καὶ αὐτὰ τὰ ὑπέρλαμπρα μάρμαρα τοῦ Παρθενῶνα θὰ ἦσαν σὲ θέση νὰ διασώσουν τὸ ἐλληνικὸ «γένος» ἀπὸ τὴν ἐξαφάνιση.

Καὶ βέβαια σὲ ὅλη αὐτὴ τὴν περίοδο, ἀναμφισβήτητα, ἦσαν τὸ «κρυφὸ σχολεῖο», ἀλλὰ καὶ τὸ φανερό σχολεῖο τοῦ γένους, δηλαδή οἱ ὀρθόδοξοι ἐκκλησίες μὲ τοὺς ἱερεῖς τους καὶ τὰ μοναστήρια μὲ τοὺς μοναχοὺς τους, καθὼς καὶ ἡ ἐθναποστολικὴ δράση κατὰ τὸν δέκατο ὀγδοὸ αἰῶνα, ὅταν

τὸ κακὸ εἶχε φτάσει στὸ ἀπροχώρητο, τοῦ Ἀγίου Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ (1759- 1779), πού διέσωσαν στοὺς ἔλληνες μαζί μὲ τὴν χριστιανικὴ τους πίστη καὶ τὴν ἐλληνικὴ παιδεία καὶ τὴν ἐλληνικὴ τους ταυτότητα.

Ἔτσι δὲν μπορῶ νὰ ἐξηγήσω τὴν ἀπαράδεκτη (τοῦλάχιστον) προκατάληψη τοῦ κ. Ο. Ἡλιανοῦ ἀπέναντι στὴν ἱστορικὴ αὐτὴ ἀλήθεια, ὥστε νὰ ἰσχυρίζεται αὐθαίρετα, ἀντιστρέφοντας τὴν πραγματικότητα, ὅτι μὲ τὴν ἀναφορὰ τῆς Α' Ἑθνικῆς Συνελεύσεως τῆς Ἐπιδάουρου, στὸ κείμενο τοῦ Συντάγματος πού αὐτὴ ἐθέσπισε, στὴ χριστιανικὴ πίστη τῶν ἐλλήνων, «*ξαναγυρίζουμε στὸ Μεσαίωνα*» (!) καὶ ἐπίσης ὅτι λίγο ἀργότερα μὲ τὸν ἐλληνοχριστιανικὸ προσανατολισμὸ τοῦ νεοσυστατοῦ κράτους καὶ τὴν καθιέρωση τῆς ἡμέρας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ὡς ἐθνικῆς ἐορτῆς τῆς ἀνεξαρτησίας ἡ «*ἀναχρονιστικὴ αὐτὴ ταύτιση τοῦ ἐθνικοῦ μὲ τὸ θρησκευτικὸ. τοῦ "Ἑλλήνωνας" μὲ τὸ "Χριστιανός"*», ἐμελλε νὰ ἀποβεῖ ὀλέθρια καὶ ἐθνοφθόρος γιὰ τὸν ἐλληνισμό» (!).

Ἐνῶ ἀκριβῶς συμβαίνει τὸ ἀντίθετο: Οἱ μόλις διαφυγόντες τὸν ὄλεθρο, καὶ ὕστερα ἀπὸ ἄπειρες θυσίες καὶ βάσανα, προπάτορές μας, γνωρίζοντας ἀπὸ τὴν ἴδια τους, τὴ δική τους πείρα, ὅτι ἡ πίστη στὸ Χριστὸ καὶ τὴν Ὁρθοδοξία ἦταν αὐτὴ πού κράτησε τὸ «γένος τῶν ἐλλήνων» στὴ ζωὴ, θέλησαν, καὶ ἀπόλυτα δικαιολογημένα, νὰ τὸ ἀναγνωρίσουν αὐτό, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸ ἀφήσουν σὰν ὑποθήκη καὶ γιὰ τὸ μέλλον!

Μετά τιμῆς

Γεώργιος Ἰ. Παπασωτηρίου

Νομικὸς Σύμβουλος Διοικήσεως
Νεόφρονος 16 · Ἀθήνα 161 21

Σημείωση «Δαυλοῦ»:

Ὁ κ. Ο.Η. παρετήρησε στὸ ἄρθρο του, ὅτι ἐξιλαμισθέντες λαοὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας δὲν ἐξετουρκίσθησαν, ἀλλὰ διετήρησαν ἀλώβητο τὸν ἐθνισμό τους, τὴν γλῶσσα τους, τὴν ἐθνικὴ τους συνείδηση κ.λπ. (π.χ. Ἀλβανοί, Κοῦρδοι κ.ἄ.). Τοῦτο ὡδήγησε τὸν συντάκτη τοῦ ἄρθρου στὴ σκέψη ὅτι οἱ Ἕλληνες, ἔθνος μὲ ἰσχυρότατη ἱστορικὴ παράδοση καὶ πλουσιώτατη γλῶσσα, δὲν θὰ μπορούσαν νὰ ἐκτουρκισθοῦν, ἀκόμη κι ἂν ἔχαναν τὴ θρησκεία τους. Ἡ σκέψη αὐτὴ εἶναι λογικὰ καὶ ἱστορικὰ βάσιμη.

Ἀνησυχίες νέου για τὴν ἐπιβίωση τῆς Ἑλλάδος

Ἀγαπητὲ κύριε διευθυντά,

Εἶμαι δεκαεπτὰ ἐτῶν, καὶ ὁ λόγος ποὺ σᾶς γράφω (εἶναι ἡ πρώτη φορά ποὺ θεωρῶ ὠφέλιμο νὰ γράψω σὲ κάποιο περιοδικό) εἶναι, πρῶτον, γιὰ νὰ σᾶς θέσω ἓνα ἐρώτημα (ποῦ, νομίζω, πολὺ καλὸ θὰ ἦταν νὰ ἀπαντηθῇ, ὅχι μόνο γιὰ δική μου ἱκανοποίηση ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπόλοιπων ἀναγνωστῶν) καί, δεύτερον, γιὰ νὰ ἐκφράσω κάποιες ἀνησυχίες μου, ποὺ θεωρῶ ὅτι εἶναι βάσιμες καὶ κατὰ συνέπειαν μποροῦν ἴσως νὰ εὐαισθητοποιήσουν καὶ τοὺς ὑπόλοιπους ἀναγνώστες. Οἱ φόβοι μου σχετίζονται μὲ τὴν ἐπιβίωση τῆς ἐθνικῆς συνείδησης, τὴν ἐδαφικὴ ἀκεραιότητα τῆς Ἑλλάδος καί, κατ' ἐπέκταση, τὴν μελλοντικὴ ἐπιτυχία τῶν Ἑλλήνων. Ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἐθνικὴ μας συνείδηση, παρατηρῶ ὅτι βρίσκεται σὲ μεγάλο κίνδυνο, λόγῳ τῆς βίαιας ἐπιδρομῆς βαρβαρικῶν ψυχικῶν, πνευματικῶν καὶ ἔμπορικῶν προϊόντων, ποὺ ὀηλητηριάζουν τοὺς συνομήλικούς μου, χωρὶς κανέναν ἔλεγχο καὶ ἐμπόδιση. Τὰ γνωστὰ ἀποτελέσματα εἶναι ἡ ἄσκοπη βία, ἡ ἐξοργιστικὴ γιὰ κάθε λογικὰ σκεπτόμενο Ἑλληνα ξενομανία, ἡ ἔλλειψη μόρφωσης στὸ θέμα τῆς γλώσσας μας (δυστυχῶς μέσα σ' αὐτοὺς ποὺ ὑποφέρουν ἀπὸ ἔλλειψη γνώσης τῆς καθαρῆς ἐλληνικῆς γλώσσας ὑπάγομαι κι ἐγώ) καὶ ἡ ἔλλειψη φιλοσοφικῆς σκέψης, ποὺ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀδυναμία τῆς ἐπίλυσης τῶν προβλημάτων σὲ διάφορους τομεῖς. Γνωρίζω, ὅτι αὐτὰ ποὺ διαβάσετε ἔχουν ἀκουστεῖ πολλές φορές, ὅπως γνωρίζω ἐπίσης, ὅτι πολὺ λίγοι, παρ' ὅτι πολλοὶ τὰ ἀκουσαν, τὰ ἔχουν ἀντιληφθεῖ καὶ κατανοήσει. Ὑπάρχει ὁμως καὶ ἓνα γεγονός, ποὺ δύναται νὰ ἐνισχύσει τὰ παραπάνω ὀλέθρια ἀποτελέσματα. Εἶναι ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἐνοποίηση τῆς Εὐρώπης. Ὅταν ἡ ἄν γίνει αὕτη ἡ ἐνοποίηση, εἶναι σαφές ὅτι οἱ πόρτες τῆς Ἑλλάδος θὰ εἶναι ἀνοιχτές ὅχι μόνο σὲ ὠφέλιμα, ἀλλὰ, ἂν λάβουμε ὑπ' ὄψιν τὴν οἰκουμενικὴ παρακμὴ τῆς ἡθικῆς καὶ τοῦ πνεύματος, πιὸ πολὺ σὲ ἄθλια -βλαβερὰ- βαρβαρικά κατασκευά-

σματα. Ἐννοῶ δηλαδὴ ἐδῶ, ὅτι, μήπως πρέπει νὰ σκεφθοῦμε μία σχετικὴ ἀπομόνωση τῆς Ἑλλάδος - μὲ σκοπὸ πάντα τὴν διάσωσή της ἀπὸ τὴν γενικὴ παρακμὴ - ἢ τί ἄλλο; Σχετικὰ μὲ τὴν ἐδαφικὴ μας ἀκεραιότητα, θὰ ἦταν, νομίζω, περιττὸ νὰ ἐπισημάνω τὸν τουρκικὸ κίνδυνο, εἰδικὰ τώρα, μὲ τὴν τροπὴ ποὺ ἔχουν πάρει τὰ πράγματα στὸ Κυπριακὸ θέμα (μιλῶ γιὰ τὴν ἀδιαλλαξία τοῦ κ. Ντενκτὰς) καὶ τὶς ἰδέες ποὺ κυκλοφοροῦν σχετικὰ μὲ τὴν ἀναβίωση τοῦ παντουρκισμοῦ. Ἴσως βοηθοῦσε ἡ πάταξη τῆς ὑπογεννητικότητας μὲ τὴν αὐξηση τοῦ ἀνθρώπινου, πολεμικοῦ δυναμικοῦ, ἀλλὰ σίγουρα θὰ βοηθοῦσε ἡ καλλιέργεια τῆς ἐθνικῆς συνείδησης. Ἀλλῶς τε ὁ κίνδυνος δὲν προέρχεται μόνο ἀπὸ τὴν τουρκικὴ πλευρά, ἀλλὰ καὶ ἔμμεσα ἀπὸ τὴν γερμανικὴ. Εἶναι γνωστὰ τὰ φιλοπόλεμα ἔνστικτα τῆς γερμανικῆς φυλῆς καθὼς καὶ ἡ κοιμώμενη πρὸς τὸ παρὸν ἐπιθυμία της νὰ κατακτήσει ὀλόκληρο τὸν κόσμον. Αὐτὰ πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν ἀπ' αὐτοὺς ποὺ δὲν ἔχουν δώσει τὴν πρέπουσα σημασία καὶ προσοχὴ σ' αὐτὸ τὸ τόσο σοβαρὸ κατὰ τὴν γνώμη μου θέμα τῆς ἐνοποίησης τῶν δύο Γερμανιῶν. Ξέρω, ὅτι γιὰ τὰ παραπάνω προβλήματα δὲν προτείνω οὐσιαστικὲς καὶ ἄμεσες λύσεις καὶ λυπᾶμαι γι' αὐτὸ δὲν τὸ κάνω, διότι νομίζω ὅτι, γιὰ νὰ προτείνω λύσεις, πρέπει νὰ γνωρίζω καλὰ τὴν πολιτικὴ, πρᾶγμα ποὺ δὲν κατέχω — ἀλλὰ ἔχω τὴν γνώμη, ὅτι εἶναι προτιμότερο νὰ ἔξει τουλάχιστον κανεὶς τὰ προβλήματα, καὶ ἂς μὴν προτείνει λύσεις, ἀπὸ τὸ νὰ σιωπᾷ τελείως.

Ἄν καὶ ἔχω ἀγοράσει μόνο δύο τεύχη τοῦ περιοδικοῦ σας, καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἔχω ἐνθουσιαστεῖ, γιατί εἶμαι θερμὸς ἀρχαιολάτρης, ἔχω ἀντιληφθεῖ ὅτι ἐπιχειρεῖ νὰ ἀφυπνίσει τοὺς Ἑλλήνες ἀπὸ τὸν ὁμολογουμένως πνευματικὸ καὶ πατριωτικὸ λήθαργό τους. Θὰ ἤθελα ὁμως νὰ σᾶς ρωτήσω: Τὸ περιοδικό καὶ οἱ συνεργάτες του ἀρκοῦνται μόνο στὴν ἐκδοσὴ τοῦ

«Δαυλοῦ» καὶ τῶν ἀπόψεών του, γιατί βέβαια μόνο μὲ ἓνα περιοδικό δὲν λύνεται τὸ πρόβλημα, ἢ προβαίνουν ἢ ἔχουν σκοπὸ νὰ προβοῦν καὶ σὲ ἄλλες ἐνέργειες (διαλέξεις,

τηλεοπτικὸ κανάλι κ.τ.λ.);

Μὲ σεβασμὸ

Ἀνδρέας Ρεντούλης

Ποταμιάνου 3

211 00 Ναύπλιον

Σημείωση Δαυλοῦ:

Δὲν εἴμεθα ἀκόμη ἔτοιμοι νὰ ἀπαντήσουμε ὀριστικά στὰ ἐρωτήματα-προτάσεις τοῦ νεαροῦ ἐπιστολογράφου. Ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸν συγχαίρουμε γιὰ τὶς ἰδέες του καὶ τὴν προβληματικὴ του.

Νήπια «πολιτευόμενα»...

Κύριε διευθυντά,

Μοῦφεραν οἱ γονεῖς τὴν τετράχρονη κόρη τους στὶς πέντε τὸ πρωὶ γιὰ ἱατρικὴ ἐξέταση καὶ εἶδα μπροστά μου τρία ζευγάρια μάτια -κόκκινα καὶ πρησμένα, τῶν γονιῶν, καὶ ὀργισμένα, τῆς κόρης τους καὶ δακρυσμένα: φανερά σημάδια νυχτερινῆς ταιπωρίας καὶ ἔλλειψης ὕπνου.

Μᾶς συγχωρεῖς, γιατρέ μου, εἶπαν, ποὺ στὸ φέρνουμε τέτοια ὥρα «ἐπειγόντως»... Βλέπεις καὶ σὺ τὰ χάλια μας. Δὲν κοιμηθήκαμε καθόλου ὅλο τὸ βράδυ. Συνέχεια κλαίει. Κι' ἀκόμη καὶ τώρα, ὅπως βλέπεις, δὲν σταμάτησε τοὺς λυγμούς. Μᾶς ἔσπασε τὰ νεῦρα. Ἐξέτασέ το, γιατρέ μου.

— Γιὰ πέστε μου, ρώτησα, τί συμβαίνει; Πονάει πουθενά, ἔχει πυρετό, ἔμετο, εὐκοιλία; Ἀφοῦ κλαίει, κάτι ἀσφαλῶς θὰ φταίει.

— Τὴ ρωτήσαμε πολλὲς φορές, ἂν κάπου πονάει. Δὲν μᾶς ἀπαντοῦσε καὶ συνέχιζε τὸ κλάμμα καὶ τοὺς λυγμούς. Οὔτε κανένα ἄλλο σύμπτωμα, ἀπ' αὐτὰ ποὺ μᾶς εἶπες, ἔχει. Τὴ ρωτήσαμε ἀκόμη, μήπως εἶδε κανένα ἄσχημο ὄνειρο. Τίποτα. Μήπως ἤθελε νὰ τῆς ἀγοράσουμε καὶ μεῖς μία κούκλα ὅμοια μὲ κείνη ποὺ εἶδε θῆξ στὴν ξαδέλφη της. Οὔτε κι αὐτό. Ἦθελε τέλος πάντων κανένα παγωτό ἢ γλυκό; Λὲν τὸ νομίζουμε. Κυττάξαμε ἀκόμη καὶ σ' ὅλο της τὸ σῶμα, μήπως τὴν ἔχει τσιμπήσει κανένα ζουζούνι. Δὲν εἶδαμε κανένα σημάδι. Ἐξέτασέ το, γιατρέ μου. Ἀνησυχοῦμε πολὺ.

Ἀπὸ τὸ «ἱστορικὸ» ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν

ἔκφραση καὶ συμπεριφορὰ τοῦ παιδιοῦ κατάλαβα ὅτι τὸ πρόβλημα ἦταν μᾶλλον «ψυχολογικό». Δὲν φανέρωσα ὅμως τὴ σκέψη μου στοὺς γονεῖς καὶ ἐξέτασα κανονικά τὸ παιδί. Τὸ ἀποτέλεσμα: «Ἐκ τῆς ἀντικειμενικῆς ἐξετάσεως καὶ ἐκ τῶν συστημάτων οὐδὲν τὸ παθολογικὸν διεπιστώθη», ὅπως λέμε ἐμεῖς οἱ γιατροί.

Ἦταν λοιπὸν τὸ πρόβλημα καθαρὰ ψυχολογικό. Ἀλλάξα τότε κι ἐγὼ ταχτική. Ἀφῆσα τὸ σοβαρὸ ὕφος τοῦ ἐξετάζοντος ἱατροῦ καὶ ἄρχισα τὰ ἀστειόκτια καὶ τὶς μικρὲς ἀθῶες κολακεῖες: «Πῶς σὲ λένε, ποὺ εἶσαι τόσο ὁμορφο κοριτσάκι;». «Ρούλα», μοῦ εἶπε διστακτικά. Κι ἀρχίζω τότε νὰ τοῦ ἀπαγγέλλω τὸ γνωστὸ παιδικὸ τραγουδάκι (ποὺ ἀναφέρεται στὶς ψεῖρες!): «Ρούλα-Ρούλα, τρία τὰ καρούμπαλα...». Εἶπα καὶ ἄλλα ἀστειόκτια καὶ τὸ παιδί κάποτε δειλὰ δειλὰ χαμογέλασε λιγάκι. Ἦρέμησε καὶ φαίδρυνε κάπως ἡ ἀτμόσφαιρα. Τότε ἄρπαξα κι ἐγὼ τὴν εὐκαιρία καὶ τοῦ εἶπα, χαμογελώντας: «Πές μου, γοργόνα μου, γιατί ἔκλαιγες, καὶ θὰ σοῦ δώσω ἓνα φιλάκι». Ἐκεῖνο πλησίασε διστακτικά τὸ μουτράκι του κοντὰ στὸ αὐτί μου καὶ μοῦ εἶπε σιγανά: «Θεῖε, ἢ μαμὰ καὶ ὁ μπαμπᾶς μοῦ εἶπανε τὸ βράδυ, πρὶν κοιμηθῶ, ὅτι τὸ κόμμα μας θὰ χάσει στὶς ἐκλογές! Γι' αὐτό κι' ἐγὼ ἔκλαιγα!!»

Σκάσαμε ὅλοι μας στὰ γέλια. Ὅμως...

Γονεῖς: Κομματικοποιήσαμε ὄχι μόνο τὰ πανεπιστήμια καὶ τὰ λύκεια, ἀλλὰ καὶ

τὰ γυμνάσια καὶ τὰ δημοτικά σχολεῖα. Καὶ βλέπετε ὅλοι σας σήμερα τὰ ἀπερίγραπτα χάλια τῆς ἐκπαίδευσης. Εἶναι λοιπὸν ἐγκληματικὸ νὰ τὰ ποτίζουμε μόνοι μας, τὰ παιδιά μας, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴ νηπιακὴ ἡλικία, μὲ τὸ κομματικὸ δηλητήριον. Τὰ ἀ-

χρηστεύουμε σὰν ἐλεύθερους ἀνθρώπους...

Μὲ τιμὴ

Ἰωσήφ Ἀργυρίου

Παιδιάτρος

Μανωλοπούλου 3

Πύργος Ἡλείας

1940—1990: Ἡ πεντηκονταετηρὶς τοῦ «Ἔπους»

Κύριε διευθυντά,

1940-1990· πενήντα χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε, τότε πὺ γράψαμε ἐκεῖ ἐπάνω στὰ ἡπειρωτικά βουνά μιὰ ἀκόμη χρυσὴ σελίδα τῆς ἱστορίας τῶν Ἑλλήνων, τότε πὺ γιὰ τρίτη φορὰ οἱ σκλάβοι ἀδελφοί μας πίστεψαν, πὺς ἐπὶ τέλους φτερούγισε καὶ κατὰ κεῖνα τὰ μέρη ἡ περιπόθητη ἐλευθερία. Πενήντα χρόνια πέρασαν καὶ μιὰ ἀκατανίκητη παρόρμησι μὲ φέρνει πρὸς ἐκεῖνα τὰ μέρη, αὐτὰ πὺ μὲ ἐνθουσιασμό καὶ αὐτοθυσία, μὲ τὴ λόγχη καὶ μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα ἐλευθερώσαμε ἀντιμέτωποι μὲ τὰ ὀκτώ ἑκατομμύρια λόγχεις τοῦ Μουσσολίνι.

Μεγάλη μου ἐπιθυμία νὰ βαδίσω καὶ πάλι δίπλα στὸν Ἀῶο ποταμὸ, νὰ πατήσω στερεὰ ἐπάνω στὸ κατάστρωμα τῆς γέφυρας τῆς Πέτρανης, πὺ τόσες φορές μᾶς ἀνάγκαζαν τὰ Ἰταλικά ἀεροπλάνα νὰ τὴ στεριώνουμε «ἐπὶ λέμβων», νὰ περάσω ἀπὸ τὴν Πρεμετὴ καὶ νὰ φθάσω στὴν Κλεισούρα, ν' ἀνέβω στὸ βουνὸ τὴν Τρεμπεσίνα καὶ νὰ καταλήξω ἔπειτα σ' ἐκεῖνο τὸ θρυλικὸ ὕψωμα, τὸ 731. Ἐκεῖ ἐπάνω νὰ σταθῶ καὶ ν' ἀναπολήσω τὴν κόλαση τοῦ πυρὸς πὺ ὁ Μουσσολίνι ὁ ἴδιος ἐξαπέλυσε, μὲ τὰ 400 ἀεροπλάνα καὶ τὰ ἄλλα τόσα πυροβόλα του. Τότε, στὶς ἑννέα Μαρτίου τοῦ 1940, πὺ τὸ ὕψωμα 731 ἐφλέγετο καὶ τὸ ἥρωικὸν πέμπτο Σύνταγμα κρατοῦσε ὡς τὶς δέκα τρεῖς, μὲ τὴν ψυχὴ στὰ δόντια, τὴ χαλύβδινη πίεση τῶν τριάντα ταγμάτων τοῦ Ντοῦτσε, γιὰ ν' ἀντικατασταθῇ, ὕστερα ἀπὸ τὶς μεγάλες ἀπώλειες, ἀπὸ τὸ δέκατο ἔνατο Σύνταγμα τοῦ Συνταγματάρχου Μπαλῆ.

Νὰ σταθῶ ἐκεῖ ἐπάνω καὶ νὰ προσευχηθῶ γιὰ τοὺς 1245 νεκροὺς μας, πὺ μὲ τὸ αἷμα τοὺς ἔγραψαν τὸ «τῇδε κείμεθα», νὰ περισυλλέξω ἔπειτα τὰ σκόρπια κόκκαλά τους, πὺ ἀκόμα λευκάζουν κάτω ἀπ' τὸν ἥλιο. Καί, ποιὸς ξέρει, μπορεῖ ἀνάμεσά τους νὰ εἶναι καὶ ἐκεῖνα τοῦ χαμένου ἀνθυπολοχαγοῦ τῆς Ἀλβανίας, γιὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ὅδ. Ἐλύτης ἀφιέρωσε τὸ «Ἄσμα Ἡρωικὸ καὶ Πένθιμο»:

*«Τώρα κοίτεται ἀπάνω στὴν τσουρουφλισμένη
χλαίνη*

...

κάτω ἀπὸ τὰ πέντε κέδρα

...

*Ἄδειο τὸ κράνος, λασπωμένο τὸ αἷμα,
στὸ πλάι τὸ μισοτελειωμένο μπράτσο».*

Μεγάλη μου ἐπιθυμία εἶναι νὰ πλέξω τὸν «ἔπαινον» τῶν ἥρωικῶς πεσόντων συμπολεμιστῶν ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὸ ἱερὸν ἔδαφος τῆς Β. Ἠπείρου, τὸ ἔδαφος πὺ ἔχει καθαγιασθῇ μὲ τόσον αἷμα καὶ τόσα δάκρυα καὶ πὺ ἀκόμη στενάζει ὑπὸ τὸ βάρος πέλμα ἐνὸς τυράννου.

Ἀχ! Θεέ μου, πὺς μαράθηκαν οἱ δάφνες,

πὺ εὐώdiaζεν ὁ τόπος;

Ποῦ ἐκεῖνο τὸ ΣΑΡΑΝΤΑ;

πὺ τὰ κλέη, πὺ ἡ δόξα;

Τί ντροπὲς καὶ καταφρόνια

σὰν περάσαν τὰ ΟΓΔΟΝΤΑ!

Μετὰ τιμῆς

Φώτιος Σ. Μπουζάνης

Ἐφ. ὑπολοχαγὸς Μηχανικοῦ

Ἐπίτιμος Λυκειάρχης

Βύρωνα, Ἀθῆναι

Ἡ στροφὴ τῆς Ἀνθρωπότητος πρὸς τὴν Ἑλλάδα

Ἀξιότιμε κύριε διευθυντά,

Εἶναι πράγματι «ἀρνητικὴ κατεύθυνση» ὁ «ἰδεολογικὸς προσανατολισμὸς πρὸς τὴν

Ἀρχαία Ἑλλάδα», ὅπως, σχετικὰ πρόσφατα, τόνισε σημαίνων παράγων τοῦ δημοσίου βίου τῆς χώρας μας; (Καταγγελία

στή στήλη «*Αἶσιμα καὶ Ἀδήριτα*», «*Δαυλός*», τεύχος Ἰανουαρίου 1990, σ. 5564). Τί θά πῇ ἀρνητική κατεύθυνση; Πῶς μπορεί ἀραγε νά ὀρισθῇ; Εἶσαι μήπως ἡ κλασσικὴ ἑλληνικὴ σκέψη τροχοπέδη γιὰ τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα; Ἄν ναί, κατὰ ποῖο τρόπο;

Θά ἦταν ἴσως πρέπον νά ρίξουμε μιὰ ματιὰ στὰ μαθήματα ποὺ διδάσκονται στὸ κορυφαῖο πανεπιστήμιο τῶν Η.Π.Α., τὸ Χάρβαρντ. Τὸ Χάρβαρντ ὑποχρεώνει τοὺς φοιτητές του ν' ἀφιερώνουν ἓνα μέρος τοῦ χρόνου τους γιὰ τὴν μελέτῃ τῆς ἱστορίας, λογοτεχνίας, τέχνης, ἠθικῆς, κοινωνιολογικῆς ἀναλύσεως καὶ ξένων πολιτισμῶν. Μεταξὺ τῶν μαθημάτων, ποὺ μπορεί νά ἐπιλέξει ὁ φοιτητής, εἶναι καὶ πολλὰ τὰ ὁποῖα ἄμεσα ἢ ἔμμεσα ἀναφέρονται στὴν κλασσικὴ Ἑλλάδα. (Ἀναφέρουμε γιὰ παράδειγμα: *Buildings and Cities: An Introduction to Western Architecture and Urbanism*, *Classical Greek Literature and Fifth Century Athens*, *Tragic Drama and Human Conflict*, *The Concept of the Hero in Hellenic Civilization*, *Death and the Afterlife: The Perspective in Greece*, *Moral Reasoning: Ethics and International Relations*, *Moral Reasoning: Reason and Evaluation*, *Moral Reasoning: Justice*, *Moral Reasoning: Moral Perfectionism*, *The Astronomical Perspective*. Γιὰ περισσότερες λεπτομέρειες, ἴδε τίς δύο ἐκδόσεις τοῦ Πανεπιστημίου Χάρβαρντ: 1) *Introduction to the Core Curriculum - A Guide for Freshmen* (1987) καὶ 2) *Harvard University Core Curriculum* (1987-88). Νὰ θεωρήσουμε ὅτι τὸ κορυφαῖο ἀμερικανικὸ πανεπιστήμιο δίδει πνευματικὴ τροφὴ δευτέρας ποιότητος στοὺς φοιτητές του καὶ ὅτι ἡ ὅλη παρεχόμενη ὑπ' αὐτοῦ ἐκπαίδευση εἶναι ἀρνητικῆς κατεύθυνσεως;»

Φυσικὰ τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Χάρβαρντ δὲν εἶναι τὸ μοναδικὸ ποὺ προσπαθεῖ νά δώσει μιὰ εὐρύτερα ἀνθρωπιστικὴ μόρφωση στοὺς φοιτητές του. Τὸ Τεχνολογικὸ Ἰνστιτούτο τῆς Μασσαχουσέτης, στίς Η.Π.Α., ἀγωνίζεται κι' αὐτὸ πρὸς τὴν αὐτὴ κατεύθυνση. Πρωτοστατοῦσα στὴν κίνηση γιὰ τὴν ἐνδυνάμωση τῶν ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν εἶναι ἡ καθηγήτρια Μάργκαρετ

Μάκ Βίκαρ. Κορυφαῖα στελέχη τοῦ ἐν λόγω Ἰνστιτούτου ἔκριναν ἀναγκαῖα τὴν ἐνίσχυση τῶν ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν, μὲ τὸ σκεπτικὸ ὅτι οἱ μελλοντικοὶ τεχνολόγοι θά χρειασθοῦν μιὰ πλατύτερη μόρφωση γιὰ τὴν καλύτερη κατανόηση —καὶ ἐπίλυση— τῶν τεchno-κοινωνικῶν προβλημάτων ποὺ θά προκύψουν (ἴδε γιὰ περισσότερες λεπτομέρειες σχετικὰ μὲ τίς ἀνθρωπιστικὲς σπουδὲς στὸ Τεχνολογικὸ Ἰνστιτούτο τῆς Μασσαχουσέτης: 1) “*Report of the Committee on the HASS Requirements*” (August 25, 1986), 2) “*Assessment and Change in Undergraduate Education*”, *Technology Review*, Ὀκτώβριος 1987, σσ. 14-26 καὶ 3) “*One Man's View: The Dean of the School of Engineering Speaks his Mind*”, *Technology Review*, Νοέμβριος/Δεκέμβριος 1987, σσ. 4—10).

Νὰ θέλουν ἀραγε τὰ προαναφερθέντα κορυφαῖα ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα νά δώσουν «ἀρνητικῆς κατευθύνσεως» ἐκπαίδευση στὸ ἄνθος τῆς νεολαίας τῶν χωρῶν τους; Λίγο δύσκολο νὰ τὸ πιστέψουμε. Μὲ τὰ λίγα στοιχεῖα τὰ ὁποῖα παραθέσαμε πρὶν ἀπάνω, εἶναι πρόδηλο ὅτι οἱ ἀνθρωπιστικὲς σπουδὲς καὶ ἡ κλασσικὴ ἑλληνικὴ σκέψη ἐξακολουθοῦν νά ἐμπνέουν, νά προβληματίζουν καὶ νά συνεχίζουν ν' ἀποτελοῦν σημεῖο ἀναφορᾶς γιὰ τοὺς νέους τῆς γῆς ὅλης. Ἐμεῖς, οἱ Ἕλληνες, πρέπει νά στραφοῦμε καὶ πάλι πρὸς τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα. Μελετώντας τὸ παρελθὸν θά κατανοήσουμε καλύτερα τὸ παρόν. Σκύβοντας μὲ ἀγάπη πάνω ἀπ' τὴν ἱστορία καὶ τὴν γλῶσσα μας, φθάνουμε σ' ἓνα ὑψηλότερο βαθμὸ αὐτογνωσίας. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό. Ὅπως ἔγραψε ὁ καθηγητὴς Πιερ Βιὰλ στὸ ἔργο κείμενό του «*Ἡ ἑλληνικὴ κληρονομιά*» (ἐπιθεώρηση “*Elements*”, τεύχος 33, σσ. 59—62, 1980), μόνο «*μένοντας πιστοὶ στὸ πρὶν μακρινὸ παρελθόν, στὴν πρὶν μακρινὴ ἀνάμνηση, μπορούμε νά κτίσουμε ἕνα λαμπρὸ μέλλον*».

Μετὰ τιμῆς

Μιχαὴλ Γ. Δανίκας

Δρ. Ἠλεκτρολόγος Μηχανικός
Δράμα

Α. Ν. ΖΟΥΜΠΟΣ

(α. μέλος Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν)

«Ἐμψυχος Κοινωνία»

Ψυχὴ τῆς κοινωνίας, ὅπως εἶναι γνωστό, εἶναι τὸ ἄτομο, τὰ ἄτομα, δηλ. ὁ λαός· θὰ μπορούμε ἐπίσης νὰ ποῦμε χαρακτηρίζοντας τὴν κοινωνία, ὅτι εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐν «μικρογραφίᾳ» μεγάλου· αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ποὺ δημιουργεῖ τὸ κοινωνικὸ σύνολο πρέπει νὰ μετέχη ζωῆς ἠθικῆς, γιὰ νὰ ἀποτελῇ μέλος τῆς «ἐμψύχου κοινωνίας»· ἔπειτα τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἡ βούλησις τοῦ ἀτόμου πρέπει νὰ εἶναι ταυτόσημη μὲ τὸν ἠθικὸ Νόμο· ὁ ἠθικὸς Νόμος ἐπιτάσσει, τί πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐπιδιώκῃ στὴ ζωὴ του καὶ τί νὰ ἀποφεύγῃ. Βούλησις καὶ ἠθικὸς Νόμος πρέπει νὰ ἀποτελοῦν ἓνα σύνδεσμο, μία ταυτότητα· αὐτὴ ἡ ἀδιαίρετη ταυτότητα πρέπει νὰ φέρῃ τὴ σφραγίδα τῆς καντιανῆς κατηγορικῆς προστακτικῆς, κατὰ τὴν ὁποία κάθε ἀνθρώπινη πράξις πρέπει ἀπαραίτητα νὰ ἀποτελῇ εἶδος καθολικῆς νομοθεσίας· δηλαδή ἡ πράξις μας σὰν προϊόν βουλευτικῆς ἐνεργείας πρέπει ὅπωςδὴποτε νὰ ἐνέχῃ ἠθικὸν χαρακτήρα καὶ νὰ τυγχάνῃ κοινῆς ἀποδοχῆς σὲ κλίμακα οἰκουμενικότητος· ἐὰν λοιπὸν ἡ πράξις τοῦ ἀτόμου εἶναι ἀπόρροια ταυτότητος βουλήσεως καὶ ἠθικοῦ Νόμου καὶ τοῦτο τὸ ἐνστερνισθὸν ὅλα τὰ μέλη μιᾶς κοινωνίας, ὥστε ἡ πάρα πάνω ταυτότητα νὰ ἀποτελῇ ιδιότητα, τρόπον τινά, γιὰ αὐτὰ καὶ νὰ ἐνεργοῦν ὡς εἰς ἄνθρωπος γιὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν αὐτῆς τῆς ταυτότητος βουλήσεως καὶ ἠθικοῦ Νόμου, τότε αὐτὴ ἡ κοινωνία θὰ εἶχῃ τὸν χαρακτήρα τῆς «ἐμψύχου κοινωνίας», ὅπως ἀπεκάλεσε ὁ Ἐρβάρτος (1776-1841) αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὶς κοινωνίες. Ἐὰν θὰ εἶχαμε μία κοινωνία, στὴν ὁποία θὰ ὑπῆρχε καθολικὴ βούλησις γιὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ἠθικοῦ Νόμου, τότε θὰ εἶχαμε τὴν Αὐγουστίνειον θεώρησιν τῆς πραγματώσεως «τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς»· πράγματι ἡ θεωρία τῆς ἠθικοκρατίας ἀποτελεῖ τὸ ὕψιστον ἀγαθὸν καὶ ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο εἰς τὴν σφαῖρα τοῦ ὕψηλοῦ, τοῦ ωραίου καὶ τοῦ ἀληθινοῦ· ἡ βούλησις μπορεῖ νὰ ἠθικοποιηθῇ, δηλαδή νὰ γίνῃ ἰσχυρὴ καὶ ἱκανή, ὥστε νὰ παλαίῃ τόσο μὲ τὶς ἐξωτερικὰς ἀντιδράσεις ὅσο καὶ μὲ τὶς ἐσωτερικὰς, ὅπως εἶναι τὰ πάθη καὶ οἱ ἐπιθυμίες καὶ νὰ ὁδεύῃ διαρκῶς πρὸς «ἄσκησιν ἀρετῆς» καὶ στὴ συνέχεια νὰ ἐπιτελῇ ἀβίαστα, χωρὶς ἀναγκαστικὰς πιέσεις, τὴν ποθητὴ ταυτότητα βουλήσεως καὶ ἠθικοῦ Νόμου· ἐκεῖνο ὅμως ποὺ προέχει στὴν περίπτωσιν αὐτὴ εἶναι, ὅτι ἡ βούλησίς μας πρέπει νὰ ἔρχεται πρὸς τὸν ἠθικὸ Νόμο ἄνευ περιορισμῶν, ἐλευθέρως καὶ ὄχι δεσμευτικά· τότε μόνον θὰ ἔχουμε ἠθικότητα καὶ πράξιν ἠθικῆς, ἄλλως, ἐὰν ἡ βούλησις ἔλθῃ συρόμενη διὰ πιέσεων καὶ Νόμων, τότε δὲν ἀποτελεῖ πράξιν ἠθικῆς, ἀλλὰ πράξιν, ἡ ὁποία ἔχει μὲν νομικὰ στοιχεῖα, ἀλλ' ὄχι καὶ τῆς ἠθικῆς.

Δι' αὐτὸ λοιπὸν εἰς τὴν «ἐμψυχο κοινωνία» πρέπει τὰ μέλη της διὰ τῆς βουλήσεώς των νὰ ἔρχονται ἐλευθέρως καὶ ἀβιάστως πρὸς τὸν ἠθικὸ Νόμο, διότι ἡ «moralitas» καὶ ἡ «legalitas» πολλὰς φορὰς δὲν ταυτίζονται.

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ

Μέσα στα δέκα προσεχῆ χρόνια

Ἡ παγκόσμια «πολεμικὴ εἰρήνη», στὴν ὁποία ἀναφέρθηκα ἀπὸ τὴ στήλη αὐτὴ στὸ 99ο τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ», δηλαδὴ ἡ πρωτοφανὴς γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἱστορία ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποία ἡ Διεθνὴς Ἑξ-ουσία μετετρέπη, λόγῳ τῆς χρήσεως τῶν πυρηνικῶν ὄπλων, ὀριστικὰ καὶ ἀμετάκλητα σὲ **ἀπόλεμη ὀργάνωση**, δημιουργεῖ γιὰ τοὺς βυσσοδομοῦντες στὰ σκοτεινὰ «φορεῖς» τῆς τὴν ἀνάγκη νέων πρακτικῶν, ἐξουσιασμοῦ, ἀδοκίμαστων ἕως τώρα. Ἡ ἀχρηστευση τῆς «τελευταίας συνταγῆς» τῆς, μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ὁποίας παρέτεινε καὶ διαιωνίζε τὴν δικὴ τῆς τάξη ιδεῶν καὶ πραγμάτων. ὅταν οἱ ἄλλες συνταγές τῆς (οἰκονομικὸς πόλεμος, προπαγάνδα, διπλωματία, πνευματικὴ ἐκτροπὴ κ.λπ.) δὲν ἀπέδιδαν πιά, δηλαδὴ ἡ τελευταία συνταγὴ τοῦ «θερμοῦ πολέμου», πετιέται στὸν κάλαθο τῶν ἀχρήστων καὶ στὴ θέση τῆς μπαίνει - τί;

Σαράντα καὶ πλέον χρόνια χρειάσθηκαν μετὰ τὴν πρώτη ἀτομικὴ ἔκρηξη, τὸν Αὐγούστο τοῦ 1945, στὴ Χιροσίμα, γιὰ νὰ γίνῃ βίωμα ὅτι οἱ θερμοὶ πόλεμοι ὡς ἱστορικὸ φαινόμενο ἐτελείωσαν. Τοῦτο εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν πρόσφατη **ἐνιστὴ** τῆς δυαδικῆς ἕως τώρα παγκόσμιας ἐξουσίας (δυαδισμὸς ἐξουσίας, ὅταν ὑπάρχῃ ἀδυναμία διεξαγωγῆς πολέμου, ἀποτελεῖ κενὸν τύπον). Ἀλλὰ οἱ πρακτικὲς τῆς δυαδικῆς ἐξουσίας διατηροῦνται (ὅλες σχεδὸν) ἀμετάβλητες στὴν ἐνισμένη νέα μορφή τῆς. Τοῦτο μπορεῖ νὰ σημαίνει δύο πράγματα:

• Ἡ ὅτι ἡ Διεθνὴς Ἑξ-ουσία δὲν

ἔχει καταλάβει ἀκόμη, ὅτι, ὅταν κανεῖς εἶναι πιά ὀριστικὰ ἀπόλεμος, δὲν μπορεῖ νὰ στηρίζεται στὴν δύναμη, δηλαδὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἐξαρτᾶ τὴν ὑπαρξὴ καὶ ἐπιβίωσή του οὔτε ἀπὸ τὸν οἰκονομικὸ οὔτε ἀπὸ τὸν ὀργανωτικὸ (ἀνοιχτὸ ἢ συνωμοτικὸ) οὔτε ἀπὸ τὸν τεχνολογικὸ οὔτε ἀπὸ τὸν πνευματικὸ-ιδεολογικὸ-προπαγανδιστικὸ βιασμό τῆς ἀνθρωπότητος. Διότι ἀπλούστατα ὅλοι αὐτοὶ οἱ «πόλεμοι» (οἰκονομικός, ὀργανωτικός, τεχνολογικός, ιδεολογικός κ.λπ.) ἀποτελοῦν τὰ προστάδια, τὰ σκαλοπάτια πού ὁδηγοῦν ἀναγκαστικὰ καὶ ὑποχρεωτικὰ στὸν θερμὸ πόλεμο, δηλαδὴ στὸν ἥδη ἀνέφικτο συνεπῶς καὶ τὰ ἴδια ἔχουν ἤδη ὀριστικῶς καταργηθῇ ὡς πρακτικὲς ἐξουσιασμοῦ.

• Ἡ ὅτι ἡ Διεθνὴς Ἑξ-ουσία γνωρίζει μὲν ὅτι οἱ πρακτικὲς τῆς αὐτῆς εἶναι πιά ὅλο καὶ πιὸ ἀτελέσφορες γι' αὐτήν, ἀλλὰ ἡ φύση τῆς ἡΐδια ἢ τὸ ἐπίπεδο καὶ ἡ ποιότης τῶν ἀνθρώπων πού τὴν συναποτελοῦν, δὲν τῆς ἐπιτρέπουν, δὲν τὴν καθιστοῦν ἱκανὴ νὰ τὴς ἀντικαταστήσῃ μὲ ἄλλες.

Ἐδῶ ἔχω τὴν ἐντύπωση, ὅτι βρισκόμαστε ἀκριβῶς στὸ σημεῖο, ὅπου γιὰ τὴν Ἑξ-ουσία «μάγκωσε ὁ κόμπος στὸ χτένι». Πραγματικά, ὅπου κι ἂν κυττάξετε γύρω σας, θὰ δῆτε ὅλα τὰ ὄργανα κι ὅλους τοὺς «φορεῖς» τῆς ἕως τοῦδε Ἰσχύος νὰ καταρρέουν. Ἀπὸ τίς «ιδεολογίες» τῆς δὲν βλέπω νὰ ἀπέμεινε πιά τίποτε. Ἀπὸ τοὺς «πατριάρχες» τῆς, τὰ ἱστορικά τῆς πρότυπα, τὰ ἀνθρώπινα «μοντέλα» τῆς δὲν βλέπω πιά παρὰ τίς γελοιογραφίες τους, πού ἐπιβιώνουν

σάν κωμικοτραγικά λείψανά τους. 'Από τους έν δράσει πολιτικούς και στρατιωτικούς της «ήγέτες» δέν άπομένουν παρά σκιάχτρα, φιγοϋρες και μορμολύκεια, πού πλέον οϋτε τὰ χαμηλότερης διανοητικής ύποστάθμης άτομα τους παίρνουν στα σοβαρά. 'Από τους πνευματικούς ταγούς της, εκείνους δηλαδή πού αναπαράγουν τὸ έξουσιαστικό ψεϋδος στην 'Επιστήμη, την Παιδεία, τὸν Στοχασμό, την Τέχνη κ.λπ., δέν βλέπω νά παραμένουν έν ενεργεία παρά μόνο ζητιάνοι μισθών και άξιομάτων, πού κι ένας έρασιτέχνης έρευνήτης άρκει για ν' άποδείξει την τραγική τους άνεπάρκεια. [Οί άναγνώστες τοϋ «Δ» έχουν άπολαύσει την άπίστευτη έπιστημονική γελοιοποίηση (άλλα και την θρασυτατή τους άντεπίθεση λάσπης κατά τοϋ Περιοδικοϋ) τών «πνευματικών» αϋτών πρακτόρων τοϋ 'Εξουσιασμοϋ, πού μόνο με τὰ δεκανίκια πού τους προσφέρουν τ' άφεντικά τους στέκουν άκόμη στις έδρες τους — άν δέν δέρονται ήδη και προπηλακίζονται άπό τους έξ ανάγκης φοιτητές τους]. 'Από τους βασικούς έγγυητές μιας τάξεως πραγμάτων, τους δικαστές, δέν βλέπω ν' άπομένουν στις έδρες τους παρά μόνο άτομα πού δέν είναι άξια νά ζήσουν μόνα τους — χωρίς τὸν μισθὸ (και συνεπώς χωρίς την έξάρτηση) της έξουσίας. Καί οϋτω καθεξής.

Πόσο μπορεί νά κρατήση αϋτή ή συγκεχυμένη κατάσταση, αϋτὸ τὸ μεταίχιμιο ή κενὸ μεταξϋ της παραδοσιακής πρώην μάχιμης 'Ισχϋος και της νέας, της άμαχης; 'Ο χρόνος διάρκειάς της νομίζω ὅτι ίσοϋται με τὸν χρόνο πού θά χρειασθῇ, για νά γίνουν πλήρως αντιληπτές ή άνεπάρκεια, ή άναξιότης, ή άναξιopiστία και ή ποταπότης τών «ήρακλέων» της Δυνάμεως, σ' ὅλους τους τομείς πού

αϋτή έλέγχει. 'Ο χρόνος της πώσεως τών ήδη νεκρῶν άλλ' άκόμη άτάφων αϋτῶν «ειδῶλων», θεσμών, οργανωτικῶν σχημάτων, ατόμων, «ταγῶν» κ.λπ. θά διαρρέϋση με έπιταχυνόμενες συνέπειες. Βλέπω στην άρχή τους καταρρέοντες παρείσακτους τοϋ δημόσιου — πολιτικοϋ και πνευματικοϋ — βίου νά λαμβάνουν στάση έπιθετική εναντίον κάθε ανθρώπου πού αντιλαμβάνεται την μηδαμινότητά τους. Οί επιθέσεις τους, έννοείται, θά στηρίζονται στην παλιά — κι άτελέσφορη πιά — συνταγή της δια της προπαγάνδας σπιλώσεως τών άλλων σέ συνδυασμό με την έπικουρία τών καταλοίπων της οργανωτικής-διοικητικής 'Ισχϋος (μυστικῶν και «άνοικτῶν» ὑπηρεσιῶν, Δικαιοσύνης, μηχανισμῶν άναδείξεως, προβολῆς, δημιουργίας «κοινῆς γνώμης» κ.λπ.). Βλέπω στη συνέχεια την άπόλεμη 'Ισχϋ νά προσπαθῇ άνεπιτυχώς νά προσεγγίση έλλογους ανθρώπους, σάν σωσίβια, πού έως τώρα ή έξουσιαστική παράνοια άπέρριπτε στο πϋρ τὸ έξώτερον, για ν' άναπληρώση τους μαχητικά νεκρούς και άχρηστους πράκτορές της. Στη φάση αϋτή θά συμβοϋν κωμικοτραγικά πράγματα, πού μόνο ὅσοι τὰ έζησαν (π.χ., για νά περιορισθῶ στὸν τόπο μας, ή κ. "Αννα Συνοδινοϋ ή οί κ.κ. Μ. Θεοδωράκης και Στ. Ξαρχάκος) θά μποροϋν ίσως νά τὰ περιγράψουν-προβλέψουν. Τέλος, στο «καταληκτήριο στάδιο» θά επέλθη άπότομα ή άποκάλυψη τοϋ πτώματος της άπό τὸ 1945 νεκρῆς "Αμαχης.

★ ★ ★

"Ας μοϋ έπιτραπῇ νά αποφθεγματίσω κι εγὼ μιὰ φορά — δέν τὸ έχω πράξει αϋτὸ ποτέ, ὅπως γνωρίζουν οί άναγνώστες της στήλης αϋτῆς: Βλέπω μέσα σέ **μία δεκαετία** (έως τὸ 2000 μ.Χ.) νά έχουν τελειώσει όλα.

Μετέωρος

ΗΛΙΑΣ Α. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

Θέμις, Δίκη, Νόμος, Νέμεσις, Κάθαρσις

[Σκέψεις με άφορμή ένα βιβλίο του Προέδρου της 'Ακαδημίας]

1. 'Η παρουσίασι του βιβλίου του *«Δίκαιο και Πολιτική στην 'Αρχαία 'Ελλάδα και τὸν σύγχρονο Κόσμο»*, πού ἔστειλε στὸν «Δαυλὸ» ὁ Πρόεδρος τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν κ. Γεώργ. Κ. Βλάχος, εἶναι ἔργο δυσχερὲς στὰ πλαίσια ἐνὸς σημειώματος τοῦ Περιοδικοῦ. Οἱ κριτικοὶ λόγοι, ὅταν δὲν δύνανται νὰ καλύπτουν τὴν ἔκτασι καὶ τὴν ποικιλία τῶν θεμάτων, καὶ μάλιστα ὅταν καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφέας προβαίνει σὲ κριτικὴ ἄλλων, τὸ ἔργο τῶν ὁποίων ἐπικαλεῖται κατὰ τὴν ἀνάπτυξι τῶν θεμάτων του, εἶναι ἀνεπαρκεῖς — καὶ τότε τὸ ἔργο τῆς παρουσιάσεως ἀποβαίνει σχεδὸν ἀδύνατο. Θὰ ἐκφράσω ὅμως ἐδῶ τὶς γενικὲς μου ἐντυπώσεις καὶ μερικὲς σκέψεις ἐπὶ ἐνὸς μόνον ἄρθρου του, τὸ ὁποῖο κατὰ τὴ γνώμη μου, ἐξαίρετο κατὰ τὴν ἀνάπτυξι ὅπως καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ἔχει ἰδιαιτέραν ἀξία, διότι τὸ θέμα του *«Θέμις καὶ Νόμος»* συνδέεται μὲ τὴν ἑναρξὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας στὸν φυσικὸ χῶρο ἐντὸς τοῦ ὁποίου αὐτὴ ἀναπτύχθηκε.

Ὁ χῶρος αὐτὸς ἔχει τὴν ἰδιαιτερότητα, σύμφωνα μὲ τὴν σύγχρονη Γεωλογία, ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων περιοχῶν τοῦ πλανήτου μας, ὅτι ἀνεδύθη πρῶτος ἐκ τῆς «πανθάλασσας», ἡ ὁποία ἔδιδε «τότε», δηλ. πρὸ 145.000.000 ἐτῶν, μορφὴ ὑδρόσφαιρας σ' αὐτόν. Καὶ βεβαίως πέρασαν ἀπὸ τὴν μοναδικότητα αὐτὴ 115.000.000 χρόνια, γιὰ νὰ ἀναδυθοῦν ὕστερα ἐκ τῶν ὑδάτων τὰ 'Ιμαλαία, οἱ 'Αλπεις καὶ τὰ Πυρρηναῖα. Τὸ πόσο σημαντικὸ ἦταν τὸ γεγονὸς γιὰ τὴν ἑναρξὶ τῶν διαδικασιῶν ἀναπτύξεως χερσαίας ζωῆς — καὶ εἶναι — γιὰ τὴν μελέτη τῆς 'Ιστορίας τοῦ ἀνθρώπου, τῆς γλώσσας του καὶ τοῦ πολιτισμοῦ δὲν εἶναι ἐδῶ ὁ κατάλληλος χῶρος γιὰ νὰ ἀναπτυχθῇ.

2. Ὁ συγγραφέας τοῦ ἄρθρου κ. Γ.Κ. Βλάχος τονίζει τὰ ἀκόλουθα (σελίδες 169 καὶ 196).

«'Υπ' αὐτὴ τὴ σκοπιὰ, χωρὶς νὰ ἔχει τὴν ἀξίωσιν τῆς πληρότητας, ἡ παροῦσα μελέτη ἀποβλέπει ἀπλᾶ νὰ προκαλέσῃ τὴν προσοχὴ τῶν ἐρευνητῶν ἐπάνω στὴ σημασία ἐνὸς μικροῦ ἀριθμοῦ ὀνομάτων καὶ ἐννοιῶν, πού ἐνδιαφέρουν στὸ σύνολό τους τὴν ἱστορίαν τῶν ἐλληνικῶν ἰδεῶν καὶ θεσμῶν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν αἰώνων [θὰ ἔλεγα τῶν χιλιετιῶν], πού προηγήθησαν ἀπὸ τὴν περίοδο τοῦ νόμου, ὀνομάτων καὶ ἐννοιῶν πού ἐνδέχεται, γιὰ τὸν λόγον αὐτόν, νὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ κατανοήσουμε τὴν ἔλευσιν τῆς νέας περιόδου» [...]. «Θεωμένη ἀπὸ ἕνα τέτοιο ὕψος καὶ στενὰ συνδεδεμένη ἐφεξῆς μὲ τὸ μυκηναϊκὸν γεγονὸς, ἡ ἱστορία τῆς Θέμιδος θὰ ἔπρεπε νὰ ξαναγραφτεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καί, μαζί μ' αὐτήν, ἡ ἱστορία τοῦ νόμου».

Αὐτὲς οἱ δύο δηλώσεις-παροτρύνσεις τοῦ συγγραφέως νομίζω ὅτι «νομιμοποιοῦν» τὴν ἔκφρασι καὶ ἄλλων ἀπόψεων καὶ τὴν πρόσκλησι ἀκόμη τοῦ ἐκλεκτοῦ ἐπιστήμονος σὲ διάλογο ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ «Δαυλοῦ», ὥστε κάτι χρήσιμο νὰ προκύψῃ διὰ τῆς συμπληρώσεως τῶν κενῶν, ὅχι βεβαίως πρὸς χάριν τοῦ παρόντος ἄρθρου, ἀλλὰ πρὸς χάριν τῆς ἱστορίας τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας, ἡ ὁποία, προϋπάρχουσα καὶ τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου, «ἔθεσε τὰ ὀνόματα εἰς τὰ πράγματα, ὥστε αὐτὰ νὰ εἶναι ἀναγκαίως ὀρθά», ὅπως στὸν «Κρατύλο» (438c) τοῦ Πλάτωνος διαβάζουμε. Δὲν εἶναι λοιπόν, νομίζω, ἐρέθισμα γιὰ τοὺς ἐρευνητὲς μόνον «ἓνας μικρὸς ἀριθμὸς ὀνομάτων καὶ ἐννοιῶν ποὺ ἐνδιαφέρουν τὴν ἱστορία τῶν ἐλληνικῶν ἰδεῶν καὶ θεσμῶν κατὰ τὴν διάρκεια τῶν χιλιετιῶν». Εἶναι ἡ γλῶσσα ὁλόκληρη, ἡ ὁποία ἐγεννήθη ἀπὸ τοὺς πέριξ τῆς, ὡς πελάγους, «ἐνδοχωρικῆς λίμνης» ἀνθρώπους, μεταξὺ τοῦ «αἰγλήεντος Ὀλύμπου» καὶ τῆς Πίνδου. Ὡς ἐπιστρέψουμε ὅμως στὸ θέμα.

3. Οἱ λέξεις «Θέμις» καὶ «Νόμος» εὐρίσκονται κατατεθειμένες στὸ Θησαυροφυλάκιο τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας καὶ ἐξ αὐτοῦ τὶς παρέλαβον (α) οἱ ἄγνωστοι συγγραφεῖς τῆς «Θεογονίας», (β) ὁ Ἡσιόδος, ὁ ὁποῖος ἐδημοσίευσε πρῶτος πολλὰ ἐκ τῶν «Μουσειῶν» προερχόμενα καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων αὐτῶν καὶ (γ) ὁ Ὀμηρος, ὁ ὁποῖος ἐπίσης περιέλαβε πολλὰς ἱστορικὰς πληροφορίες «τῶν πρὸ τ' ἐόντων» ἐκ τῶν Μουσειῶν προερχόμενες, ὅπως καὶ πλείστες γνώσεις πάσης μορφῆς, ἀπὸ τὴν παρασκευὴ τυροῦ ('Ιλ. Ε 402) μέχρι ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων: «Πληιάδας θ' Ὑάδας τε, τό τε σθένος Ὠρίωνος» ['Ιλ. Σ 486].

Εἶναι ἐπομένως, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἀνάγκη νὰ προχωρήσουμε σὲ βάθος τὴν ἐξέτασι τοῦ θέματος: ἐλληνικὸς χῶρος - ἄνθρωπος - γλῶσσα, προκειμένου, μὲ τὴν βοήθεια μάλιστα τῆς πανάρχαιας ἐλληνικῆς γραμματείας, ἡ ὁποία διέσωσε τοὺς θησαυροὺς τῆς γλώσσας, νὰ ξαναγράψουμε, διότι πράγματι πρέπει νὰ ξαναγραφῇ ἐξ ὁλοκλήρου, τὴν ἱστορία τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου καὶ τῶν κατοίκων του. Διότι διὰ τῆς ἱστορίας αὐτῆς θὰ ἀνατραποῦν πολλές, πάρα πολλές κατεστημένες ἀντιλήψεις στηριγμένες τόσο σὲ παρερμηνεῖες ὅσο καὶ σὲ σκόπιμες αὐθαίρεσες τῶν μελετητῶν.

4. Ἡ «Θέμις» χρονολογικῶς ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορὰ στὸ κείμενο τῆς «Θεογονίας» [*«Θέμις αἰδοίη»*: στίχ. 16]. Ἡ «Θεογονία» θέλει νὰ συνδέσῃ τὴν «Θέμιδα» μὲ τὴν «Αἰδῶν». Αἰδῶς δὲ εἶναι ἡ φυσικὴ συστολή, ἡ ὁποία καὶ προκαλεῖ ἐρύθημα στὶς παρειὲς τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν αἰσθάνεται αἰσχύνῃ γιὰ τὶς πράξεις του. Αὐτὴ ἡ φυσικὴ ἀντίδρασι τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὶς πράξεις του, ὅπως καὶ γι' αὐτὲς τοῦ οἰκογενειακοῦ, ἀρχικῶς, χώρου, θεωρούμενες μερικὲς ὡς ἀνάρμοστες πρὸς τὴν γενικὴ σκληρὴ προσπάθεια τῆς οἰκογενείας νὰ ἐπιβιώσῃ ἐντὸς ἐνὸς ἐχθρικοῦ περιβάλλοντος, ἔδωσαν στὴν Θέμιδα τὴν πρωτογενῆ της θεμελίωσι. Ὅλες οἱ οἰκογενειακὲς πράξεις, ἐὰν τὶς ἐξετάσουμε ὑπὸ τὸ πρῖσμα τοῦ «κοινοῦ συμφέροντος», μὴδὲ καὶ τοῦ σαρκικοῦ ἔρωτος ἐξαιρουμένου [*αἰδοῖα*], θὰ καταλήξουμε στὴν βεβαιότητα, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀνθρώπου θηρευτοῦ καὶ ἐν συνεχείᾳ κτηνοτρόφου, ὅποτε καὶ ἐμφανίζεται εὐκρινέστερα ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων στὴν οἰκογένεια, οἱ συνήθειες, κυρίως κατὰ τὴν ἐπιλογὴ τῶν ἱκανῶν γιὰ ἕκαστο ἔργο ὑπὸ τοῦ ἡγέτου τῆς οἰκογενείας, δεόντως αἰτιολογημένες, π.χ. ἡ ῥωμαλεότης γιὰ τοὺς φύλακες τῶν ποιμνίων ἀλλὰ καὶ τὸ ἄτρομον αὐτῶν ἢ ἡ δεξιότης τῶν χειρῶν γιὰ τὴν κατεργασία δερμάτων ἢ τὸ ἄρμεγμα τῶν προβάτων

κ.λπ., έδωσαν τὸ ὑπόστρωμα πάνω στὸ ὁποῖο στηρίχθηκαν ἀργότερα οἱ πολυπλοκότεροι κοινωνικοὶ σχηματισμοί.

Ἡ «Αἰδώς» ἐπομένως ἐξεταζομένη ὡς «ἐντροπία» μᾶς δίδει τὸ μέγεθος τῆς σημασίας τῶν θεσμῶν, βάσει τῶν ὁποίων λειτουργοῦσαν οἱ πανάρχαιες πόλεις [᾽Οδύσ. Τ 172—181]. Ἡ «Θεογονία», συνεχίζουσα τὴν ἀναφορά τῆς στῆν Θέμιδα, τονίζει (στίχ. 135) ὅτι θεωρεῖ αὐτὴν ὡς ἔννοια ἐμφυτευμένη, ὅπως ἡ μνήμη, ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι δηλ. ἔννοια προελθοῦσα ἐκ τοῦ Κοσμογονικοῦ γίγνεσθαι. Καὶ στῆν δημιουργία τοῦ κόσμου ὑπάρχει «Θέμις»: εἶναι αὐτή, ἡ ὁποία συγκρατεῖ τὰ πλανητικὰ συστήματα ἀπὸ τὴν «ἐντροπίαν». Εἶναι αὐτή, γιὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἡράκλειτος ἔλεγε: «Ἥλιος γὰρ οὐχ ὑπερβήσεται μέτρα· εἰ δὲ μή, Ἐρινύες μιν Δίκης ἐπίκουροι ἐξευρήσουσιν». [Οὔτε ὁ ἥλιος δύναται νὰ ὑπερβῇ (τὶς «συνήθειες», αὐτὰ δηλαδὴ) τὰ ὅρια· διότι ἐὰν τὸ πράξῃ, οἱ Ἐρινύες καὶ ἡ Δίκη, προστάτιδες (τῶν ἀνθρώπων), θὰ τὸν ἀνεύρουν (καὶ θὰ τὸν τιμωρήσουν)]. Τέλος ἡ «Θεογονία» προβαίνει σὲ μιὰ ἀποκάλυψι μεγάλης σημασίας, διότι ἀναφερομένη στῆν βάσι ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀνυψώθη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Διὸς ἡ διοικητικὴ πυραμὶς, μᾶς λέγει ὅτι ἡ μιὰ πλευρὰ αὐτῆς (ἐκ τῶν τεσσάρων) ἦτο ἡ «Θέμις»: «Δεύτερον ἡγάγετο λιπαρὴν Θέμιν, ἣ τέκεν Ὡρας αἰ ἔργ' ὠρεῦνσι καταθνητοῖσι βροτοῖσι». [Δεύτερα πρᾶξι (τοῦ Διὸς ἀπὸ τὴν στιγμή πού ἐπελέγη αὐτὸς ὑπὸ τῶν ἄλλων βασιλέων νὰ διανείμῃ (στίχ. 881—885) τὶς τιμὲς σ' ὅλους μετὰ τὴ νίκη τῶν ἐπὶ τῶν Τιτάνων), ἦταν ἡ ἐγκατάστασι καὶ τῆς λάμπουσας Θέμιδος (στῆν Πυθῶ -Δελφούς: «Πυθοῖ ἐν ἡγαθέῃ γνάλοις ὕπο Παρνησοῖο»), ὥστε δι' αὐτῆς καὶ τῶν ἄλλων (Μῆτις-Μνημοσύνη-Εὐρυνομία) «σῆμ' ἔμεν' ἐξοπίσω, θαῦμα θνητοῖσι βροτοῖσιν» [σημεῖο ἀθάνατο νὰ παραμείνῃ μετὰ ἀπὸ αὐτὸν, πού οἱ θνητοὶ θὰ θαυμάζουν]. Καὶ πράγματι μνημεῖο ἀθάνατο παρέμεινε ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα, ἡ ὁποία θὰ θαυμάζεται (παρ' ὅλες τὶς διώξεις πού ὑφίσταται ἀπὸ κατώτερα ὄντα), ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτοὺς πού θὰ ἔλθουν. [Αὐτὴ ἡ Θέμις γέννησε τὰς μεριμνοῦσας Ὡρας (ὅπως ἡ μητέρα γῆ τὶς ἐποχὲς τοῦ ἔτους, ὥστε καθ' ὅλον τὸ ἔτος διὰ τῶν καρπῶν τῆς γῆς οἱ ἄνθρωποι νὰ ζοῦν), ὥστε διὰ τῆς πρεπούσης διανομῆς τῶν ἀγαθῶν (Εὐνομίης) καὶ διὰ τῆς δυνάμεως τῆς συγκρατοῦσης τοῦ ἀνθρώπου στὸ κοινὸ συμφέρον (Δίκης), τὸ ὁποῖο καὶ χάριν τῆς πρωτοτόκου Εὐνομίης ὑπάρχει, οἱ ἄνθρωποι νὰ ἀπολαμβάνουν τὴν Εἰρήνην τὴν ἀνθοφοροῦσα].

Ἡ δόκιμη ἐρμηνεῖα θέλει, ἡ λέξι «Θέμις» νὰ ἔχῃ τὴν ἴδια ρίζα «ΘΕ-» μὲ τὸ ῥῆμα «τίθημι» (θεσμός, θέμα, θεμέλιον κ.ἄ.). Ἡ δική μου ἐρμηνεῖα, ἡ ὁποία ἀποδεικνύει ὅτι τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου ἔχουν κωδικὲς σημασίες, ἀναλύει τὸ περιεχόμενο τῆς λέξεως Θέμις στηρίζοντας αὐτὸ στὶς ἔννοιες πού περικλείουν τὰ γράμματα. Τὰ δύο γράμματα π.χ. τῆς ρίζας ΘΕ- δηλώνουν τὸ βλέπω. παρατηρῶ (ῥῆμα θέω) καὶ ὠθῶ (ῥῆμα ἐλαύνω). Ἡ ρίζα λοιπὸν μᾶς ἀποδεικνύει ὅτι εἰσάγεται στῆν ἔννοια τῆς λέξεως αὐτὸς πού παρατηρεῖ, ἐξετάζει, βλέπει, ὠθεῖ, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του, «κάτι ; πρὸς κάποιαν κατεύθυνσιν». Τὸ τρίτο γράμμα μᾶς ἀποκαλύπτει, ὅτι, ἐὰν ἡ ἀρχὴ ἦταν ἡ φύσις ὡς δημιουργὸς ὅλων τῶν ὄντων, τώρα εἶναι ἡ «Μ» (μήτηρ) ὡς ἐντολοδόχος τῆς συνεχίσεως τῆς δημιουργίας. Αὐτὴ τώρα κατευθύνει (ῥῆμα ἰθύνω) («Ι») τὶς κινήσεις ὅλων τῶν μορφῶν τῆς ζωῆς (ὄντων) ἡ καὶ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων («Σ»). [Βλ. ἀναλυτικὰ «Δαυλόν», τεύχῃ 72 ἕως 90].

Πρέπει να εξηγήσω ότι στο «θῆλυ» δίδοντας ή φύσι τὸ χρέος τῆς πρώτης διατροφῆς, ἐν προκειμένῳ, τοῦ ἀνθρώπου ὅπως καὶ τὴν εὐθύνη τῆς μαθήσεώς του, ἐξυπακούεται ὅτι τοῦ δίδει καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ὠθήσεώς του στίς ἀτραπούς τοῦ κόσμου προστατεύοντάς τον στὰ πρῶτα του βήματα. Αὐτὸ τὸ «θῆλυ» κατέστη διὰ τῆς τρυφερότητος καὶ ντροπαλότητος καὶ διὰ τῆς νοημοσύνης του ἱκανὸ νὰ ὠθῇ καὶ νὰ διανέμη ὅλα τοῦ οἴκου τὰ ἀγαθὰ τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν κόπων τῶν μελῶν τοῦ οἴκου, κατὰ τρόπον αἰτιολογημένο, ὥστε οὐδεὶς νὰ διαμαρτύρεται γιὰ τὴν «Εὐνομίην» καὶ ἐπομένως ἡ «Εἰρήνην» νὰ ἐπικρατῇ στὸν οἶκον τῆς.

5. Πῶς ὅμως ἐρμηνεύετο ἡ «Δίκη»:

Στὸν Ὅμηρο ἡ «Δίκη» καὶ ἡ μοῖρα τοῦ νὰ εἶσαι ἄνθρωπος συνυπάρχουν ὡς ἐνότης: *«αὕτη δίκη ἐστὶ βροτῶν»* [Ὁδ. Α 218]. Σὲ ἄλλο σημεῖο ἡ «δίκη» ἐκφράζει τίς συνήθειες πού δὲν ἀλλάζουν· π.χ. *«ἡ γὰρ δίκη ἐστὶ γερόντων»* [Ὁδ. Ω 255]. Οἱ συνήθειες δὲ αὐτὲς ἐπιβάλλουν καὶ στοὺς ἄλλους τὴν ἀναγνώρισί των καὶ τίς καθιστοῦν κανόνες συμπεριφορᾶς, τάξεως, ἁρμονίας, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιτυγχάνεται ἡ εὐρυθμὴ κοινωνικὴ συμβίωσις: *«ἵνα μὴ τι δίκης ἐπίδευς»* [Ἰλ. Τ 180], δηλ. μὴδὲν ὀλιγώτερον ἢ κατώτερον τοῦ συνήθους, ἐφαρμοζομένου τοῦ δικαίου σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσι, στερηθῆς. Ἦταν συνήθεια οἱ ἀρχηγοὶ-βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι μετεῖχαν σὲ κάποια ἐκστρατεία, νὰ μοιράζωνται κατ' ἀναλογίαν τῆς συμμετοχῆς των τὰ λάφυρα τοῦ πολέμου. Αὐτὴ ἡ συνήθεια τῆς ἀναλογικῆς διανομῆς στηρίζετο στὴν κρίσι τοῦ μεγάλου βασιλέως, τοῦ πρώτου μεταξὺ τῶν ἄλλων, πού συμμετεῖχαν στὴν ἐκστρατεία. Εἶναι φανερό ὅτι ἡ «δίκη» καὶ ἐδῶ δὲν ἦταν δυνατόν νὰ θέτῃ σὲ κάποιον ὁρατὸ ζυγὸ τὴν προσφορὰν ἐκάστου, γιὰ τοῦτο καὶ μετὰ τὴν νίκη τοῦ Διὸς καὶ τῶν ἄλλων βασιλέων *«ἀγανῶν Οὐρανιῶνων»* ἐναντίον τῶν Τιτάνων, ὅπως προανέφερα [Θεογ. στίχ. 881-885], *«οἷ ρα (μάκαρες θεοὶ) τότε ὥτρυνον βασιλευμένον ἡδὲ ἀνάσσειν... Ὀλύμπιον εὐρύοπα Ζῆν' ἀθανάτων· ὁ δὲ τοῖσιν ἑὰς διεδάσσατο τιμάς»*. [Οἱ μάκαρες θεοὶ παρακινούσαν τὸν παντεπόπτη Δία νὰ βασιλεύσῃ ὡς πρῶτος μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀθανάτων βασιλέων, καὶ αὐτὸς σ' αὐτοὺς μοίρασε τίς τιμές]. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ κρίσι, γνώμη, ἀπόφασι ἦταν φανερό ὅτι καθορίζετο ἐκ τῶν συνηθειῶν οἱ ὁποῖες ἐπικρατοῦσαν χάριν τοῦ κοιντοῦ συμφέροντος, ὥστε ἡ ἀπόφασι γιὰ τὸ *«νέμειν»* ἀμέσως ἔπρεπε νὰ γνωστοποιηθῇ: *«τοῖσιν δίκην ἰθύνοντα εἴποι»* [Ἰλ. Σ 508], ὅπου αὐτὸ τὸ ἀμέσως, ἄνευ περιστροφῶν «ἰθύνοντα» προϋποθέτει τὸ ἀμοιβαῖο συμφέρον, ἐν προκειμένῳ τῶν δύο στρατῶν. Ὁ Ἡσίοδος [Ἔργα καὶ Ἡμέραι, στίχοι 225—229] μᾶς λέγει ὅτι αὐτοὶ πού *«δίκας δίδουσι ἰθείας»*, ἐκδίδουν δηλαδὴ ἀποφάσεις ἀμέσως στηρίζοντες τὴν κρίσι των στὸ κοινὸ συμφέρον, αὐτοὶ καὶ βλέπουν τὴν πόλιν τους νὰ ἀνθοφορῇ καὶ τοὺς πολίτες νὰ εὐτυχοῦν:

*«οἷ δὲ δίκας ξείνοισι καὶ ἐνδήμοισι διδοῦσιν
ἰθείας καὶ μὴ τι παρεκβαίνουσι δικαίον
τοῖσι τέθλη πόλιν, λαοὶ δ' ἀνθεῦσι ἐν αὐτῇ.
εἰρήνην δ' ἀνὰ γῆν κουροτρόφος, οὐδὲ τότε αὐτοῖς
ἀργαλέον πόλεμον τεκμαίρεται εὐρύοπα Ζεὺς»*.

Ἡ εἰρήνη, ἔτσι συμπεραίνεται, ἡ τροφὸς τῶν νέων ἐξαπλοῦνται τότε σ' ὅλη τὴ γῆ. Οὐδέποτε ὁ Ζεὺς ὁ βαθύνους σχεδιάζει ὡς λύσι τὸν πόλεμο. Ἀντιθέτως, συνεχίζει ὁ Ἡσίοδος [Ἔργ. Ἡμ. στίχ. 238—241], ἐκείνους, τῶν ὁποίων μόνη φροντίδα εἶναι τὰ πανάθλια ἔργα, ὁ υἱὸς τοῦ Κρόνου τοὺς θεωρεῖ παραβάτες τῆς

«δίκης» καὶ τοὺς τιμωρεῖ. Πολλάκις δὲ καὶ ὁλόκληρη πόλι ἐτιμωρήθη ἐξ ἑνὸς κακοῦ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος μηχανεύθηκε ἔργα βλαβερὰ καὶ ἀνόσια: «Πολλάκις καὶ ξύμπασα πόλεις κακοῦ ἀνδρός ἀπηύρα ὅς, τις ἀλιτράϊνη καὶ ἀτάσθαλα μηχανάται». Ἡ τιμωρία μιᾶς ὁλόκληρης πόλεως ἢ ἄλλως ἢ συλλογικὴ εὐθύνη πηγάζει ἐξ αὐτῆς τῆς «δίκης». Ἐφ' ὅσον οἱ πολῖτες δὲν ἀντιδροῦν στὰ ἀτάσθαλα ἔργα, καὶ μάλιστα συμμετέχουν ἢ ἀδιαφοροῦν, τότε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πληροφορηθῇ ἡ ὑπερτάτη ἐξουσία τὰ συμβαίνοντα. Γι' αὐτὸ τὸν λόγο καὶ ἡ τιμωρία, ἡ *κάθαρσις*, ἐπιβάλλεται σ' ὅλους, διότι ὅλοι γνώριζαν ποιὲς ἔπρεπε νὰ εἶναι οἱ συνήθειες [*θεσμοί*], καὶ κανεὶς δὲν ντρεπόταν [*Αἰδώς*] γιὰ τὰ συμβαίνοντα.

Αὐτὴ ὑπῆρξε ἡ «Δίκη», ἡ δευτέρα κόρη τῆς «Θέμιδος». Ἡ ῥοικὴ ἀνάπτυξι τοῦ κοινωνικοῦ γίνεσθαι, ὀφειλόμενη στὴν γλῶσσα, ὠδηγοῦσε διὰ τῆς Εὐνομίης (*νέμω* = διανέμω κατὰ τρόπον ποῦ φέρει τὸ «εὖ» σ' ὅλους) στὴν συνειδητοποίησι τῆς σημασίας τοῦ «κοινοῦ συμφέροντος», τῆς «Δίκης», ἡ ὁποία καὶ διασφαλίζετο διὰ τῆς διώξεως τῶν κατευθύνσεων ἐκείνων οἱ ὁποῖες «κτυποῦν» καὶ διαχωρίζουν, προκαλῶντας στίς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων τὴν σύγχυσι: Ἄνευ τῶν «Ἐρινύων» οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι δὲν συνειδητοποιοῦν τὴν σημασία τοῦ κοινοῦ συμφέροντος. Οἱ Ἐρινύες ὑπῆρξαν διώκτριες τῶν κακῶν πράξεων, ὅπως τῆς ἐπιπορκίας, τῆς ἀνθρωποκτονίας, τῆς ἀγνώμονος διαγωγῆς πρὸς τοὺς γονεῖς, τῆς κακομεταχειρίσεως τῶν ἱκετῶν, τῆς ἐλλείψεως σεβασμοῦ πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους, ὅπως καὶ πάσης ἀλαζονικῆς καὶ αὐθάδους διαγωγῆς. Καὶ ἡ λέξι «Δίκη» μαρτυρεῖ διὰ τοῦ ἀρκτικοῦ γράμματος αὐτῆς («Δ»), ὅτι ἡ Δύναμι τῶν θεσμῶν ἔχει τὴν ἀνάγκη κάποιας «δικτικῆς ἀρχῆς». Αὐτὴ καὶ μόνο συγκρατεῖ («Ι»: ῥῆμα ἴσχω) τὰ κτυπήματα («Κ») τὰ ὁποῖα προκαλοῦν στίς ψυχὰς («Η»: ἡτορ) σύγχυσι («Σ»: κινήσεις παλίνδρομες). Οἱ ἀναγνώστες τοῦ «Δαυλοῦ» εἶναι μνημένοι στίς ἀποκωδικοποιήσεις τῶν γραμμάτων καὶ βεβαίως πρὸς αὐτοὺς ἀπευθύνομαι.

Ἡ Θέμις ἐπομένως, γιὰ νὰ σταθῇ στὸ Δελφικὸ οἰκουμενικὸ κέντρο, ἔπρεπε νὰ ἔχη τὴν ἱκανότητα νὰ προβλέπῃ τὰ μέλλοντα ἐκ τῶν παρόντων καὶ τῶν παρελθόντων. Γράφει περὶ τῆς «Μαντικῆς» ὁ Πλούταρχος, ἐπόπτης τῶν Δελφῶν ἀπὸ τοῦ 95 μ.Χ. μέχρι βαθυτάτου γήρατος: «Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ φιλοσοφία περιστρέφεται καὶ ἔχει τελικὸ σκοπὸ τὴν ἀλήθεια, τὸ δὲ φῶς τῆς ἀλήθειας εἶναι ἡ ἀπόδειξι, ἡ δὲ ἀρχὴ τῆς ἀποδείξεως εἶναι τὸ ἐν συναφείᾳ προσηρητημένο πρὸς τὸ συμβὰν ἀποτέλεσμα, εὐλόγως ἢ συνέχουσα καὶ πραγματοποιοῦσα δύναιμις, ὑπὸ τῶν πλέον μάλιστα σοφῶν ἀνδρῶν, ἀνεγνωρίσθη ὡς ἡ μέθοδος ἡ ἀποκαλυφθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀγαπήσαντος τὴν ἀλήθεια Ἀπόλλωνος» [*Περὶ τοῦ Ε τοῦ ἐν Δελφοῖς*] (κεφ. στ' 387). Διότι πράγματι οἱ συνήθειες ἀποτελοῦν στοιχεῖο στατιστικῆς μελέτης. Καὶ ἐκ τῶν ἐπαναλήψεων, τακτικῶν κατὰ περιόδους, ἀλλὰ καὶ τῶν αἰτίων ποῦ τίς προκαλοῦν συνάγονται ὠφέλιμα συμπεράσματα.

Οὐδεὶς μάντις ὑπῆρξε αἰθεροβάμων· καὶ εἶναι λυπηρό, σὲ σοβαρὰς ἐκδόσεις, ὅπως αὐτὴ τῆς «Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν», νὰ λέγονται πράγματα ὅπως: «*γραῖα ἀφοῦ ἐπλύνετο μὲ τὸ ὕδωρ τῆς Κασταλίας καὶ μασοῦσε φύλλα δάφνης ἔδιδε ἀκατάληπτους χρησμούς, τοὺς ὁποῖους ἐρμήνευαν ἱερεῖς κατὰ τρόπον ἀρμόζοντα*». Στὸν Ὅμηρο ὁ μάντις Κάλχας, υἱὸς τοῦ Θέστορος, «*ὅς ἤδει τὰ τ' ἐόντα, τὰ τ' ἐσσόμενα, πρὸ τ' ἐόντα*», γνωρίζει τὰ πράγματα χάρι στὴν «μαντοσύνη», τὴν «οἱ πόρε Φοῖβος Ἀπόλλων» καὶ ἔλαβε τὸν λόγον καὶ «*εὐ φρονέων ἀγορήσατο*» [*Ἰλ. Α 69—73*]. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Θηβαίου Τειρεσίου, τονίζει ὁ Ὅμηρος, «*τοῦ τε φρένες*

ἔμπεδοί εἰσιν» [᾽Οδ. Κ 492]. Για ὄλους τοὺς ἀνωτέρω λόγους ἡ «Θέμις» ἐκφράζει ὅλα τὰ συνθέτονα τὴν ροϊκὴ πορεία τοῦ ἀνθρώπινου γίνεσθαι καὶ ὡς ἐκ τούτου καὶ οἱ γεννηθεῖσες ἐξ αὐτῆς ἔννοιες ἀποτελοῦν, ἐὰν αὐτὸ ἀποτελῇ τρόπον συνεννοήσεως στὸν παρόντα «πολιτισμόν», ἔννοιες τοῦ δικαίου κατὰ τὴν μακρὰ καὶ πολὺπλοκὴ πορεία τοῦ πολιτικοῦ λόγου.

Θὰ κλείσω μὲ τὴν λέξι «*Νόμος*».

Ἔλεγα, ὅτι ἡ κατανομὴ τῶν ἔργων ἐπιβιώσεως (θήρα-κτηνοτροφία-κατοικία-ἐνδουσι καὶ ὑπόδησι κ.ἄ.), ὅπως καὶ ἡ αὐθεντία τοῦ γενάρχου νὰ ἀποφασίσῃ καὶ ἐπιλέγῃ τοὺς ἱκανοὺς δι' ἕκαστον ἔργο, διακρίνεται εὐκρινέστερα στὴν περίοδο τῶν κτηνοτρόφων Κυκλώπων. Δὲν εἶναι δὲ καθόλου παράξενο, ὅτι ἡ Θέμις ξεκίνησε τὸ ἔργο τῆς ἐκ τῆς Εὐ-νομίας, δηλαδὴ τοῦ «*νέμειν*» μὲ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ προκύπτῃ, ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Δημόκριτος, «*εὐθυμία* (ἡ ὁποία) *γίνεται μετρίότητι τέρψιος καὶ βίου συμμετρίῃ* [προκαλεῖται ἐκ τοῦ μέτρου καὶ τῆς συμμετρίας] *τὰ δ' ἑλλείποντα μεταπίπτειν τε φιλεῖ καὶ μεγάλας κινήσεις ἐμποιεῖν τὴν ψυχὴν* [ἐὰν δὲ αὐτὰ ἐλλείπουν, προκαλεῖ ἀστάθεια καὶ μεγάλες μεταπτώσεις ἐκ τῶν συγκινήσεων στὴν ἰσορροπία τῆς ψυχῆς: ἀπ. 191 Diels].

Οἱ κτηνοτρόφοι Κύκλωπες εἶναι, ὅπως ἔλεγα, ἡ πρώτη ὁρατὴ ἰδιοποίησι γῆς διὰ τῆς περιτειχίσεως τῆς στάνης καὶ ἐπίσης ἡ πρώτη ὁρατὴ κατανομὴ τῶν ἔργων τὰ ὁποῖα ἀπέβλεπαν στὴν ἀνάπτυξι τοῦ ζωικοῦ κεφαλαίου. Για τοὺς Κύκλωπες ὁ Ὅμηρος μᾶς λέγει ὅτι «*θεμιστεύει ἕκαστος παῖδων ἡδ' ἀλόχων*» [᾽Οδύσ. Ι 114—115]. Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι ἕκαστος ἔκανε ξεχωριστοὺς κανόνες συμπεριφορᾶς στὸ ἴδιο ἀντικείμενο, ἀλλὰ ὅτι ἕκαστος «*τσέλιγκας*» ἀναλόγως τοῦ χαρακτῆρος του ἐμφάνιζε τὶς δικές του παραλλαγὰς ἀναλόγως καὶ τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν (κλίματος-μορφολογίας ἐδάφους κ.λπ.) τῆς περιοχῆς του.

Ἡ στάνη καὶ ὁ πέριξ τοῖχος ἦταν ἐπὶ πλέον τὸ ὁρατὸ σημεῖο τοῦ οἴκου τοῦ Κύκλωπος. [Τὸ «Ο» ἐδῶ ὡς ἀρκτικό γράμμα τοῦ *Ο-ἵκου* ὑποδηλοῖ τὸν χῶρο]. Σ' αὐτὸν τὸν περιτειχισμένο χῶρο, ὁ ὁποῖος προστάτευε τὸ σπῆλαιο (*νηὸς ἢ ναὸς*) καὶ στὸν ὁποῖο ἐκ τῆς *νηδύος* (μήτρας) ἐξῆλθε τὸ νήπιο, ὁ μικρὸς Κύκλωψ, τὸ κλάμα αὐτοῦ ἀπετέλεσε τὴν ἀπόδειξι τῆς κατοχῆς τοῦ χώρου ὑπὸ τῶν γονέων του. Αὐτὴ ἡ πρώτη ἀτελεστάτη ἀκόμη ἔννοια τῆς πατρίδος τοῦ νηπίου μᾶς ἔδωσε τὸ «*ναῖω*» (κατοικῶ). Ἐὰν ὅμως τὸ νήπιο ἦταν δυνατόν νὰ διατρέφετο ἐκ τῶν φροντίδων τῶν γονέων του, οἱ γονεῖς γιὰ τὰ πρόβατα ποὺ ἔκλειναν ἐντὸς τοῦ περιτειχίσματος ὤφειλαν ἐπίσης νὰ φροντίζουν— γιὰ τὸν χῶρο τῆς βοσκῆς των. Αὐτὸς ὁ πρῶτος «*ζωτικὸς χῶρος*» μᾶς ἔδωσε τὶς λέξεις «*νομή*» (βοσκή), «*νόμος*», πᾶν ὅ,τι κατέχει τὶς καὶ πολλὰς ἄλλες λέξεις μὲ ἀρκτικό γράμμα τὸ «Ν», μὲ τὶς ὁποῖες βεβαίως δὲν θὰ ἀσχοληθοῦμε ἐδῶ. Ἀρχὴ ἐπομένως τῆς λέξεως «*νόμος*» εἶναι ἡ ὁρατὴ— ὑπὸ πάντων ἀνάλογος (σύμμετρος) κατοχὴ γῆς πρὸς τὸ ὕψος τῶν ἀναγκῶν τοῦ κατέχοντος («Ν»). Ἡ ἀναγνώρισι ἐπομένως τῶν «κατεχομένων» καὶ μεταβιβαζομένων στοὺς ἀπογόνους, ἡ ἀναγνώρισι τῆς ἀρχικῆς ἐστίας τοῦ γενάρχου ἀλλὰ καὶ τῶν τάφων τῶν προγόνων ὡς τῶν ἱερῶν ἐκάστης οἰκογενείας συμβόλων προελεύσεως ἀλλὰ καὶ ἀποδείξεων ἱστορικῶν τῆς κατοχῆς αὐτῆς τῆς γῆς, ἔδωσαν στὸν «νόμο» τὸ εὐρύτερό του περιεχόμενο ἀλλὰ καὶ τὶς ἀμφισβητήσεις: ἡ κατοχὴ αὐτὴ, ὁ «*νόμος*», εἶναι κάτι τὸ ὀρθὸ στὸ ἀνθρώπινο γίνεσθαι; Χωρὶς βεβαίως νὰ ἐπεκταθῇ ἐπ' αὐτοῦ, θὰ ἀπαντήσω ὅτι: Ναί, εἶναι· καὶ θὰ ὑποδείξω στοὺς ἀναγνώστες νὰ κάνουν μόνοι τους τὶς διαπιστώσεις σήμερα,

μετά τὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ.

«Τελειώνοντας χωρὶς νὰ τελειώνω», διότι τὰ θέματα αὐτὰ δὲν τελειώνουν, θὰ τονίσω ὅτι τὸ βιβλίον τοῦ κ. Γ. Βλάχου ἀποτελεῖ μέγιστη προσφορά κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ τῆς ἀπογνώσεως τοῦ ἐξουσιασμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀδυνατεῖ νὰ δώσῃ λύσεις στὰ προβλήματα τῶν λαῶν. Ὁ συγγραφεὺς προτείνει ἐκ νέου τὴν ἔρευνα τῶν πηγῶν, τῆς ἐλληνικῆς σκέψεως. Εἵμεθα σύμφωνοι.

Ποιητὲς - ποιητὲς

«Μὲ τὸν ἥλιο τὰ μπάζω, μὲ τὸν ἥλιο τὰ βγάζω.
Τὶ ἔχουν τὰ ἔρμα καὶ ψοφᾶνε;» [Λαϊκὴ παροιμία]

Γιὰ νὰ γράψῃς σήμερα ποίηση, τί νὰ τίς κάνῃς τίς γνώσεις, ἀφοῦ κι αὐτοὶ ποὺ θὰ σὲ κρίνουν εἶναι βυθισμένοι στὴν ἴδια παχυλὴ ἀμάθεια μὲ σένα. Τί εἶναι ἡ ποίηση; σοὺ λέει ὁ ἄλλος. Γράφεις τίς σκέψεις σου κάθετα. Κάνα-δυὸ συνθήματα, ἀντὶ γιὰ νοήματα, πέντ' -ἕξ ἀκαταλαβίστικα τετράστιχα- καὶ γίναμε ποιητὲς. Τώρα, βέβαια, ἂν δὲν μᾶς βγαίνουν κι αὐτά, μποροῦμε ἄνετα νὰ λεηλατήσουμε τὴν πνευματικὴ μας κληρονομιά. Ποιὸς θυμᾶται τώρα τὸν Δροσίνη, τὸν Μαρτζώκη, τὸν Ἄγρα... Καὶ ἡ ἀντιγραφὴ πάει σύννεφο.

Ἀλλὰ καὶ τὸ χρῆμα εἶναι καθοριστικὸς παράγων γιὰ κάθε ποιητὴ. Ὁ μεγαλύτερος ἀτάλαντος τυλιγμένος στὴν πολυτελεῖ ἐκδοσὴ τοῦ μεγάλου ἐκδοτικοῦ οἴκου, ὅσο νάναι, χτυπάει λιγώτερο. Καὶ δόστου οἱ ἀκριβὲς ἐκδόσεις μὲ σχέδια, εἰκόνες, χαρτὶ πολυτελείας καὶ τὸ κυριώτερο μὲ τίς τελευταῖες του σελίδες φορτωμένες διθυραμβικὲς κριτικὲς. Ἀρκετὲς ἀπ' αὐτὲς εἶναι ἀγορασμένες. Δὲν εἶναι λίγες κι αὐτὲς ποὺ ἀποκτήθηκαν σὰν ἀντιχάρη (διάβαζε ὑποχρέωση) γιὰ παρόμοια διευκόλυνση. Καὶ νὰ ἀνταλλάσσουν τὰ κριτικὰ σημειώματα τοῦ τύπου: «Ἡ ποίησή Σας, εἶναι τιτανικὴ, ἔχει μιὰ συμπαντικὴτητα καὶ διευκολύνει τὴν πέψη! Τύφλες νὰ ἔχῃ ὁ Παλαμῆς!» Καὶ ὅλα αὐτὰ γιὰ τὴν κυρία, ποὺ μόλις καὶ μετὰ βίας συλλαβίζει τὸ ὀνομά της...

Αὐτὰ γιὰ τὴν «βάση»! Ἄν προχωρήσουμε πρὸς τὴν κορυφὴ τῆς πυραμίδος, ἐκεῖ γίνεται τὸ ἔλα νὰ δῆς. Ὁ ἕνας ρωτᾷ ποιοὶ θὰ γράψουν στὸ ἴδιο περιοδικὸ μαζὶ του, γιὰ νὰ δώσῃ κείμενά του, λὲς καὶ ὁ διπλανὸς του δημοσιεύων θὰ καταζιώσῃ ἢ ὄχι τὸ γραπτὸ του. Ἄλλος ἔχει πάρει ἐργολαβικὰ τὸ γλύψιμο τῶν ἰσχυρῶν ἢ αὐτῶν ποὺ νομίζει ὅτι τοῦ χρειάζονται στὴν πιὸ πέρα ἐξέλιξή του καὶ ἐπιδίδεται σ' αὐτὸ ἐπιστημονικά. Μέχρι, δηλαδὴ, νὰ τοὺς πλένει τὰ πιάτα καὶ νὰ τραβάῃ κἄνα παρκέ στὸ σπῆτι! Ἐνῶ ὁ τρίτος ἔχει καθαλήσει καλάμι καὶ τὸ παίξει «ὁ πρῶτος». Καὶ πάει λέγοντας! Ὅμως, ὡς γνωστόν, οἱ φελλοὶ ἐπιπλέουν. Κι ἂν δὲν τὸ καταφέρουν ἀπὸ μόνοι τους, ἡ «παρεοῦλα» δὲν φεῖδεται μέσων, γιὰ νὰ μὴ πατώσουν.

Τὸ χειρότερο, πάντως, εἶναι ὅτι ὅλων ἡ ποίηση εἶναι παρεξηγημένη, τὸ κοινὸ τοῦ, οἰκεῖ καὶ δὲν τοὺς καταλαβαίνει καὶ γενικὰ φταίει τὸ σύστημα, ποὺ δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ καθιερωθοῦν. Ἀλλὰ πῶς νὰ καθιερωθοῦν καὶ ποῦ; Ἐγγραψαν τόσα ποιητικὰ ἄχυρα διαχρονικά, ποὺ κατάφεραν ν' ἀπομακρύνουν τὸν κόσμο ἀπὸ τὸν ποιητικὸ λόγον, κάνοντας (ὄχι τυχαῖα) λογοτεχνικὴ τους σημαία τὴν χυδαῖο λογία, τὴν ἀσυναρτησίαν, τὸν παραλογισμό, τὴν κακογουστιά καὶ τὴν ἀφόρητὴ πολιτικολογία.

Καὶ κάθεται, τώρα, ὁ καλόπιστος ἀναγνώστης κι ἀναρωτιέται, πῶς συμβαίνει νὰ ἔχουμε ποιητὲς καὶ νὰ μὴν ἔχουμε ποίηση. Ἐ! Νὰ ποῦ γίνεται! Καὶ θὰ γίνεται ἔσα-εἰ, ἐφ' ὅσον θὰ ὑπάρχουν καλαμοκαβαληταί, καὶ οἱ «κλασσικοὶ» τῆς Νεοελληνικῆς ποίησης θὰ ἐξακολουθοῦν νὰ ἀποτελοῦν σκονισμένο ντεκόρ καὶ στοιχεῖο ἐπίπλωσης τῶν σαλονιῶν καὶ ὄχι χρηστικὸ βοήθημα καὶ ἐργαλεῖο δουλειᾶς. Μέχρι τότε, χαιρέτα μου τὸν πλάτανο...

Γιῶργος Πετρόπουλος

‘Ο Έρωτας (I)

● ‘Η θρησκευτική και ή έρωτική εξομολόγηση μοιάζουν, γιατί και οί δύο συνιστούν όμολογία ένοχής. Διαφέρουν δέ στο ό τι ή μέν πρώτη άποσκοπεϊ στην παροχή συγγνώμης για ή διάπραξη ενός άμαρτήματος, ένω ή δεύτερη στην εξέυρεση συνεργού για ή διάπραξη του άμαρτήματος εκείνου, που έχει ύψωθεί πιο πάνω από την άπάτητη κορυφή της άρετης. ● “Αν μπορούσαν οί σιωπηλές στιγμές των έραστών να βρουν έκφραση, θα είχαμε μοναδικά μνημεία ποιητικού λόγου. ● Μετά τόν τερματισμό των έρωτικών έχθροπραξιών, τις πολεμικές αποζημιώσεις καταβάλλει ό νικητής. ● Στο άλλόκοτο τρελλοκομείο που λέγεται Έρωτας, οί τρελλοί βρίσκονται έξω από τα κάγκελλα. ● ‘Ο έρωτας, άλυσοδέοντάς μας χειροπόδαρά, άπελευθερώνει τό πνεύμα και τά αισθήματά μας από κάθε είδους φόβους, δεσμά και προκαταλήψεις. ● Στο σχολείο του έρωτα οί καλύτεροι μαθητές είναι οί πιο άτακτοι. ● Κάθε φιλή, κάθε χάδι, κάθε λυγμός, κάθε ψιθυριστή υπόσχεση είναι κι από ένας κρίκος στην άλυσίδα με την όποία ό έρωτας δένει τά θύματά του. ● ‘Η αγάπη μās παίρνει νειάτα, όμορφιά, χαρά, δροσιά, χαμόγελα, χάρη, ξεγνοιασιά και μās επιστρέφει καημούς, μελαγχολίες, δάκρυα, πόνο, πίκρα, ρυτίδες, άσπρα μαλλιά. Τί άισχροκερδής, μὰ τους θεούς, συναλλαγή! Μās έξαπατά μπροστά στα μάτια μας, κι όμως! Έμείς έπιμένουμε να πιστεύουμε πως βγαίνουμε από πάνω και κερδισμένοι! Σάν τους άφελείς εκείνους άγρίους, που οί σατανικοί λευκοί άποικοι τους έξαπατοΰσαν άνερυθρίαστα προσφέροντάς τους χρωματιστές χαντροΰλες και καθρεφτάκια, για να πάρουν άπ’ αυτούς σ’ άντάλλαγμα χρυσάφι, φίλντισι και πολύτιμα δέρματα. ● “Όταν ό έρωτας βγαίνει για κυνήγι, δέν υποβάλλεται στον κόπο να στήνει καρτέρι για θηράματα, γιατί τρέχουν εκείνα ξετρελλαμένα προς τό μέρος του, άναζητώντας τό χαμό τους. ● ‘Η αγάπη είναι έγχειρήση χωρίς νάρκωση. ● Έχουν πεί, πως ή αγάπη είναι τυφλή. Σās βεβαιώ, φίλοι μου, άν κάποιος είναι θεόστραβος, αυτοί είμαστε έμείς, γιατί άγνοούμε όλωσδιόλου τά σχέδια που αυτή και ή ζωή έχουν καταστρώσει εις βάρος μας. ● “Όσο πιο άργά έρθει στη ζωή ό κατακτητής που όνομάζουν έρωτα, τόσο πιο βαριά είναι τά δεσμά και ή κατοχή που επιβάλλει στην καρδιά του ανθρώπου. ● “Αν δέν έχεις κλάψει με άπόγνωση, άν δέν έχεις νιώσει τη συντριβή της ψυχής, άν δέν έχεις αισθανθεί τόν κόπο να φεύγει κάτω άπ’ τά πόδια σου, άν δέν βλαστήμησες την τύχη σου χιλιάδες φορές, άν δέν έστρεψες τό βλέμμα γύρω σου για ν’ άντικρύσεις μόνο έρείπια, άν δέν μπήκες τουλάχιστο μιá φορά στον πειρασμό να χουφτώσεις ένα μαχαίρι και να τό καρφώσεις στα σωθικά σου, άν δέν έχεις βουτηχτεί στην άπελπισία και σε πηχτό σκοτάδι, άν δέν δοκίμασες στο στήθος σου τό σιδερένιο χέρι της μοναξιάς, άν δέν περιφρόνησες τά πάντα, και χρήμα, και υπόληψη, και καριέρα, άν δέν έλυωσες ξανά και ξανά άργά-άργά, βασανιστικά, σάν τό κερί από τη ζήλεια, άν δέν ξύπνησες τό πρωί σε μουσκεμένο μαξιλάρι και δέ βόγγηξε ή ψυχή σου στο άκουσμα μιās αγαπημένης μελωδίας, άν δέν γνώρισες την άνυπόφορη ήττα της έγκατάλειψης, άν δέν έφτυσες κατάμουτρα τη χαρά, τό γέλιο και την ξεγνοιασιά των ανθρώπων, ...τότε δέν ξέρεις τί θα πεί αγάπη, φίλε μου, γιατί ή καρδιά σου δέν αξιώθηκε την ιερή μανία του θείου Έρωτα.

Χρήστος Τσαγκαρίδης

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΓΑΤΣΙΑΣ

Τὰ «ἀγγλικά» εἶναι κακοποιημένα ἑλληνικά

Μπαίνω (ἐμβαίνω, ἐν-βα-ί-ν-ω) κατ' εὐθεΐαν στοὺς «θέματα» ἐξετάσεως διαφόρων περιπτώσεων κακοποιήσεως ἑλληνικῶν λέξεων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ φανῇ ὅτι διὰ μέσου τῆς κακοποιήσεως αὐτῆς «σχηματίσθηκε» ἡ λεγόμενη ἀγγλικὴ «γλῶσσα». Οἱ πάσης φύσεως «εἰσαγωγές» καὶ τὰ ἄλλα «γεμίσματα», ποὺ εἴθισται νὰ ἀκολουθοῦν κάθε κείμενο, περιττεύουν. Τὰ γεγονότα ὑπάρχουν καὶ «μιλοῦν» μόνα τους. Ὁ διαθέτων κοινὸ νοῦ καὶ ὁρεξή, μπορεῖ νὰ τὰ δῇ. Καὶ φυσικὰ ὀφείλει τὴν κακοποίηση αὐτὴ νὰ καταγγεῖλη...

1. *Ball*: Μιὰ κακοποιημένη ἀπ' τοὺς Ἑγγλούς ἑλληνικὴ λέξη

Τὸ λεξικὸ τῆς «δημοτικῆς» τοῦ Ἡλ. Καμπάνα, σελ. 539, δίνει τὴν πληροφορίαν γιὰ τὸ μεταβατικὸ ῥῆμα τῆς ἀρχαίας (ῥωτῶ: γιατί ὄχι καὶ τῆς νέας;) *πάλλω*, ὅτι σημαίνει: «σεῖω κάτι δυνατὰ, τὸ δονῶ». Ἐάν βάλουμε τὴν ἑλληνικὴ πρόθεσι ἐν μπροστὰ ἀπὸ τὸ ῥῆμα (ἐν-πάλλω, ἐμπάλλω, μπάλλω ὅπως ἐν-πρός ἐμπρός, μπρός), ἡ σημασία τοῦ ῥήματος ἐπιτείνεται. Μὲ τὴν ρίζα *μπαλλ-* τοῦ ῥήματος (ἐν)-πάλλ-ω σχηματίζεται στὴν ἑλληνικὴ τὸ οὐσιαστικὸ *μπάλλη* (ἰων.) καὶ *μπάλλα* (δωρικά, ἔχουσα ὡς κατάλ. -α ἀντὶ -η).

Γιὰ τοὺς Ἑγγλούς βέβαια δὲν τίθεται θέμα καταλήξεως. Ἡ ἑλληνικὴ κατάληξι δὲν «σημαίνει» γι' αὐτοὺς τίποτα. Τὴν πετοῦν καὶ «ξενοιάζουν», ἀποξενούμενοι ἀπὸ τὴν ἐγκατάληκτὴ *φόρμα/μόρφα/μορφή* τῆς λέξεως (*μ)πάλ(λ)α*. Πετώντας τὴν ἑλληνικὴν κατάληξι -α κάνουν τὴν *μπάλλα* μας «μπάλλ», μὲ λατ. μτρ. *ball*, ἀλλὰ στὴν προφορὰ οἱ ζουν τὸ α τῶν ἐλλήνων, τρέποντάς το σὲ «ο»: «μπόλ», κι ὅπως βλέπουμε, χροῦνται τοῦ ἐνὸς μόνον ἐκ τῶν δύο λ. Σήμερα δηλαδὴ στοὺς φωνητικὸ ἀλφάβητο ἕνας ἄγγλος θὰ ἔγραφε τὴν λ. αὐτὴ ὡς *bol*.

Στὴν δικιά τους κακοποίησι οἱ φράγκοι, βλέπουμε ὅτι διατήρησαν στὴν *μπάλλα* μας τὴν κατάληξι καὶ μάλιστα τὴν προερχομένη ἀπ' τὸν ἰων. τύπο *μπάλλη*: *balle* (μὲ ἄφωνο-ε στὴν θέση τοῦ ἐλλ.-η, διότι προφ. ~μπάλ: ~ball).

2. Ἡ ἀπολογία τῶν κακοποιητῶν τῆς ἑλληνικῆς

Ἡ ἑλληνικὴ λέξι ἀπολογία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν πρόθεσι /ἀπό/ καὶ τὴν ρίζα /λεγ-/ ἢ /λογ-/ τῶν λέγ-ω, λόγ-ος. Ἐννοεῖται φυσικὰ καὶ ἀπὸ τὴν κατάληξι /-α/, καθὼς ἐπίσης καὶ ἀπὸ ἕνα πρόσφυμα, τὸ /-ί-/ . Συνολικὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ 8 γράμματα (ποὺ προφέρονται ὅλα στοὺς Ἕλληνες), ἕνα πνεῦμα (ψιλὴ), καὶ ἕναν τόνο (ὀξεῖα). Σύνολο δηλαδὴ 10 γραφικῶν στοιχείων.

Οἱ ἄγγλοι πῆραν τούτῃ τὴν ἑλληνικὴν λέξι τῶν δέκα γραφικῶν στοιχείων καὶ τὴν κάναν «ἀγγλική» πετώντας τὴν ἐπίσης παρμένη ἀπὸ μᾶς —μέσω τῶν λατίνων— «γραφὴ» τοὺς τὰ 6/10 τῆς ἑλληνικῆς αὐτῆς λέξεως, ἐνῶ στὴν «προφορά» τοὺς τὰ 7/10.

Δείχνω τὴν κακοποίησί τους:

Ἄρχισαν μὲ τὴν ιδιοτροπία (τὴ γνωστὴ-φλεγματικὴ: ἀγγλικὴ) ἐκλογῆς στὴν ρίζα. Οἱ Ἕλληνες στὴν λ. ἀπο-λογ-ία ἔχουν τὴν ρίζα /λογ-/ τοῦ λόγ-ος. Οἱ ἄγγλοι προτίμησαν παραδόξως τὴν ρίζα /λεγ-/ τοῦ λέγ-ω. Ἔτσι, ἡ πρώτη κακοποίησί τους στὴν ἑλληνικὴ λέξι ἀπολογία ἦταν ἡ μετατροπὴ τῆς σὲ *ἀπολεγία. Ὑστερα, πέταξαν τὴν ψιλὴ ('), ὅπως ὁ Ράλλης, κι ἔμεινε *πολεγία. Μαζί μὲ τὴν ψιλὴ πέταξαν καὶ τὸ ἀρχικό-α ποὺ τὴν συνώδευε κι ἔμεινε *πολεγία. Κατόπιν πέταξαν τὸν τόνο (') καὶ μαζί μ' αὐτὸν τὸ ἰῶτα (ι) ποὺ τὸν στήριξε. Ἔτσι ἡ λέξι ἔγινε *πολεγία, *πολεγα. Στὴν συνέχεια, πέταξαν τὸ ο, περιφρονώντας το μᾶλλον, γιατί ἦταν ...μικρὸ (ὀμικρον) κι ἔμεινε *πλεγα. Τέλος καὶ τὸ ἑλληνικὸ «γ» δὲν διασώθηκε. Τὸ πέταξαν καὶ τοῦτο, κι ἀπόμεινε ἡ λέξι μας ὡς *πλεα, μὲ λατινικὰ στοιχεῖα *plea* καὶ προφορὰ ~πλί(!!!). Δηλαδή δὲν προφέρουν καὶ τὸ ἑλληνικὸ καταληκτικό-α, ἐνῶ τὸ ε τὸ «διαβάζουν» ὡς γνωστὸν «ί». Ἔτσι σ' ἓνα μελλοντικὸ (φωνητικὸ) ἀγγλικὸ ἀλφάβητο ἡ «ἀπολογία» μας θᾶχῃ καταντήση ὡς *pli*. Σήμερα πάλι καλὰ, ποὺ γράφεται *plea*...

Δείχνω πάλι συνοπτικά: ἀπολογία → *ἀπολεγία → *ἀπολεγία → *πολεγία → *πολεγα → *πλεγα → *πλεα → **plea* → *~*pli* / ~πλί.

Φυσικὰ διατηροῦν καὶ τὸ ἐπίσης κλεμμένο ἀπὸ μᾶς, γιὰ τὴν ἔννοια αὐτὴ /*apology*/, τὸ ὁποῖο ὅμως προφέρουν ὡς ~ἀπάλοντζι.

Μιὰ τρίτη λέξι ποὺ σημαίνει «ἀπολογία» στὰ ἐγγλέζικα εἶναι ἡ λ. *excuse*, πρόφ. ἐξιούζ, καὶ ἀποτελεῖ κακοποίησι τῆς λατινικῆς: *excusatio - onis*... Δὲν ἔχουν λοιπὸν **καμμία** «ἀγγλικὴ» λέξι οἱ «ἄγγλοι» γιὰ τὴν λ. ἀπολογία;

3. Ἡ σχετικιστικὴ ἐρμηνεία τῶν διπλῶν γραμμάτων

Ἡ ἀγγλικὴ λ. *morrow* σημαίνει στὰ ἑλληνικὰ «αὔριο». Μὲ βάσι τοὺς νόμους τῆς Σχετικιστικῆς Ἑτυμολογίας μποροῦμε νὰ δοῦμε πῶς προῆλθε ἀπὸ τὴν λέξι «αὔριο» διὰ κακοποιήσεως ἡ λ. *morrow*. Ἀρχικὰ τὸ *ι* ἀφομοιώθηκε πρὸς τὸ *υ*, /αὔριο/. Ὑστερα ἀντάλλαξε τὴν θέσι του μὲ τὸ *ο*, ὥστε ἔγινε /αῦρου/. Κατόπιν, καὶ τὰ δύο—ψιλὰ—*υ* ἐτράπησαν σὲ *F*: /ἄFροF/. Τὸ μὲν πρῶτο-*F* ἀφομοιώθηκε μὲ τὸ ἐπόμενό του *ρ*: /ἄρροF/, ἐνῶ τὸ δεύτερο, δεχόμενο τὴν ἐπίδρασι τοῦ προηγούμενου του *ο*, μετεβλήθη σὲ ὁμόλογο *ω*: /ἄρροω/. Τὰ δύο *οω* ἐπέδρασαν στὸ ἀρχικὸ *α* ἀφομοιώνοντάς το καὶ κεῖνο μαζί τους: /ῥροω/. Τέλος ἡ ἀρχικὴ ψιλότητα στὴν λέξι ὑποστασιοποιήθηκε ὡς *μ*: /μόρροω/, μὲ λατ. μορφὴ: *morrou* καὶ προφορὰ: *morou* /μόροου. Γράφοντας μὲ φωνητικὸ τρόπο τὴν σημερινὴ ἑλλ. λ. αὔριο: *a-v-r-i-o*, παρατηροῦμε ὅτι ὁμολογεῖ ἐπίσης στὴν φωνητικὴ γραφὴ τῆς ἀγγλ. λ. *m-o-r-o-u* ὡς κατωτέρω φαίνεται:

Ἑλλ. φων. **A V R I O** (αὔριο)

Ἀγγλ. φων. **M O R O U** (*morrow*)

Δείχνω συνοπτικὰ τὴν πορεία: αὔριο → αῦριο → αῦρου → ἄFροF → ἄρροF → ἄρροω → ῥροω → μόρροω → *morrou* → *morou* → μόροου.

Ἡ προφορὰ «ῥολ» ἀντιστοιχεῖ στὴν ἀγγλ. λ. *awl*, ποὺ σημαίνει ὀβελός/σουβλί. Ἡ λ. *awl* προῆλθε ἀπὸ τὴν ἑλλ. λ. σουβλί ὡς ἐξῆς: πρῶτα χάθηκε ἡ κατάληξι κι

ἔμεινε σούβλ. Ὑστερα τὸ υ ἀφομοίωσε τὸ ἐπόμενό του β σὲ ὁμόλογο υ (ὅπως ξέρουμε τὸ υ προφέρεται καὶ ὡς β), καὶ ἔγινε: σουυλ. Τὰ δύο υυ (ἀγγλ. «γιου») ἐνώθησαν σχηματίζοντας ἓνα ω (διπλό, ντάμπλγιου). Ὅποτε ἔγινε: σόωλ. Τέλος τὸ σ ἔγινε δασύτης (') καὶ μετὰ ψιλότης, γιὰ νὰ χαθῇ ἐντελῶς: σόωλ → ὀωλ → ὄωλ → ὄωλ. Ὅμως, ἂν καὶ ἡ προφορά ἔμεινε ὀωλ, ὀωλ, ὀωλ, ἐν τούτοις τὸ ἀρχικό ὀ μετετρέπη σὲ α (ἀλφίστηκε) καὶ ἔτσι ἔχουμε τὴν γραφὴ τῆς λ. ἄωλ ὡς a-w-l. Δείχνω πάλι τὴν κακοποίησι τοῦ ἑλλ. σουβλί → σουβλ. → σουύλ → σόωλ → ὀωλ → ὀωλ ... ἄωλ → awl.

4. Γ' κρεμίστε κάθε μεταφυσική!

Νόμος 1. Παράδειγμα μιὰ ἑλλ. λ.: π.χ. «φλυαρώ». Τὸ πῦρ τὸ καθαρὸν, τὸ καθάριον πῦρ ἢ πυρκαθάριον, πυρκαθάρσιον, πυρκαθάρσιον, πυρκαθάρσιον, πυρκαθάρσιον, πυρκαθάρσιον, τὸ πουργατόριον, λατινιστί: purgatorium... ὁ Παλαμάς ἀπέναντι καὶ ἡ θεωρία τοῦ Ἀκτίστου Φωτὸς τῶν Ῥωμαίων Πατέρων.

Νόμος 2. Τὸ υ ἐναλλάσσει θέσι μετὰ α: Τὸ φλυαρῶ γίνεται φλαυρῶ. Παίρνω τὴν ἀγγλ. λ. plea μετὰ τ' ἀντίστοιχὰ τῆς ἑλληνικῆς φθογγογράμματα καὶ ἐρευνῶ τὴν «βιαντομηχανική» συμπεριφορὰ τους. Κάνω ἐπανόρθωσι βάζοντας τὸ ἐξχαρτισμένο γ ἀνάμεσα στὰ δύο τελευταῖα φωνήεντα καὶ γίνεται τὸ «πλέα» τώρα «πλέγα». Ἀνάμεσα στὰ δύο ἀρχικὰ σύμφωνα θέτω τὸ ἐξχαρτισμένο μαζέν, πού κάποτε ὑπῆρχε καὶ γίνεται τὸ «πλέγα», «πολέγα». Ἐνα - ἓνα κάνουν τὴν ἐμφάνισί τους τὰ ὁλοκληρωμένα στοιχεῖα τοῦ ἑλληνικοῦ Λόγου. Μετὰ τὴν ἀνάστασι τοῦ ι ἡ πολέγα γίνεται πολέγια. Μπορῶ πλέον νὰ τονίσω σωστά: πολέγια! Μπορῶ πλέον νὰ βαδίσω ὡς τὸ τέλος ἀνασταίνοντας τὸ ἀρχικό α-μαζὶ μετὰ τὸ πνεῦμα τοῦ. Νὰ δῶ τὴν ἀπολογία καὶ τέλος ἀντὶ τῆς ρίζας λεγ- τοῦ λέγω νὰ βάλω τὴ σωστή ρίζα λεγ- τοῦ Λόγου σχηματίζοντας τὴν ἑλληνική μου ἀπολογία, πού οἱ ἄγγλοι τὴν κάνουν ἀπολογία, πολέγια, πολέγα, πλέγα, πλέα, μετὰ λατινικὴ μεταγραφὴ plea καὶ προφορά «πλί».

Νόμος 3. Τὸ υ γίνεται β: καὶ ἔτσι τὸ φλαυρῶ γίνεται φλαβρῶ. Οἱ φραγκονορμανδοὶ πῆραν τὴν ἐλεημοσύνη μου. Τῆς πέταξαν στὰ σκουπίδια ὀλόκληρη τὴν κατάληξι -ύνη καὶ ἔτσι ἐψάξα σ' ὅ,τι εἶχε ἀπομείνει. Στὸ ἐλεημός. Ὅμως πέταξαν καὶ τὸ ὀ. Πάλι καλὰ πού ἔμεινε τὸ ἐλεήμας. Ὅμως πέταξαν καὶ τὸ ἦ. Πάλι καλὰ πού ἔμεινε τὸ ἐλέμας. Ὅμως, πέταξαν καὶ τὸ ε. Πάλι καλὰ πού ἔμεινε καὶ τὸ ἔλμας, ἔστω ὡς ἄλμας καὶ μετὰ λατινικὴ γραφὴ: alms! Ἡ φρικτὰ κακοποιημένη ἀπ' τοὺς ἄγγλους ἑλληνικὴ λέξι «ἐλεημοσύνη». Βιέπω νὰ τὴν πετσοκόβουν: ἐλεημοσύνη, ἐλεημοσύν, ἐλεημοσύ, ἐλεημός, ἐλεήμας, ἐλέμας, ἔλμας, ἄλμας, alms! Τὰ ἔχνη τῶν «δολοφόνων» φαίνονται. Τετραγράμματα ἡ λέξι τῶν δέκα γραμμάτων!

Νόμος 4. Τὸ α ἀλλάσει θέσι μετὰ λ. Τὸ φλαβρῶ γίνεται φαλβρῶ. Κυττάζω τὸ ἐγὼ μου, πού στὴν πατρίδα μου τὴν Θεσσαλίαν τὸ λένε ἐγώ. Καὶ σκέφτομαι μιὰ μετὰθεσι στὸν τόνο, ὅμοια μετὰ κείνη τῶν λατίνων στὸ κλειμένο τους ego (ἐγώ). Μήπως ὑπῆρξε καὶ ἰγο (ἱγώ); Ἀναρωτιέμαι. Καὶ πράγματι ὑπῆρξε ἰγο, ἀλλὰ «φονεύθηκε» τὸ g ἀπ' τοὺς Ἰταλοὺς καὶ γι' αὐτὸ τὰ βλέπουμε ὡς ἰο (ἰω). Ἀλλὰ οἱ ἄγγλοι πέταξαν τὸ ο καὶ ἔμεινε γιὰ τὸ ἐγὼ πλέον μιὰ γραμμὴ: I!

Νόμος 5. Τὰ ὑγρά ἀλλάσσουν θέσι μεταξὺ τους. Τὸ φαλβρῶ γίνεται φαρβλῶ. Ὅλα ἓνας πολτὸς πλέον. Made in England. Τοῦ ἀφαίρεσαν τὴν κατάληξι καὶ ἔμεινε πόλτ. Ἐκτειναν τὸ ο καὶ ἔγινε πούλτ. Πέταξαν τὸ ο καὶ ἔγινε πύλτ. Καὶ τέλος, ἀ-

φομοίωσαν τὸ τελικὸ τ μετὸ ἀρχικὸ π κι ἔτσι φτιάξανε τὸ πύλπ ἢ **pulp** τους.

Νόμος 6. Τὸ ρ ἀφομοιώνεται μετὸ β. Τὸ φαββλῶ γίνεται φαββλῶ. Πῆραν τὴν κορούλα μου. Τῆς πέταξαν τὴν κατάληξι: κορούλ. Τῆς πέταξαν ὅλα τὰ ο, ἔμεινε κρύλ. Τρέψαν τὸ υ σὲ ι: κρίλ καὶ τὸ ἀντάλλαξαν μετὸ ρ κατόπιν: κίρλ. Τέλος, πρόσφεραν βαρύτερα τὸ ἀρχικὸ-κ κι ἔτσι ἔγινε τὸ girl τους!

Νόμος 7. Τὰ δύο β ἀφομοιώνουν μετὸν ἑαυτὸ τους τὸ ἐπίσης χειλικὸ ἀρχικὸ φ-. Κι ἔτσι τὸ φαββλῶ γίνεται: βαββλῶ. Πῆραν τὸ αὖριο καὶ ἄλλαξαν τὸ -ιο σὲ -οι: αὔροι καὶ μετὰ ψίλωσαν τὸ τελικὸ -ι, γιὰ νὰ μοιάζῃ μετὸ προηγούμενόν του: αὔρου. Ὑστερα καὶ τὰ δύο υ, τὰ τρέψαν σὲ δίγαμμα: ἄFροF· καὶ τὰ δύο δίγαμμα, εἶχαν τὴν ἐξῆς τύχη: Τὸ γειτονεῦον στὸ ρ ἀφομοιώθηκε μαζί του: ἄρροF, ἐνῶ τὸ τελικὸ ἀφομοιώθηκε μετὸ ο, ποὺ γειτόνευε: ἄρροω. Κατόπιν καὶ τὸ ἀρχικὸ-ἄ ἀφομοιώθηκε μετὰ τὰ ο, ω κι ἐκεῖνο κι ἔγινε ὄρροω. Τέλος, τράπηκε ἡ ψιλὴ σὲ μ ὅπως στὶς λέξεις: man /ἄν-δρας, ἢ μ-όνον / only... κι ἔτσι ἔγινε τὸ morrow.

Νόμος 8. Τὸ ὀριζοντιοποιημένο ε γίνεται καθετοποιημένο ω. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ βαββλῶ γίνεται βάββλε: babble.

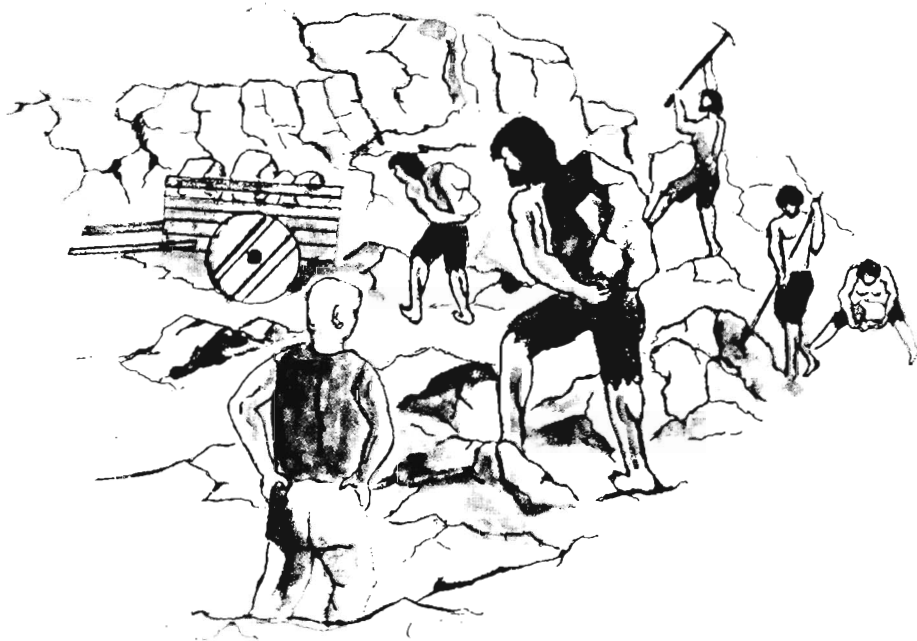
Θὰ συνεχίσω.

Εἶναι καθημερινὸ φαινόμενο, ὅτι πολλοὶ σκεπτόμενοι "Ελληνες ἐκφράζουν εὐχάριστη ἔκπληξη, εὐθύς ὡς ἀνακαλύπτουν ὅτι ὑπάρχει ἓνα περιοδικὸ σὰν τὸν «Δαυλό». Δῶστε μας τώρα σ' ἓνα ἀπὸ τὰ τηλέφωνα 3223957 ἢ 9841655 τὰ ὀνόματα καὶ τὴν πλήρη διεύθυνση τῶν ἀξιολόγων ἀνθρώπων τοῦ περιβάλλοντός σας. Ἡ ἀποστολὴ τοῦ «Δαυλοῦ» θὰ τοὺς ἱκανοποιήσῃ πνευματικὰ καὶ θὰ τοὺς βοηθήσῃ οὐσιαστικὰ νὰ συνειδητοποιήσουν τίς πτυχές τῆς κοσμοϊστορικῆς καμπῆς ποὺ διατρέχει ἡ ἀνθρωπότητα τοῦ καιροῦ μας.

Α-ΠΑΙΔΕΥΤΑ, ΑΝ-ΙΣΤΟΡΗΤΑ ΚΑΙ Α-ΛΟΓΑ

Ἡ «θέση τῶν ἐργαζομένων» κατὰ τὰ σχολικά βιβλία

Ἀπὸ τὸ ἐγχειρίδιο «*Κοινωνικὴ καὶ Πολιτικὴ Ἀγωγή*», τῆς Ε΄ Δημοτικοῦ, σελ. 89-90:

1. «Ἡ παραπάνω εἰκόνα θὰ σᾶς βοηθήσει νὰ ἀναλογιστεῖτε πόσο διαφορετικὴ ἦταν ἡ θέση τῶν ἐργαζομένων ἄλλοτε, σὲ σύγκριση μὲ τῆς σημερινῆς συνθη-
κες ἐργασίας».

Παρά τὴν καλὴ μας θέληση «ἡ παραπάνω εἰκόνα» σὲ τίποτα δὲν μᾶς βοήθησε «νὰ ἀναλογιστοῦμε πόσο διαφορετικὴ ἦταν ἡ θέση τῶν ἐργαζομένων ἄλλοτε σὲ σύγκριση μὲ τῆς σημερινῆς συνθηκῆς ἐργασίας». Ἡ εἰκόνα εἶναι σημερινή, πολὺ σημερινή...

2. «Ποιὰ βασικὰ δικαιώματα νομίζετε ὅτι στεροῦνταν οἱ ἐργαζόμενοι στὴν παλιὰ ἐποχὴ... (;)».

Τί νὰ σημαίνουν ἄραγε τὰ ἀποσιωπητικά, ποὺ ἀκολουθοῦνται ἀπ' τό, ἐντὸς παρενθέσεως μάλιστα, ἐρωτηματικό; Οὔτε λίγο οὔτε πολὺ θυμίζουν χάρτινα κα-
τασκευάσματα τοῦ Κάφκα, ποὺ πίσω τους κρυμμένος ὁ τεχνίτης τους μᾶς κλείνει
πονηρὰ τὸ μάτι, σὰν νὰ μᾶς λέγῃ: "Ὅλ' αὐτὰ εἶναι ψεύτικα, τεχνητά· τὰ ἔστησα,
γιὰ νὰ σᾶς ξεγελάσω...

3. «*Ἐνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ δικαίωμα ἐργασίας*».

Θεὸς κι Ἀπόστολος! Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι βάλθηκαν ν' ἄρρωστήσουν τὴν ἀνθρωπότητα καὶ νὰ ἀνατρέψουν μ' ἐπικίνδυνη καὶ συκοφαντικὴ σημασία τὴν ἔννοια τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ καὶ τοῦ ψεύτικου» (Φρ. Νίτσε)! Ποῦ ἀκούστηκε «δικαίωμα ἐργασίας»; Ἡ ἐργασία (=δουλειά=δουλεία) ἐλογίζετο ἀνέκαθεν ὡς ἀνάγκη. Στὴν Ἀθήνα, γιὰ παράδειγμα, οἱ πολῖτες ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ ἐργάζωνται καὶ νὰ δικαιολογοῦν στοὺς ἄρχοντες τὸ πῶς διέθεσαν τὸν χρόνον τους. Ἀναφέρεται μάλιστα καὶ περιστατικὸ δίκης Ἀθηναίου πολίτου, ποὺ κατεδικάσθη γιὰ τὴν ἀργία του, πρᾶγμα ποὺ παραξένεψε τὸν εὐρισκόμενο στὴν Ἀθήνα Σπαρτιάτη Ἡρώνα, ὁ ὁποῖος ζητοῦσε ἐπιμόνως «νὰ γνωρίσῃ αὐτὸν ποὺ κατεδικάσθη, διότι ἐξ ἑβίων ἐλεύθερον». Διερωτῶμαι, λοιπόν, τί νόημα ἔχει τὸ δόγμα: «ὁ μὴ θέλων ἐργάζεσθαι μηδὲ ἐσθιέτω»; Τὸ πρᾶγμα μυρίζει καποδιστριακὲς πατάτες...

3α. *«Μὲ τὴν ἀμοιβὴ ἀπὸ τῆ δουλειᾶ του (ὄχι δουλεία του, προσοχή, μὴν στᾶζει ἡ οὐρὰ τοῦ γαϊδάρου!) ὁ ἐργαζόμενος ἐξασφαλίζει τὰ ἀγαθὰ καὶ τίς ὑπηρεσίες ποὺ τοῦ χρειάζονται γιὰ νὰ ζήσει. Συνέβαινε ὅμως τὸ ἴδιο καὶ στὰ παλιὰ χρόνια;»*.

Φαντάζομαι, ὅτι τὸ ἴδιο συνέβαινε καὶ στὰ χρόνια τῶν τροφосуλλεκτῶν. Γιατί, ἂν ἐπρόκειτο, δουλεύοντας κανεῖς, νὰ ἐπιφέρῃ τὸ ἀντίθετο ἀποτέλεσμα, θὰ ἀναπαυόταν ἐπὶ 24ώρου βάσεως. Δὲν χρειάζεται λοιπὸν φιλοσοφία, γιὰ ν' ἀντιληφθῇ κανεῖς ὅτι «τὸ ἀγῶγι ξυπνᾷ τὸν ἀγωγιάτη»!

4. *«Τί ξέρετε γιὰ τὴ ζωὴ ποὺ ἔκαναν οἱ εἰλωτες τῆς Σπάρτης; Ἦταν ἡ ἴδια μὲ αὐτὴ τῶν σημερινῶν ἐργαζομένων; Γιατί...(;).»*

[Πάλι ἀποσιωπητικὰ καὶ ἐρωτηματικὸ ἐντὸς παρενθέσεως: γιατί;]. Δὲν θὰ μιλῶ ἐπὶ τοῦ παρόντος γιὰ τὴν θέση τῶν Εἰλῶτων (βλέπετε «Δαυλός», τ. 88, Ἀπρίλιος 1989) ἀλλὰ γιὰ μιὰ ἄλλη κατηγορία δούλων, πολὺ λιγώτερο εὐνοημένων ἐξαιτίας τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου ποὺ ἔζησαν: Γιὰ τοὺς Ρωμαίους δούλους. Τὸ ἀπόσπασμα ποὺ παραθέτω εἶναι ἀπὸ ὁμώνυμη κωμωδία, ποὺ διέσωσε ἡ ἐμπνεύσθηκε ὁ Ἑμμ. Ροῖδης:

Δοῦλος: *«Καίτοι ὑπηρετοῦντες εἰς τοιοῦτον (κακὸν) δεσπότην, οὔτε δυστυχεῖς εἴμεθα οὔτε εὐήθεις, ὥς κηρύττουσιν οἱ ἀγαθοὶ ἐκεῖνοι ἄνθρωποι, οἱ ταλανίζοντες τὴν τύχην μας καὶ ἐργαζόμενοι ὑπὲρ τῆς χειραφεσίας ἡμῶν. Ἡ ζωὴ τοῦ δούλου εἶναι εὐφρόσυτος. Τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας κοιμώμεθα ἐπὶ τῶν ἀνακλίντρων τοῦ προθαλάμου· ἀλλὰ τὴν νύκτα ἀγρυπνοῦμεν. Τὸ τελειότερον ἔργον τῶν θεῶν εἶναι ἡ νύξ. Δι' ἡμᾶς ἡ ἡμέρα ἀνατέλλει, ἅμα σβήσῃ ὁ ἥλιος εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἡ λυχνία ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ αὐθέντου. Τότε πράττομεν ὅ,τι θέλομεν. Οἱ ἐλεύθεροι πολῖται πορεύονται τὴν ἡμέραν εἰς τὸ λουτρόν· ἀλλ' ἡμεῖς λουόμεθα τὴν νύκτα... Τὰ πάντα τότε περὶ ἡμᾶς εἶναι εὐφροσύνη, χαρὰ, ἐλευθερία καὶ ἀγαλλίασις. Αἱ τράπεζαι κύπτουσιν ὑπὸ τὸ βάρος κρεάτων καὶ λαγῶν, καὶ παρὰ τὴν πλευράν μου ἔχω γυμνὴν τὴν κορασίδα, ἣν ὁ αὐθέντης οὐδ' ἐνδεδυμένην τολμᾷ νὰ ἀτενίσῃ... Τὸ μέγιστον εὐτύχημα ἡμῶν τῶν δούλων εἶναι, ὅτι ἀγνοοῦμεν τί ἐστι φθόνος ἢ ζηλοτυπία. Τὰ πάντα μεταξὺ ἡμῶν εἰσι κοινὰ· ἕκαστος κλέπτει κατ' ἰδίαν, ἀλλὰ τὰ λάφυρα μοιράζομεν ἀδελφικῶς. Ἡμεῖς παριστάμεθα εἰς πάσας τοῦ δεσπότου μετὰ τῶν φίλων του εὐωχίας, ἀλλ' οὔτος οὐδέποτε εἰσῆλθεν*

εἰς τὰς νυκτερινὰς τῶν δούλων συνεδριάσεις. Ὁ δεσπότης καὶ εὐθυμῶν καὶ συμποσιάζων σκέπτεται νὰ κανονίσῃ τὰς δαπάνας τοὺς πρὸς τὸ ἐτήσιον αὐτοῦ εἰσόδημα· ἀλλ' ἡμεῖς ὅπ' οὐδεμίας τοιαύτης κατεχόμεθα φροντίδος. Ὅλοι αἱ νύκτες τοῦ ἐνιαυτοῦ εἶναι διὰ τοὺς δούλους ἡμέραι εορτῆς, κρονίων, λυκαίων, παληλίων, κώμων καὶ συμποσίων. Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐξ ἡμῶν, ὑποκρινόμενοι ἀγάπην πρὸς τὸν αὐθέντην, ἀποποιούμεθα τὴν προσφερομένην ἐλευθερίαν, διότι πῶς εἶναι ποτὲ δυνατόν, ἐλεύθεροι ὄντες, νὰ ἐξαρκέσωμεν εἰς τὰς δαπάνας τοιαύτης ζωῆς;» («Ἄπαντα», τόμ. Ι, σελ. 617).

5. «Ἡ θέσις τῶν ἐργαζομένων ἄρχισε νὰ βελτιώνεται τοὺς τελευταίους αἰῶνες. Στὴ χώρα μας τὰ εὐεργετικὰ μέτρα γιὰ τὴν ἀνακούφιση καὶ τὴν προστασία τοὺς, ἄρχισαν νὰ παίρνονταν στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα μας. Ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα οἱ ἐργαζόμενοι ἔχουν ἀποκτήσει πολλὰ δικαιώματα καὶ ἡ θέσις τοὺς, οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ, καλυτέρευσε σημαντικά».

Τώρα ἐξηγοῦνται τὰ ἀποσιωποητικὰ καὶ τὸ ἐντὸς παρενθέσεως ἐρωτηματικό, ποὺ οἱ συγγραφεῖς τοῦ σχολικοῦ βιβλίου χρησιμοποιοῦν καὶ λίγο παρακάτω. Διότι ὁ σκοπὸς τοὺς εἶναι νὰ πείσουν τὰ ἄπειρα παιδιὰ ὅτι ἡ Ἐξουσία ἔχει τώρα δημιουργήσει τὸν «ἐπίγειο παράδεισο». Πῶς; Ἀνεβάζοντας τὸν τόνο τῆς λέξεως δουλεία κατὰ μία συλλαβὴ καὶ παρέχοντας «χαρτιά», «Βιβλιάριο Ὑγείας», καὶ «Λελτίο Συνταξιούχου Γήρατος» (φωτοαντίγραφα τῶν ὁποίων παραθέτουν στὸ σχολικὸ βιβλίο, γεμίζοντας μιὰ ὁλόκληρη σελίδα) ἔναντι ὅλων τῶν πραγματικῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα τοὺς στέρησε. Κομπάζει ἡ Ἐξουσία γιὰ τὴν κατάστασις στὴν ὁποία ἔφερε τοὺς δούλους ἢ δουλευτὲς ἢ ἐργαζόμενους, ὅπ' τὰ παιδιὰ τῶν ὁποίων ζητεῖ «νὰ τὴν δοξάσουν». Ἄν αὐτὸς εἶναι ὁ «λογοκρατικὸς παράδεισος», ποῖα εἶν' ἡ «κόλασίς» τῆς τότε; Εἶναι πράγματι εὐδαίμονες οἱ δοῦλοι τῆς ἐποχῆς μας; Τότε γιατί ζητοῦν τὴν φυγὴ παντοιοτρόπως; Πῶς ἐξηγεῖται τὸ φαινόμενο 70.000.000 Ἀμερικανοὶ νὰ εἶναι ναρκομανεῖς καὶ τοξικομανεῖς, τὸ 93% τῶν ὁποίων εἶναι νέοι; Ἀναλογίστηκαν οἱ συγγραφεῖς τῶν σχολικῶν βιβλίων τὴν θέσις τῶν δούλων κι ἰδιαίτερα τῶν Φίλωτων, τὴν μελέτησαν, γιὰ νὰ βροῦν τὰ «πλεονεκτήματα» τῶν συγχρόνων;

Μιὰ χαμένη κωμωδία τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνα, ποὺ εἶχε τὸν τίτλο «Δουλο-διδάσκαλος», μιλοῦσε γιὰ τὸν τρόπο δουλοποίησης καὶ τῶν ἐλευθέρων ἀκόμη διὰ τῆς ἐκπαίδευσης; Μήπως δὲν ἔχει χαθεῖ ἡ ἐν λόγῳ κωμωδία...(;).

Σαράντος Πάν

ΓΑΒΡΙΗΛ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

Ἡ θρησκεία στὴν Ἀρχαία Σπάρτη

Μεγάλη πρωτοτυπία καὶ ἄγνωστος συμβολισμός

Ὡς «Ἀρχαία Ἑλληνική Θρησκεία» θεωρεῖται ἀπὸ πολλούς, ἀκόμα καὶ σήμερα, ἡ πίστη σὲ ἓνα ἀριθμὸ «Ὀλυμπίων θεῶν», ποὺ οἱ πόλεις ἀντηγωνίζοντο νὰ τοὺς τιμοῦν μὲ ἐπιβλητικούς ναοὺς καὶ φανταχτερὲς ἐορτές. Ὅσοι τὸ πιστεύουν αὐτό, περιορίζονται σὲ μιὰ γνωριμία μὲ τὴν λεγόμενη «ἐπίσημη» θρησκεία τῶν τελευταίων αἰώνων τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἐπομένως ἀντικρύζουν μόνον τὸ τέρμα τῆς ἐξελικτικῆς τῆς πορείας ἢ μιὰ σκηνὴ ἀπὸ τὸ μακροχρόνιο ψυχορράγημά της.

Μελετώντας τὴν θρησκεία τῆς Σπάρτης μέσα ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς (ὅλων τῶν ἐποχῶν) Ἡρόδοτο, Θουκυδίδη, Ξενοφῶντα, Πολύβιο, Στράβωνα, Πλούταρχο καὶ κυρίως τὸν Πausanias· τίς θέσεις τῶν συγχρόνων, ὅπως ὁ M. Nilsson, τοῦ L.R. Farnell, τοῦ R.M. Dawkins, τοῦ E. des Places, τοῦ S. Wide κ.λπ., καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ ἐπιγραφικὸ καὶ ἀρχαιολογικὸ ὕλικό, ἀνακαλύπτουμε πτυχὲς ἄγνωστες μέχρι τώρα στὴν Σπαρτιατικὴ καὶ γενικὰ στὴν Ἀρχαία Ἑλληνικὴ θρησκεία. Ὁ περιηγητὴς Πausanias ἐξῆσε καὶ ἐπισκέφθηκε τὴν Λακωνία γύρω στὰ 100-180 μ.Χ. Στὸ τρίτο βιβλίο του (ἀπὸ τὰ δέκα συνολικά), τὰ «Λακωνικά», μᾶς δίνει ἀκριβεῖς ἐνδείξεις, πλούσιο μυθολογικὸ ὕλικό, γενεαλογίαι, ἱστορικὰ γεγονότα καθὼς καὶ κάθε εἶδους πληροφορίες σχετικὲς μὲ τὴν ἀρχαία ἱστορία τῆς Λακωνίας, τοπικοὺς θρύλους, λατρεῖες, μνημεῖα, κυρίως ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα σχετίζονται μὲ πρωτότυπες ἢ ὅχι καὶ τόσο γνωστὲς λατρεῖες, ἢ μελέτη τῶν ὁποίων εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἐπίλυση πολλῶν αἰνιγμάτων. Ἀρκεῖ μόνον νὰ κατορθώσῃ κανεὶς νὰ ξεφλουδίσῃ τὸν μυθολογικὸ φλοιὸ ἀπὸ τὴν διήγησί του.

Ἐὰν λάβουμε ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι μελετᾶμε τὴν θρησκεία τῆς πόλεως κατὰ τὴν Ἑλληνιστικὴ καὶ Ρωμαϊκὴ ἐποχὴ (γιὰ τὴν ὁποία γνωρίζουμε τὰ περισσότερα πράγματα), περίοδο πολιτικῆς παρακμῆς τῆς πόλεως, τῆς ὁποίας ὁ πληθυσμὸς δὲν ἦταν παραπάνω ἀπὸ λίγες χιλιάδες κατοίκους, θὰ ἐκπλαγοῦμε ἀπὸ τὴν πληθώρα καὶ τὴν πρωτοτυπία τῶν ἐν ἐνεργείᾳ λατρειῶν ποὺ ἀνακαλύπτουμε. Γιὰ νὰ δώσουμε ἓνα πιὸ συγκεκριμένο παράδειγμα: ἡ καταμέτρηση τῶν ἀναφορῶν τῶν μνημείων ἀπέδωσε ἐνενήντα τρία λατρευτικὰ μνημεῖα κάθε εἶδους, δηλαδὴ ναοὺς, ἱερά, τεμένη καὶ ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο στὸ ἐσωτερικὸ τῶν ὀχυρώσεων τῆς πόλεως, ἐνῶ πέντε ἀκόμα εὐρίσκοντο πάνω στὸν δρόμο ποὺ ὡδηγοῦσε στὴν Θεράπνη καθὼς καὶ στὴν ἴδια τὴν πόλιν τῆς Θεράπνης. Αὐτὰ τὰ μνημεῖα ἀνῆκαν σὲ τριάντα ἐννέα θεοὺς, θεές, θεοποιημένους προγόνους καὶ ἥρωες. Συνολικὰ ἔχουμε τίς μαρτυρίες ἐνενήντα ἑξὶ διαφορετικῶν λατρειῶν, ἀπὸ τίς ὁποῖες εἴκοσι μία ἄνευ συγκεκριμένου τόπου λατρείας (κυρίως ἀναφορὲς ἀρχαίων συγγραφέων ἢ ἐπιγραφῶν). Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Πausanias δὲν ἀναφέρει αὐτὲς τίς τελευταῖες λατρεῖες μᾶς κάνει νὰ υποθέτουμε, ὅτι ἴσως εἶχαν σταματήσει νὰ λαμβάνουν χώρα τὴν ἐποχὴ ποὺ ἐπισκέφθηκε τὴν Σπάρτη.

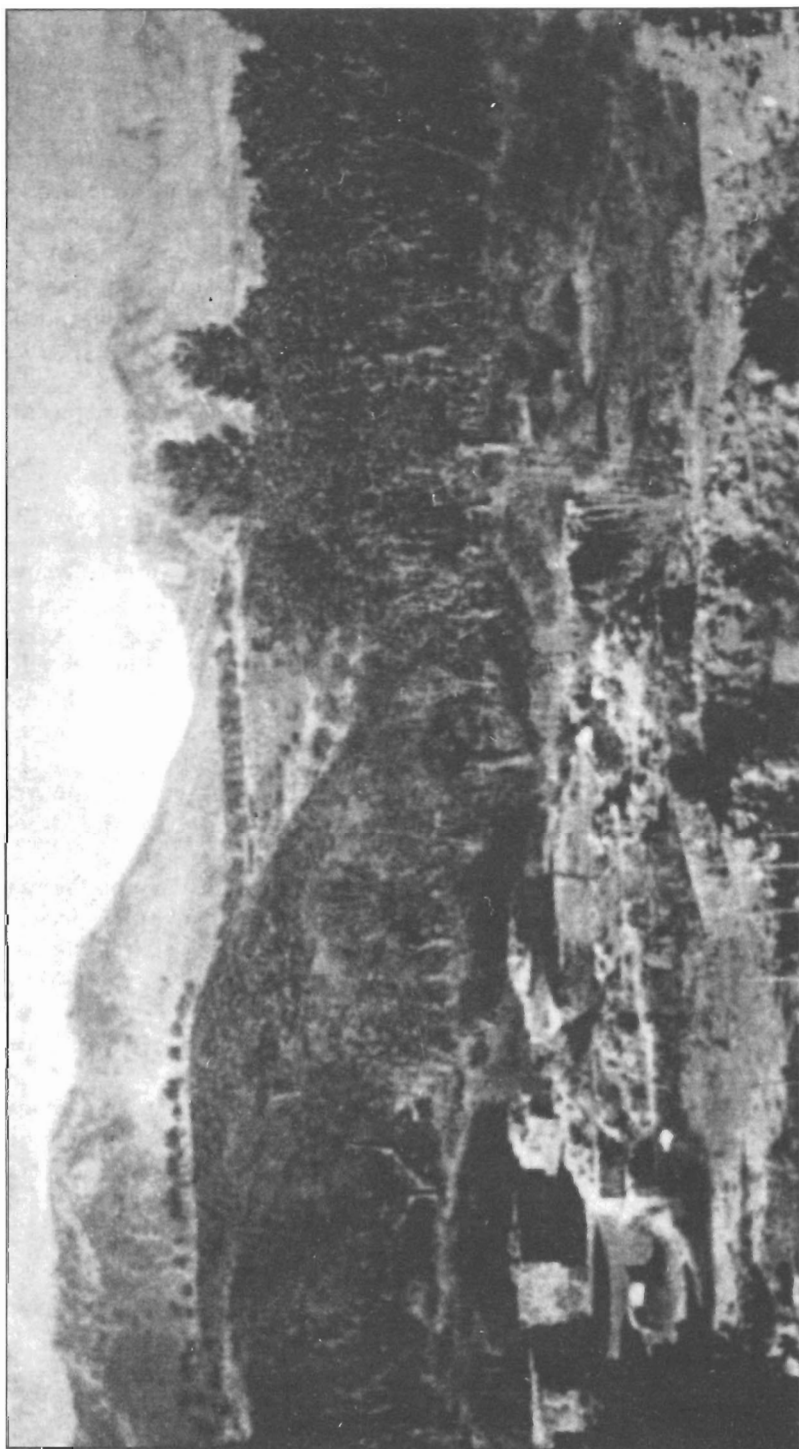
Σπάρτη: Ἀθηνᾶ «Ἀξιόποινος» (πλάκα ἀπὸ ἐλεφαντοστοῦν).

Περισσότερες από τις μισές αυτές λατρείες (50) είναι καθαρά Δωρικής ή Σπαρτιατικής προελεύσεως. Για παράδειγμα: ο βασιλεὺς τῶν θεῶν, ὁ Δίας, ἐλατρεῦετο ὑπὸ εἴκοσι μία διαφορετικὲς λατρευτικὲς ἐπικλήσεις, ἀπὸ τις ὁποῖες οἱ δέκα δὲν συναντῶνται σὲ κανένα ἄλλο μέρος τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὅπως *Οὐράνιος*, *Ἀγῆτωρ*, *Κοσμήτας*, *Εὐάνεμος* κ.λπ. Ἡ Ἀθηνᾶ ἐλατρεῦετο ὑπὸ ἑνδεκα ἐπικλήσεις, ἀπὸ τις ὁποῖες ἐπτά πρωτότυπες, ὅπως *Ἀμβουλία*, *Ὀφθαλμίτις*, *Χαλκίοικος* κ.λπ. Ἡ Ἀρτεμις ὑπὸ ἑπτὰ, ἐκ τῶν ὁποίων πέντε πρωτότυπες, ὅπως *Κορυθαλλία*, *Ἰσσωρία* κ.λπ., ὁ Ἀπόλλων ὑπὸ ἑξι, ἐκ τῶν ὁποίων τέσσερες πρωτότυπες, ὅπως *Πυθαεύς*, *Ἀκρίτας* κ.λπ., χωρὶς νὰ ξεχνᾶμε τὴν ἰδιαιτερότητα τῆς Ἀρτέμιδος Ὀρθίας, τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τις λατρεῖες τοῦ Φόβου, τοῦ Γέλωτος, τοῦ Λυκούργου, τῶν Διοσκούρων, τοῦ Μενελάου καὶ τῆς Ἑλένης κ.λπ.

Αὐτὰ τὰ λατρευτικὰ ἐπίθετα ἔχουν ἐτυμολογικὴ συγγένεια μὲ τις τοπωνυμίες, τὸν πόλεμο, τὴν φύση, τις ἐορτὲς κ.λπ. καὶ ἐκ τούτου εἶναι πολὺ ἐνδιαφέροντα γιὰ τὴν μελέτη τῆς τοπικῆς θρησκευτικῆς ἱστορίας. Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ὁποῖο παρουσιάζει ἀκόμα μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον σὲ αὐτὴν τὴν θρησκευτικὴ Σπαρτιατικὴ πρωτοτυπία εἶναι, ὅτι αὐτὲς οἱ λατρεῖες, ἐὰν ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν γενικὰ ὡς θρησκεία, φέρουν τὴ σφραγίδα τῶν παραδοσιακῶν θεσμῶν καὶ τῆς Σπαρτιατικῆς διαπαιδαγώγησης, τὰ ὁποῖα δημιούργησαν, δόξασαν καὶ διατήρησαν τὸν θρῦλο τῆς Σπάρτης καὶ τῆς Λακωνίας διὰ μέσου τῶν αἰώνων μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἐὰν ἐξετάσουμε μὲ προσοχὴ τις διαφορετικὲς λατρευτικὲς ἐπικλήσεις τῶν θεῶν, μποροῦμε νὰ καθορίσουμε τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ αὐτῶν τῶν θεσμῶν.

Ὁ πολεμικὸς τρόπος ζωῆς τῶν Σπαρτιατῶν, καθὼς καὶ τὰ σκληρὰ γυμνάσια ἢ ἀθλήματα ποὺ τὸν ἐνισχύουν, μαρτυροῦνται μὲ τὴν παρουσία λατρεῶν τῶν: Διὸς Ἀγῆτορος, Τροπαίου, Κοσμήτα, Ἐλευθερίου, Ἀφροδίτης Ἀρείας, Ἐνοπλίου ἢ Ὠπλισμένης, Ἀρτέμιδος Ἀγροτέρας, τοῦ Ἄρη καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Φόβου, τοῦ Ἐρωτα, τῶν Διοσκούρων, τοῦ Ἡρακλῆ, τοῦ Ἰπποσθένη, τῆς Ἀθηνᾶς Κελευθίας, τοῦ Ἀσκληπιοῦ Σχοινάντα καὶ τοῦ Ἑρμῆ Ἀγωνίου ἢ Ἐναγωνίου. Τὸν σεβασμὸ πρὸς τὴν δικαιοσύνη, τὴν σοφία τῶν συμβουλῶν καὶ τὴν ὑπακοὴ στοὺς νόμους τῆς πατρίδας μαρτυροῦν οἱ λατρεῖες τῶν: Διὸς Βουλαίου καὶ Ἑστίας, Διὸς Ἀθηνᾶς καὶ Ἑρμοῦ Ἀγοραίου, Διὸς καὶ Ἀθηνᾶς Ἀμβουλίας, Ἀθηνᾶς Ἀξιοποίνου, Πολιούχου καὶ Χαλκιοίκου, καθὼς καὶ τοῦ νομοθέτη Λυκούργου (ὁ ὁποῖος ἐλατρεῦετο ὡς θεός). Ἡ λατρεία τῶν ἡρώων καὶ τῶν θεοποιημένων προγόνων μαρτυρεῖται ἀπὸ τὴν λατρεία τῶν: Διὸς Πατρώου, Λακεδαιμονίου, Ἀγαμέμνονος, Ποσειδῶνος Γενεθλίου, Μενελάου καὶ Ἑλένης, Ἀλεξάνδρου καὶ Δηιφόβου, τῆς Μητέρας τῶν Θεῶν, τοῦ Ἡρακλῆ καὶ τῶν Διοσκούρων.

Ἡ χρόνια λειψανδρία τῆς Σπάρτης καὶ ἡ ἀνάγκη πλουσίων συγκομιδῶν πολλαπλασίασαν τις λατρεῖες τῆς γονιμότητος, ὅπως αὐτὲς τῶν Χαρίτων, τῆς Ἀρτέμιδος Ὀρθίας, τῶν Μουσῶν, Ἀπόλλωνος Καρνείου, Διονύσου, Ἡρας, Γαίας, Ἀρτέμιδος Εἰλειθίας καὶ Κορυθαλλίας. Ἡ αὐτοθυσία καὶ ἡ αὐταπάρνηση στὸν βωμὸ τῆς πατρίδας, καθὼς καὶ ἡ ἐξύμνησις τῶν πολεμιστῶν ποὺ σκοτώθηκαν στὴ μάχη, δικαιολογεῖ τὸν μεγάλου ἀριθμὸ λατρεῶν πρὸς τιμὴν τῶν ὑποχthonίων θεῶν ὅπως ὁ Σάραπις, ὁ Ὑπνος καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Θάνατος, οἱ Μοῖρες, ἡ Δήμητρα Χθονία, ἡ Κόρη Σώτειρα, ἡ Θέτις καὶ οἱ Διόσκουροι. Αὕτὴ ἡ «προσαρμογὴ» τῆς θρησκείας στοὺς θεσμοὺς καὶ στὸν αὐστηρὸ Σπαρτιατικὸ τρόπο ζωῆς κατὰ τὴν Ἑλληνιστικὴ καὶ Ρωμαϊκὴ ἐποχὴ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς

Σπάρτη: Ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Ὀρθ(ε)ίας Ἀρτέμιδος.

πολιτικῆς γιὰ τὴν ἐπαναφορὰ τοῦ παλαιοῦ καθεστῶτος καὶ τῶν σπαρτιατικῶν παραδοσιακῶν νόμων, ἡ ὁποία ἐφαρμόσθηκε, μὲ σκοπὸ νὰ ἀναζωογονήσῃ τὴν στρατιωτικὴ ἰσχὺ καὶ τὴν πολιτικὴ ἀκτινοβολία τῆς πόλεως, οἱ ὁποῖες εἶχαν δραματικὰ πληγῇ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ.

Ἐνα ἄλλο χαρακτηριστικὸ τῆς Σπαρτιατικῆς θρησκευτικῆς πρωτοτυπίας εἶναι οἱ ἀναφορὲς τοῦ Πausanias σχετικά μὲ τὴν παρουσία τάφων **μέσα** στοὺς κέντρο τῆς Σπάρτης, ἐνῶ εἶναι ἐξακριβωμένο ὅτι στὶς ἄλλες πόλεις οἱ ἐνταφιασμοὶ ἦταν ἀπαγορευμένοι στοὺς ἐσωτερικὸς τῶν τειχῶν κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς. Αὐτοὶ οἱ τάφοι μέσα στὴν Σπάρτη ἀνῆκαν σὲ ἡρωοποιημένους προγόνους καὶ ἀποτελοῦσαν ἱεροὺς χώρους, ὅπου διεξήγοντο δημόσιες λατρεῖες. Χωρὶς ἀμφιβολία ἡ πλειοψηφία αὐτῶν ἦταν κενοτάφια, καὶ ἡ πληθώρα τους ἀποδεικνύει ὅτι ἡ λατρεία τῶν προγόνων καὶ τῶν ἡρώων κατεῖχε πολὺ μεγαλύτερο μέρος στὴν θρησκευτικὴ ζωὴ τῶν Σπαρτιατῶν ἀπ' ὅ,τι νομίζαμε μέχρι τώρα. Μεταξὺ αὐτῶν τῶν «προγόνων-ἡρώων» (τῶν ὁποίων ἀναφέρονται οἱ τάφοι) εἶναι ὁ τάφος τοῦ Ὁρέστη, τοῦ ὁποίου τὰ ὀστέα εἶχαν μεταφερθεῖ στὴν Σπάρτη ἀπὸ τὴν Τεγέα, τοῦ Ἐπιμενίδη, τοῦ Ἀφορέα, τοῦ μάντη Ταλθύβιου, τὸ ἱερὸ τῆς Ἀρσινόης· ἀναφέρει ἐπίσης ἡρώα τῶν Ἀμφιάραου, Λέλεγος, Ἴππολύτου, ἱερὰ τοῦ Μάρωνος καὶ Ἀλφειοῦ (δύο Σπαρτιατῶν πολεμιστῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχαν διακριθεῖ στὴν μάχη τῶν Θερμοπυλῶν), τάφο τοῦ ποιητῆ Ἀλκμᾶνος, ἡρώα τοῦ Κάδμου, τοῦ Οἰόλυκου, ἱερὸ τῶν Λευκιπιδῶν, ἡρώο τοῦ φημισμένου σοφοῦ καὶ ἐφόρου Χίλωνα ἀπέναντι ἀπὸ τὸν ναὸ τοῦ Λυκούργου, τάφο τοῦ Θεόπομπου καὶ τοῦ ναύαρχου Εὐρυβιάδη, καθὼς καὶ τοὺς βασιλικούς τάφους τῶν Ἀγιαδῶν καὶ τῶν Εὐρυποντιδῶν κ.λπ. Ἀναφέρονται περίπου ἐξήντα μνημεῖα (ναοί, τάφοι, ἡρώα καὶ τεμένη) στοὺς ἐσωτερικὸς τῆς πόλης, τὰ ὁποῖα ἦταν ἀντικείμενο λατρείας (τὸν 2ο μ.Χ. αἰῶνα πάντα). Γιὰ παράδειγμα: κοντὰ στοὺς τάφους τοῦ Πausanias καὶ τοῦ Λεωνίδα διεξήγοντο ἐτήσιοι ἀγῶνες· στοὺς ἱερὸς τῶν Λευκιπιδῶν ὑπηρετοῦσαν ὡς ἱέρειες νέες παρθένες κ.λπ.

Χωρὶς ἀμφιβολία σὲ καμμία ἄλλη πόλη αὐτὴ ἡ λατρεία τῶν προγόνων καὶ ἡρώων δὲν διατήρησε μιὰ θέση τόσο σπουδαία ὅσο στὴν Σπάρτη. Ἐπίσης ὅτιδῃποτε ἐθεωρεῖτο ὅτι εἶχε κάποια σχέση μὲ τοὺς προγόνους καὶ τοὺς ἥρωες ἦταν ἀντικείμενο λατρείας, ὅπως ἡ οἰκία τοῦ Μενελάου, τὸ τρώπαιον τοῦ Πολυδεύκη, ἡ οἰκία τοῦ βασιλιᾶ Πολυδώρου, τὸ περίφημο αὐγὸ τῆς Λήδας καὶ ἡ οἰκία τῶν Διοσκούρων· πράγματα τὰ ὁποῖα εἶχε δεῖ μὲ τὰ μάτια τοῦ ὁ Πausanias, ὅταν περιέγραψε τὴν πόλη.

Τέτοιου εἶδους πληροφορίες ἀνοίγουν νέους δρόμους ἔρευνας (ποὺ ἀναμένουν τοὺς ἐνδιαφερόμενους ἐρευνητές), οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ μείνουν ἀνεκμετάλλευτοι, ὅπως γιὰ παράδειγμα ὁ καθορισμὸς τῆς ἐπιρροῆς καὶ τῆς ἀκτινοβολίας αὐτῆς τῆς θρησκευτικῆς πρωτοτυπίας στὶς γύρω περιοχές, καθὼς ἐπίσης ἡ ἀνακάλυψη καὶ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ συμβολισμοῦ αὐτῶν τῶν λατρεῖων, πράγματα τὰ ὁποῖα θὰ ὀδηγήσουν σὲ μιὰ καλύτερη γνώση καὶ κατανόηση τῆς ἐλληνικῆς θρησκείας.

ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ

Ἡ ἀντικατάστασι τοῦ παραλόγου διὰ τοῦ λογικοῦ

Ἡ Ζωὴ συνεχίζεται.

Ἡ ἐλπίδα ὅτι θ' ἀνακαλύψουμε σὰν λαὸς τὸν ἐλληνικὸ μας δρόμο δὲν μᾶς ἔχει ἐγκαταλείψει. Ἀναμένουμε! Ὁ λαὸς μας, ἀργὰ ἀλλὰ πιεζόμενος ἀπ' τὴν ἀνάγκη, συνειδητοποιεῖ τὰ ἐξοντωτικὰ προβλήματα ποὺ πλανῶνται γύρω του.

Οἱ καιροὶ οὐ μενετοί.

Ἀπ' τὴν διοίκησι τῶν ἀνίκανων καὶ ἀνελαστικῶν δογματισμῶν ἡ μορφή τῶν προβλημάτων ἔλαβε τὸν χαρακτῆρα τοῦ κατεπείγοντος.

Τὰ πάντα πρέπει νὰ γίνουν τώρα, ἀμέσως, χωρὶς χρονοτριβές. Παράδειγμα ἡ ἀνυδρία· γιατί εἶναι ἀρκετὸ αὐτὸ τὸ πρόβλημα, καὶ μόνον αὐτό, νὰ ἀνατινάξῃ στὸν ἀέρα ὅλη τὴν οἰκονομία. Δὲν χρειάζονται ἄλλα παραδείγματα, γιὰ νὰ διαπιστώσουμε ὅτι ἡ ἐπερχόμενη κοινωνικὴ ἀναταραχὴ σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα δὲν φαίνεται νὰ ἔγινε ἀντιληπτὴ ἀπ' τοὺς καρεκλοκένταυρους τῶν μικρῶν ἢ μεγάλων κέντρων ἐξουσίας, τοὺς «προέδρους» τῶν μικρῶν ἢ μεγάλων συμφερόντων καὶ τοὺς ξαπλώνοντες τὶς ἀρίδες τοὺς ἀνευθυνοῦπέυθυνους δημοσιοῦπαλλήλους. Ἦρθε ὁ μὴ ὥρα τῆς ἀλήθειας.

Κοντὸς ψαλμὸς ἀλληλούια. Ἄν δὲν καταλάβουν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἕλληνίδες, ὅτι, γιὰ νὰ προασπίσουν τὰ προσωπικά τους συμφέροντα, τώρα ποὺ ἄνοιξαν οἱ μάντρες τῶν λαῶν, πρέπει, ἀντίθετα ἀπ' ὅσα διακηρύσσουν οἱ ἡγέτες, νὰ προασπίσουν τὰ κοινὰ συμφέροντα, τότε ὁδηγούμεθα μὲ μαθηματικὴ ἀκρίβεια στὴν καταστροφή. Τὸ κοινὸ συμφέρον, τὸ ἔχουμε ἐξηγήσει πολλές φορές, δὲν ἔχει καμμιά σχέσι μὲ τὶς ἰσότητες τῶν -ισμῶν. Καὶ τώρα ἔρχεται ἓνα ἐρώτημα, ποὺ ἀπευθύνεται στοὺς ἀπανταχοῦ προέδρους: Θὰ δεχθοῦν νὰ συμφωνήσουν στὴν ἀνάγκη ἀναμονῆς τῆς ἀποδόσεως τῶν κυβερνητικῶν μέτρων; ἢ θὰ ἐξακολουθήσουμε νὰ δίνουμε τὴν εἰκόνα φρενοκομείου;

Ἡ κυβέρνησι πρέπει νὰ πάρῃ ἀποφάσεις τολμηρές: ὅσοι διστάζουν νὰ χειρουργήσουν καὶ ν' ἀφαιρέσουν τὰ σάπια, νὰ φύγουν, νὰ πᾶνε στὰ σπίτια τους – εἶναι ἄχρηστοι.

Ἡ κυβέρνησι πρέπει νὰ ἐπιστρατεύσῃ τοὺς χρήσιμους, ἀπ' ὅποιον σχηματισμὸ κοινωνικὸ κι' ἂν προέρχονται, διότι δὲν ὑπάρχουν παρὰ ἐλάχιστοι χρήσιμοι, ποὺ ταυτοχρόνως νὰ γίνονται δεκτοὶ κι' ὥς ἔντιμοι. Ὑπάρχουν ὅμως, ἔστω κι' ἂν εἶναι ἐλάχιστοι, οἱ ἱκανοὶ καὶ ἔντιμοι· κι' αὐτοὺς πρέπει νὰ βροῦμε, εἶναι ἀνάγκη νὰ τοὺς βροῦμε· καὶ μ' αὐτοὺς νὰ δουλέψουμε. Εἶναι ἀνάγκη, προτοῦ νὰ ἐξαφανισθοῦμε σὰν λαὸς καὶ ἰδέα, νὰ δώσουμε τὴν μάχη ἔστω καὶ μὲ τοὺς ἐλάχιστους ἐπίλεκτους.

Ἡ κυβέρνησι ἔχει «μαλλί νὰ ξάνῃ»: ἄς διαλέξῃ ὅμως γρήγορα, σύντομα, τὶς ἀποφάσεις ποὺ πρέπει νὰ πάρῃ κι' ἄς προχωρήσῃ.

Τὸ χειρότερο ἀπ' ὅλα αὐτὴ τῇ στιγμῇ εἶναι ἡ ἀδράνεια ἢ ἡ ἐκμετάλλευσι τῶν περιστάσεων ἀπὸ τοὺς οἰκονομισάριους. Καὶ τὰ δύο πρέπει νὰ παταχθοῦν ἀμείλικτα. Ὅσοι φοβοῦνται νὰ πάρουν ἀποφάσεις, ἄμεσες γιὰ τὸ γενικὸ συμφέρον,

στέλνοντας ἀκόμη καὶ στοὶ ...στρατὸ ὅσους διαμαρτύρονται, νὰ φύγουν — δὲν κάνουν.

Ἕνας ψαῖς στὴ Μυτιλήνη, ὀνόματι Παρμενῆς, ὅταν τὸν ρώτησα τί θὰ ἤθελε νὰ γίνη, ἂν δὲν ἦταν ψαῖς, στοὺν τόπο αὐτό: «Εἰσαγγελέας», μοῦ ἀπάντησε. Καὶ εἶχε δίκιο ὁ Παρμενῆς, γιατί λέγοντας «εἰσαγγελέας» δὲν ἔβλεπε τὴν σύγχρονη δικαιοσύνη τῶν κομματικῶν ἐπεμβάσεων καὶ καθοδηγήσεων, ἀλλὰ ἐκείνη πού θὰ εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ ἐπιβάλλῃ τὴ «Νέμεσι» σ' αὐτοὺς πού δὲν νοιάζονται γιὰ τὸ γενικὸ συμφέρον, ἀλλὰ μόνο γιὰ τὰ ἄνομα δικά τους συμφέροντα, τὴν «δίκη» στοὺς ἀνθρώπιναστους πού κυκλοφοροῦν μὲ θρασύτητα καὶ μὲ καμάρι σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα τοῦ κοινωνικοῦ γίγνεσθαι, καὶ μάλιστα πολλὰς φορὲς σὰν ταγοὶ πνευματικοὶ — οἱ ἀνόητοι καὶ μηδενικοὶ τοιοῦτοι. Τέτοιος εἰσαγγελέας ἤθελε νὰ εἶναι ὁ Παρμενῆς ὁ φίλος μου, ὁ ψαῖς τοῦ Γαβαθᾶ τῆς Μυτιλήνης. Ἄς εἶναι καλὰ.

Οἱ ἀναγνώστες τοῦ «Δαυλοῦ» ξέρουν πολὺ καλὰ, τί ἐμεῖς θεωροῦμε σήμερα σὰν σωστό.

Λέω «σήμερα», γιατί, γιὰ μᾶς πού ἀντιμετωπίζουμε τὸ παρὸν σὰν τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς διαστροφῆς πού ξεκίνησε κάποτε στὰ πρὶν χρόνια, τὸ σήμερα, ὅπως καὶ κάθε σήμερα, ἔχει τὴ δική του λύσι. Καὶ ἡ λύσι τοῦ σήμερα ἐπιβάλλει τὴν «ἐντεχνη ἀποφυγή» τῶν ὑπουλῶν χτυπημάτων τοῦ τέρατος, χτυπημάτων πού ξεκινᾶνε ἀπ' τὰ σχολικὰ βιβλία τῆς κατώτερης καὶ μέσης Παιδείας, γιὰ νὰ ἀνατρέψουν κάθε ὀρθὴ πρότασι στὴν ἀνώτατη Παιδεία καὶ μετὰ...

Μὰ δὲν ἔχετε μετὰ, μετὰ εἶναι τὸ πεζοδρόμιο, ἡ διαμαρτυρία, οἱ «μολότωφ» — καὶ ἄντε πιάστους... Ἡ λύσι πού ἐμεῖς προτείνουμε, δὲν ἔχει μορφὴ, ἔχει ὅμως ἔκφρασι, στηρίζεται στὴ λογικὴ καὶ ἐπιδιώκει κάθε φορὰ τὸ «Εὖ». Αὐτοῦ τοῦ «Εὖ» ἡ διάχυτη εἰκόνα τῆς αἰθρίας τῆς ψυχῆς, τῆς εὐτυχίας, θέλει νὰ φθάσῃ καὶ νὰ πάρῃ τὴ δική της μορφὴ. Ἀλλὰ ἄς μὴ μιᾶμε γιὰ τίς δικές μας «οὐτοπίες»!.. Ἐμεῖς περιμένουμε. Καὶ εἵμαστε βέβαιοι, ὅτι οἱ «οὐτοπιστές» θὰ αὐξάνονται συνεχῶς, καὶ ἀπὸ κάποια στιγμή μὲ γεωμετρικὴ πρόοδο. Θὰ περιμένουμε, ὅχι γιατί πιστεύουμε σὲ θαύματα, ἀλλὰ γιατί ἡ «λογικὴ», ὅταν παραβιάζεται, τιμωρεῖ καὶ τιμωρεῖ μὲ θάνατο. Ἔως τότε σκεπτόμαστε μὲ τὸν τρόπο μιᾶς πιὸ ἐλαστικῆς λογικῆς, τῆς «κοινωνικῆς». Στὴν κοινωνικὴ λογικὴ ἐκτὸς ἀπ' τὸ θάνατο ὑπάρχει καὶ ἡ κάθαρσι.

Ἡ κάθαρσι δὲν πρέπει νὰ νομίσουμε ὅτι ἀφορᾷ μόνο στὴν παραβίασι τῶν κειμένων νόμων· ἀφορᾷ καὶ στὴν ἀντικατάστασι τοῦ παράλογου διὰ τοῦ λογικοῦ.

Καὶ αὐτὸν τὸν σημαντικὸ ρόλο γιὰ τὴν εἵσοδο τῆς λογικῆς στοὺν κοινωνικό μας βίον δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ τὸν ξεκινήσῃ ἡ κυβέρνησις, ἂν δὲν κατανοήσῃ ποιά εἶναι τὰ ἐκ τοῦ παραλόγου παθήματά μας σ' ὅλους τοὺς τομεῖς, πού ἀπαιτοῦν τὸ ἀντίδοτο τῆς λογικῆς, ὥστε νὰ ἐπέλθῃ «ἡ τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσις», ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Ἀριστοτέλης.

Ποιά ὅμως ἐξουσία μᾶς ἀκούει;

Δὲν τρέφουμε ψευδαισθήσεις· ἀλλὰ θὰ παραμείνουμε «οὐτοπιστές»!

Ἐρινὺς

ΦΟΙΒΟΣ Θ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ*

« Ἀνεμοστρατηγική »

1. Ὁ Ἄνεμος βοηθᾷ τὸν Ἄνθρωπο

Ἴσως ὑπάρχει ἓνας Ἄνεμος καταστροφῆς, ὁ Ἄνεμος Ἄ-νομος, Ἀντι-νόμος, Ἀντάρτης. Ἐνας αἰώνιος Ἄνεμος... Οἱ κατακλυσμοί, οἱ κοσμικὲς θύελλες ἐπαναλαμβάνονται στίς παραδόσεις ὅλων τῶν λαῶν (*Γραφές, Βέδες, Ἀβέστα, Ἱερογλυφικά, Μάγιας, Ἑλ Ἀρίς, Γκιλγκαμές* κ.ἄ.).

«Οἱ πρωτογονικὲς εἰκόνες ἔδωσαν ἐνδιαφέρον στὸ ἀντικείμενο» (Armand Petitjean). Τὸ ἱερογλυφικὸ τοῦ ἀνέμου εἶναι τὸ νέφ. Ὁ ἄνεμος -νέφ θεωρήθηκε *ne-fas-ἀνόσιος-ἄνομος*, ἀλλὰ καὶ αὔρα, ἀναπνοὴ πνεύματος, πνοὴ θεϊκὴ, *Πνεῦμα Πνεύματος*, Ἅγιον Πνεῦμα - Spiritus Sanctum, Κύριος τῶν Δυνάμεων. Σύμβολό του κάποιος πουλί. Λατ. *animus*-ἄνεμος, ψυχὴ, ἀραβ. *ρούχ*-ἄνεμος-πνεῦμα-ἀνάσα, ἕβρ. *ρουάχ*-ἀνάσα-δημιουργία-θεότητα. Στὸν ἀέρα-ἄνεμο ἤθελαν οἱ λαοὶ νὰ πετοῦν ἄγγελοι, χερουβείμ, Νίκες, Πήγασσοι, θεοὶ φτεροπόδαροι (Ἑρμῆς), Κῆρες, Ἀρπυιες, Συλφίδες...

Οὔριοι ἄνεμοι (στὰ ἱστία) ταξίδευαν τοὺς λαοὺς τῆς θάλασσας ἀπὸ Μεσογειακὲς ἀφετηρίες γιὰ τὴν «θεωρίην» καὶ τὸ «θεᾶσθαι-θεαθῆναι». Ναυτιλία, ἐμπόριο, κέρδη, ἀλλὰ καὶ πρακτικὴ φιλοσοφία. Ἄνεμοι σωτήρες, ταχυδρόμοι, ζωτικοὶ μεταφορεῖς, προπομποὶ ἐπικοινωνίας. **Media τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς.** Σπορεῖς, ποτιστές, καλλιεργητές. Βοηθοὶ τῆς Γεωργίας. Μόνιμη ἐπιρροὴ στὴν οἰκονομικὴ ἐνεργητικότητα. Χάρη στοὺς ἀνέμους ἡ γῆ ἀποκτᾷ ζωὴ· χωρὶς αὐτοὺς ἀπαγορεύεται ἡ ζωὴ. (Κατὰ θεωρητικούς ὑπολογισμοὺς ἡ Νέα Ὑόρκη π.χ., καθὼς καὶ ἄλλες μεγάλες πόλεις, θάπρεπε νάχαν καεῖ. Τί τὶς σώζει; Ὁ κατὰ καιροὺς ὀρμητικὰ πνέων ἄνεμος. 5-6 μωφὸρ ἄρκοῦν, γιὰ νὰ παρατείνουν τὴ ζωὴ τους).

Κόσμοι, πλανῆτες χωρὶς ἀνέμους ἀντανάκλουν σκληρό, ἄχρωμο, ἀπελπιστικὸ φῶς (π.χ. Ἑρμῆς, Σελήνη). Ἡ Ἀφροδίτη ἔχει κάτασπρη ἀτμόσφαιρα, ποὺ βρέχει θεϊκὸ, ὑδροχλωρικὸ ὀξύ. Κόλαση. Στὸν Κρόνο θύελλες ταχύτητας 1.500 χιλιομ. τὴν ὥρα. Ὁ Οὐρανός, ὁ Ποσειδῶν, ἀτμόσφαιρες μὲ ψυχρὸ ὑδρογόνο. Κοσμικοὶ ἄνεμοι. Ἡλιακοὶ ἄνεμοι. «*Ἡλιακὸς ἄνεμος εἶναι πλασματικὴ κατάσταση ὕλης, ποὺ ἐξαπολύεται ἀπὸ τὴν ἡλιακὴ φωτόσφαιρα καὶ περιέχει πλῆθος ἰόντων καὶ σωματιδίων, ποὺ διατηρῶντας μυστηριωδῶς τὴν συνοχὴ τους, προσκρούουν στὸν μαγνητικὸ χιτῶνα τῆς γῆς*». (Ὁ Svante Arrhenus στὴ «*Θεωρία τῆς Πανσπερμίας*», 1908, ἰσχυρίστηκε, ὅτι ἡ ζωὴ ἦλθε στὴ γῆ ἀπὸ τὸ διάστημα, μεταφερμένη ἀπὸ τὸν ἡλιακὸ ἄνεμο).

Ὁ ἄνεμος σὰν σῆμα καλοῦ ἀλλὰ καὶ κακοῦ συνδέεται μὲ τὰ σκοτάδια. Καλεῖ στὸ χορὸ τοῦ ὅλα τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ στοιχεῖα, ὅλους τοὺς λαοὺς. Ὑπόσχεται ἀναπτύξεις. Τὸ πνεῦμα λύει, διαλύει, συνθέτει, ἀνασυνθέτει. Πολεμᾷ.

* Ὁ κ. Φ.Θ.Π. εἶναι γεωλόγος

2. Ὁ Ἄνεμος πολεμᾷ τὸν Θεὸ

Ἄς δοῦμε τὴ ληξιαρχικὴ πράξη γεννήσεων τῶν ἀνέμων καὶ τὸ curriculum vitae - βιογραφικὸ τους.

Αἴολος, γιὸς τοῦ Ποσειδῶνα, στὴν Κίνα *Φένκ-Πό*, στὴν Ἰαπωνία *Φοῦ-Τζίν*.

Σέθ, αἰγυπτ. θεός, ποὺ «χορταίνει ἀπὸ καταραμένους», ὁ πόλεμος, ὁ βίαιος.

Ἐνλίλ στοὺς Σουμέρ, *Σιν* ἀρχαῖο θεϊκὸ πνεῦμα, *Ἐχεκάτλ* στὸ Μεξικὸ μὲ κυκλικούς ναοὺς.

Ταῦφουν-ἀνεμοστρόβιλος, *Τουφάν*-κατακλυσμὸς ἀραβ. - *Τααφανοῦ*-πολεμικὴ γιορτὴ τοῦ Μάρτη - Mars - Ἄρη.

Στὴν Κίνα *Τάι-Φούγκ*, «ὁ ἄνεμος ποὺ κτυπάει» ὁ *Τυφῶνας*. Ὁ *Τυφῶνας*, «γιὸς τοῦ *Τάρταρου καὶ τῆς Γαίης*» (Ἡσίοδος), ἡ γιὸς τῆς ὀργισμένης Ἥρας κατὰ τοῦ Δία, ἐκφράζει τὴν διαταραχὴ τῆς ἀτμόσφαιρας σὰν δαίμονας καταστροφῆς· ἦταν τὸ μεγαλύτερο τέρας. «Ὁ *Τυφὼν* ξεπέρασε στὸ ὕψος τὰ βουνὰ, καὶ τὸ κεφάλι του τριβόταν πάνω στ' ἄστρα... σῶμα πτερωτό... σπεῖρες ἀπὸ ὀχιὲς ποὺ ἔβγαζαν μακρόσυρτο σφύριγμα» (*Ἀπολλόδωρος*). «*Φαίνεται, ἐπικρατοῦσε ἡχος παρόμοιος μὲ τ' ὄνομα Τυφῶν-Ταῦφουν, ποὺ λές καὶ τὸ φώναζε ἡ καταιγίδα*» (Emm. Velikovsky). Τὸ φ «*φυσῶδες μιμεῖται*» (Πλάτων). Ἡ «*εὐ-φυῖα, φύσις, φυή, φάος-φῶς*» (Ἡλ. *Τσατσόμοιρος*) περιέχουν τὸ «*πνευματῶδες*» (Πλάτων), τὸν φυσικὸν ἡχο.

«Ὁ *Κύριος* ἀνάγκασε τὴ θάλασσα νὰ πάει πίσω ὅλην αὐτὴν τὴν νύκτα μ' ἔναν ἀνατολικὸ δυνατόν ἄνεμο καὶ μετέβαλε τὴ θάλασσα σὲ στεριά καὶ χώρισε τὰ νερά» (Ἐξοδος δ'). Ὑπόσχεση τάξης. Κι ἐφύσηξε πνοὴ στὸν ἄνθρωπο. Ὑπόσχεση ζωῆς. Ζωὴ ὅμως ἀνεμόεσσα.

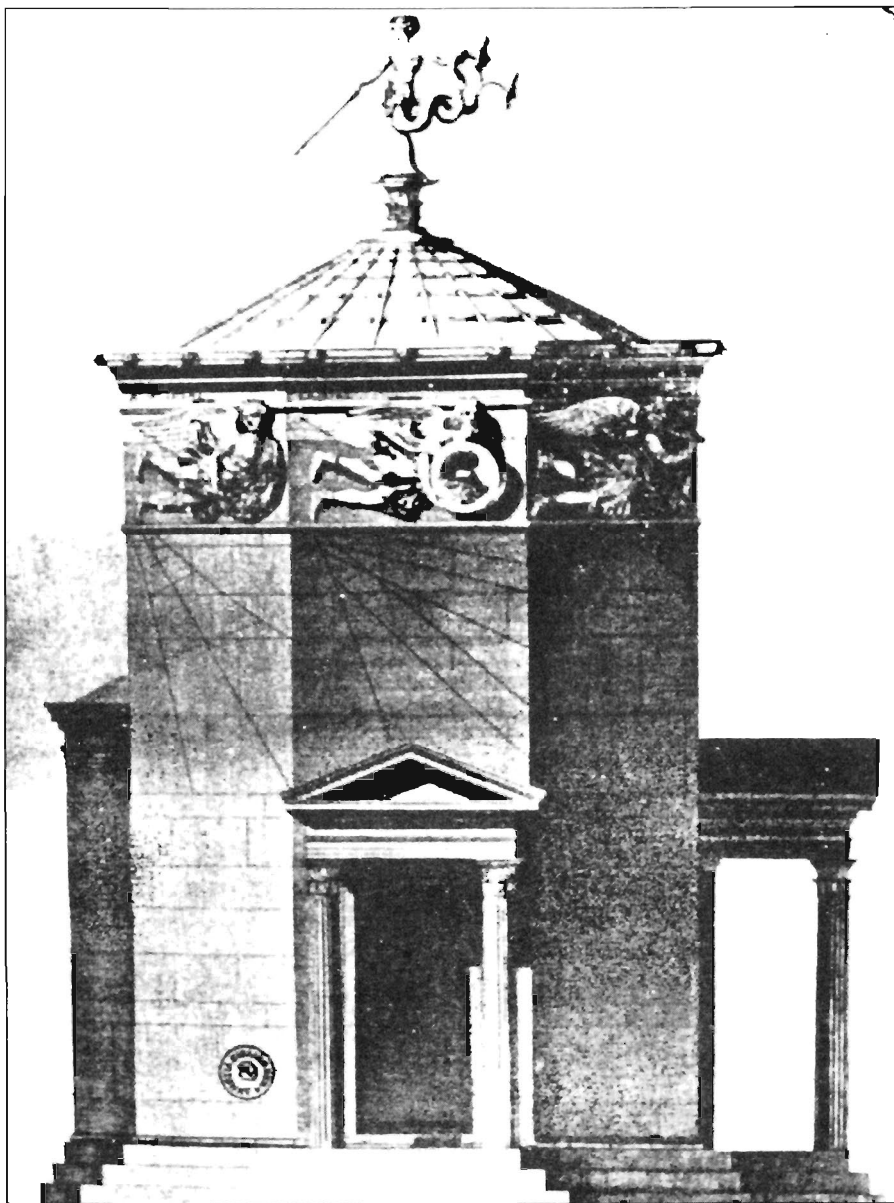
«Ὅποιος σπέρνει ἀνέμους ὅμως, *θερίζει καταιγίδες*». Νὰ μιὰ μέγιστη μάχη μυθολογικὴ μὲ προσωποποιημένες ἢ τερατοποιημένες δυνάμεις: Ὁ *Δίας-Ἰστρος-Ἰσις-Βισνοῦ-Κρίσνα-Ὁρμούζντ* κυνήγησε τὸν *Τυφῶνα-Σέθ-Φίδι-Ἀριμάν*, τὸν κατακεραύνωσε στὸν *Αἴμο* (αἷμα), τὸν αἱμάτωσε, τὸν νίκησε, «*τοῦριξε τὴν Αἴτνα πάνω του*» (Πίνδαρος). Κι ἡ μάχη αὐτὴ ἐγίνε «*στὶς 13 τοῦ πρώτου Αἰγυπτιακοῦ μηνῆ*» (W. M. Muller). Ὁ *Codex Vaticanus 3773* ὀνομάζει αὐτὴν τὴν ἡμέρα Ὀλίν, ἡμέρα κάκιστου ὀλέθρου. Ἀναφέρεται καὶ *κομήτης Τυφῶνας* (Λυδός, *Σέρβιος*, Πλίνιος) καὶ ἄνεμος «*τετραπλάσιος, ἑφταπλάσιος*» (Μπερακχότ), σὲ μιὰ γῆ «*κατατυραννισμένη ἀπὸ ἀνεμοθύελλες*» (Πλάτων).

Αὐτὲς οἱ σπίνθες τῶν μύθων ἐγιναν ἔπειτα φωτιὲς γνώσης.

Ὁ Ἄνεμος *χαίρεται τὸν ἑαυτὸν του*: Ὁ *Πύργος* τῶν Ἀνέμων - Ἀέρηδες τῆς Ἀθηναϊκῆς Πλάκας - Ρολοὶ Ἀνδρονίκου, ποὺ στὴ κορυφὴ του εἶχε ἀνεμοδείκτη Τρίτωνα, μισὸ θεὸ καὶ μισὸ ψάρι, εἶναι τὸ ἔμβλημα τῆς *BMS-Βρετανικῆς Μετεωρολογικῆς Ἑταιρίας*. Ἀνάγλυφοι σὲ κάθε μιὰ ἀπὸ τίς ὀκτὼ πλευρὲς του εἶναι προσωποποιημένοι ὀκτὼ ἄνεμοι, ντυμένοι ἀνάλογα (π.χ. ὁ Βορέας ζεστοντυμένος γεροβοριάς, ἐνῶ ὁ νεαρὸς Ἀπελιώτης μὲ σεξαπῆλ καὶ φροῦτα). Οἱ ὀκτὼ αὐτοὶ κοσμικοὶ ταχυδρόμοι ζωντανεύουν τὸ *Ὀκτάγωνο*, ποὺ εἶναι *μορφὴ τοῦ γήινου τετραγώνου καὶ τοῦ οὐράνιου κύκλου*.

3. Ὁ Ἄνεμος πολεμᾷ τὸν ἑαυτὸν του

Συμπύκνωση → Συστολὴ → Διαστολὴ → Ἐξύψωση ἢ Περιστροφὴ ἢ Διάχυση → Πτώση.

Τὸ Ὁρολόγιον τοῦ Κυρρήστου (Ναὸς Αἰόλου, κοινῶς « Ἀέρηδες »).

Νὰ τὸ δράμα. Νὰ τὸ δράμα τῶν φυσικῶν, ψυχολογικῶν, ἱστορικῶν, ἐπαναστατικῶν κ.ἄ. φαινομένων. Καὶ τὸ δράμα τῶν Ἀνέμων. (Ρίξα βα-να στὰ σανσκριτικά, φυσῶ. *Νιρ-βά* = σταματῶ νὰ φυσῶ. *Νιρβάνα*. Ἄνεμος - *vent - vento - viendo - wind*. *Νιρβάνα* εἶναι ἡ πτώση τοῦ ἀνέμου. Χῶρος κάθαρσης, τ' ἀπάνεμο λιμάνι. Εἶναι ποῦ;)

Συμπύκνωση. Ὑπακούοντας στὴν ἐντολὴ τοῦ ἀμετάκλητου, ὁ Ἄνεμος συγκεντρώνει δυνάμεις. Ἐντολὴ ἀμετάκλητη τῆς Μητέρας Γαίας. (Ἐχει ἀρκετὰ ἀπωθημένα μέσα τῆς ἡ Γῆς, μέσα στὸ ὑποσυνειδητό της, ἀλλὰ καὶ ἀναγωγικὲς τάσεις αὐτοθεραπείας τῆς).

Προετοιμασία τ' Ἀνέμου γιὰ διαστολὴ. Ἀνταγωνιστὴς τῆς βαρύτητας μὲ ἀνοδικὴ ἢ διαχυτικὴ τάση θέλει, ὅπως οἱ ἀντινόμοι κι οἱ ἀντινομίες τοῦ ὑποσυνειδήτου, νὰ ἐκδηλωθεῖ κι αὐτός.

Διογκοῦται. Διαστελλεται. Ὁπαδὸς τῆς ἀναρχικῆς ἀγάπης - ἀνάγκης - ἐπίθεσης, ὀργῆς, ποῦ φουσκώνει ἀπὸ πρωτόγονα ἔνστικτα, οὐρλιάζει: «Δικά μου ὅλα!».

Βέβαιος γιὰ τὴν ἐπάρκειά του, ἀρχίζει ν' ἀνεβαίνει σὰν πυρετός. Ἀνύψωση καὶ Διάχυση. (Μ' ἀνύψωση ἐκδηλώνονται πολλὲς γήινες ἐξωστρέφειες). Ὑποσυνειδησιακὲς ὠθήσεις; «Ἀρχαϊκὸ σπερματικὸ σύνδρομο» (Karl Jung); Ἀντλεριανὴ φωνὴ ἰσχύος; Νιτσεϊκὴ θέληση δύναμης;

«Ἡ ἐκλογὴ τῆς ἐπίδρασης ποῦ ἐπιθυμεῖς νὰ σὲ κυριαρχεῖ καὶ νὰ τὴν κυριαρχεῖς» (Γ. Γκουρτζιέφ) ἐγίνε.

Κι ἀρχίζει ὁ πόλεμος τοῦ Ἀνέμου μ' ὅλα τ' ἄλλα καὶ μὲ τὸν ἑαυτό του. Αὐτὸς ποῦ ἐγκατέλειψε τὶς βαρεῖες μᾶζες τῆς ὕλης, διαμελίζει τὰ ἱμάτιά του· αὐτὸς ποῦ ὑψώθηκε στὸ Ἀπροσδόκητο, στὴν Ἀλλαγὴ, θέλει ν' ἀναλώσει καὶ ν' ἀναλωθεῖ.

Ἐκτίθεται. Ἐπιτίθεται. Συσσωρεύει ἐχθρούς. Καταστρέφεται μ' ὅ,τι καταστρέφει. Νὰ τὸ δράμα του.

Κατέλαβε τὸν χῶρο τῶν ἄλλων μ' ἐκρηκτικὲς διογκώσεις, σὰν κολασμένος δαίμονας. Δὲν μπορεῖ, ὅμως, νὰ σταθεῖ. Δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ οὔτε ψηλὰ οὔτε ἐκεῖ ποῦ στριφογύρισε, ρήμαξε, αὐτοθαναμάστηκε.

Ὁ ἐξαγνισμὸς τοῦ Ἀνέμου (ὡς κακουργοῦ) γίνεται ὅπως ὅλοι οἱ ἐξαγνισμοί, μὲ θυσία. Ὁ θύτης Ἄνεμος διαλύεται, πέφτει στὴν ὀλέθρια γι' αὐτὸν ἐξώθηση.

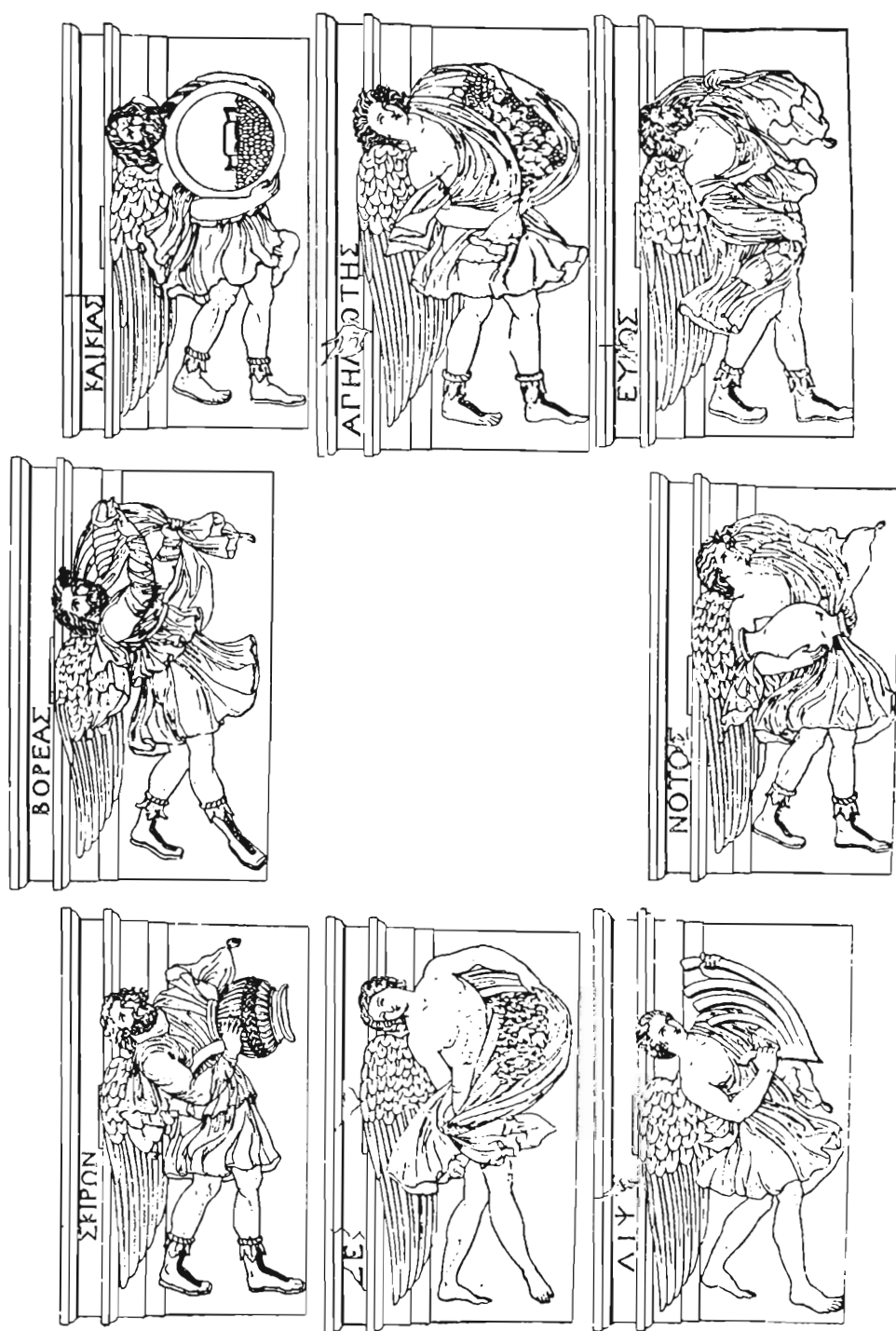
Τώρα ἔρχεται ὁ Νόμος τῆς μεταβολῆς: Μεταβολῆς ποσοτικῆς καὶ ποιοτικῆς. «Κι οἱ μεταβλημένες μορφὲς ψάχνουν γιὰ τὸ μυστικὸ τῆς Ἀντικατάστασης» (Tristan Tzara).

Τὸ Μετεωρολογικὸ δράμα εἶναι ἓνα σπιράλ ὥρολογιακῆς καὶ ἀντιωρολογιακῆς φορᾶς-κατεύθυνσης.

4. Ὅσα παίρνει ὁ ἄνεμος

Ἄνεμος μπορεῖ νὰ εἶναι γεωστροφικός, ἀγεωστροφικός, θερμικός, ὑπερθερμικός, ὑποβαθμικός, ἰσαλοβαρικός, βαροβαθμίδας, ποῦ ὅλ' αὐτὰ εἶναι λέξεις γιὰ θεωρητικὰ ἐξαγόμενα τοῦ συστήματος τῶν πέντε ἐξισώσεων, οἱ ὁποῖες περιγράφουν τὶς ἀτμοσφαιρικὲς κινήσεις (ἐξισώσεις κίνησης, συνέχειας, τελείων ἀερίων, διατήρησης τῆς ἐνέργειας, συνέχειας τῆς εἰδικῆς ὑγρασίας).

Οἱ ἄνεμοι χωρίζονται σὲ ἀνέμους γενικῆς κυκλοφορίας, (ἀλγεῖς, δυτικοὶ μέ-

Οἱ ὀκτὼ ἄνεμοι, ὅπως εἰκονίζονται στὸ Ὡρολόγιον τοῦ Κυρρήστου.

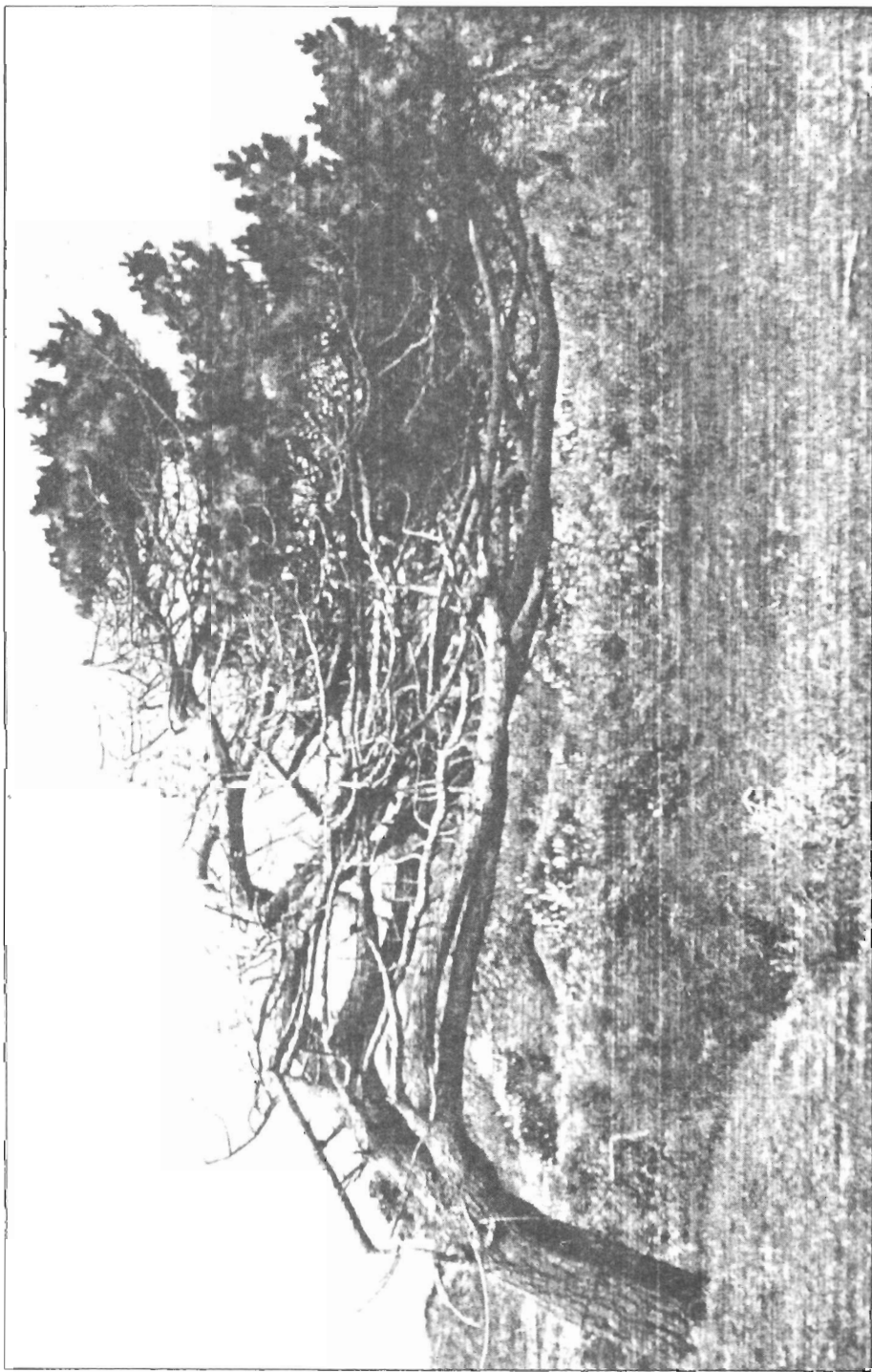
σων γεωγραφικῶν πλατῶν, πολικοί, ἀνατολικοί, ἀεροχειμαρροί) καὶ σὲ ἀνέμους **τοπικοὺς**, ἡμερήσιους, ἐποχικοὺς, ὁρογραφικοὺς κ.λπ. (π.χ. ἀνεμος ἀντιτριβῆς, θαλάσσια κι ἀπόγεια αὖρα, νυκτερινὴ αὖρα ὁρέων, καταβατικοί ἀνεμοί, μουσσῶνες, ἐτησίες-μελτέμια, παλιρροιακοί, ἐρημικοί...).

Ἰδιαίτερες κατὰ τόπους ὀνομασίες ἔχουν ἀνεμοί ὅπως ὁ *Simoon* τῆς ἐρήμου, ὁ ψυχρὸς *Bora* Γιουγκοσλαβία (Borǎs), ὁ *Barðárh* στὴν κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ, ὁ χιονοφόρος *Chinook*, Δ. Ἀμερική, ὁ *Föhn* λίβας τῆς Εὐρώπης, ποὺ προκαλεῖ πονοκεφάλους, κατάθλιψη, αὐτοκτονίες, ποὺ ἀποδίδεται σὲ ὑγρασία, ἀέρια, ἀλλαγὲς γρήγορες θερμοκρασίας-ὑγρασίας, σὲ ἠλεκτρικὰ φαινόμενα ποὺ μετριοῦνται μὲ «**σφαῖριξ**» κύματα 4.000 ἕως 50.000 Hertz. Ἄλλοι ἀποδίδουν τὴν ἄρρωστη συμπεριφορὰ τῶν ἀνθρώπων στὰ ἰόντα κι ἄλλοι στὸ «**θουρβοποιοῦ Πνεῦμα Poltergeist**». Ὁ Βολταῖρος λέει, ὅτι ὁ ἀνατολικὸς ἀνεμος φέρνει αὐτοκτονίες. Ὁ Ἰπποκράτης λέει, ὅτι φταῖνε οἱ δυτικοὶ ἀνεμοί. Ὁ Θεόφραστος, οἱ νότιοι. Ὁ Σαίξπηρ, φταῖνε οἱ βόρειοι. Πάντως τὴ δυσφορία-ἀσφυξία φέρνει μᾶλλον ἡ **νηνεμία (νῆ, μῆ-ἄνεμος)** (θυμηθεῖτε τὸ «**Θάνατο στὴ Βενετία**» τοῦ Thomas Mann) κι ἡ εὐαισθησία τῶν ζωντανῶν ὄντων στὰ ἰόντα ποὺ μεταφέρει ὁ ἀνεμος (*Ἰοντισμός*).

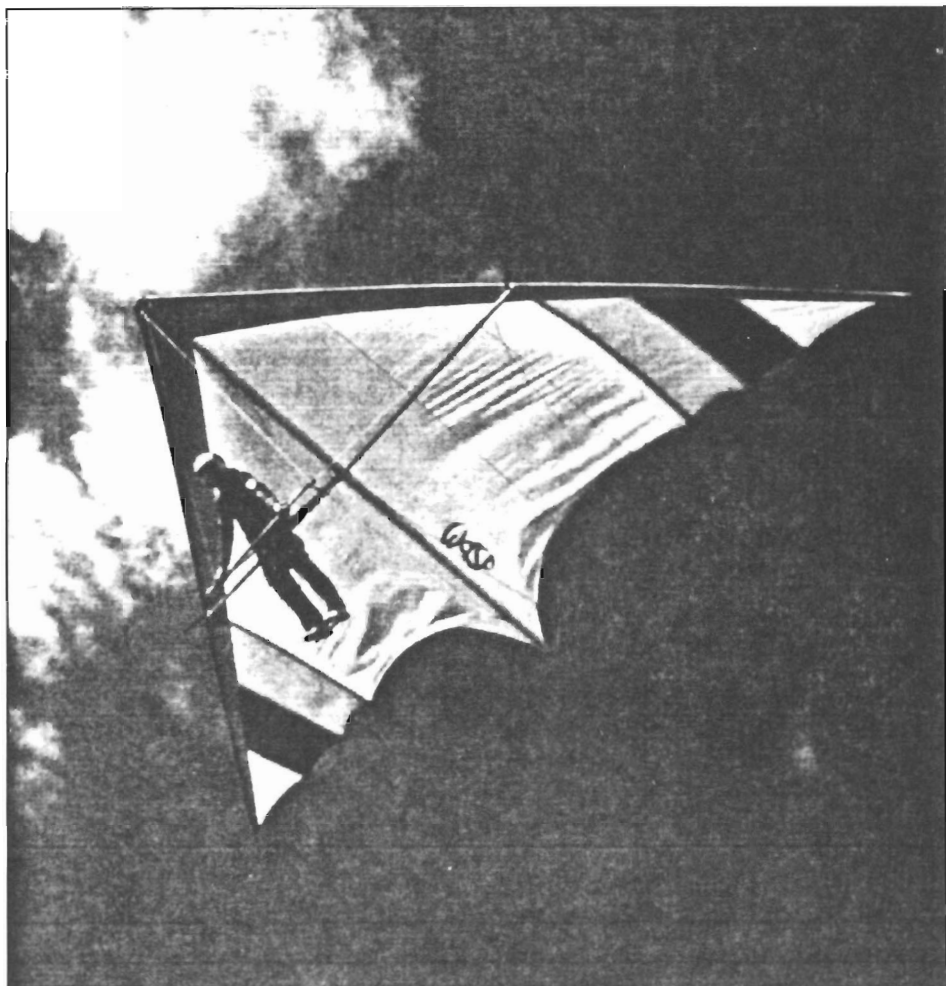
Ὁ ἀνεμος κινεῖται ὑπὸ τὴν ἐπίδραση ἑπτὰ δυνάμεων, πίεσης, βαρύτητας, ἄνωσης, διατμητικῶν τάσεων ὀφειλόμενων στὴν ἱκανότητα ροῆς (ἰξῶδες), δύναμης Coriolis, ἠλεκτροστατικῶν, ἠλεκτρομαγνητικῶν καὶ μετριοῦνται ἀπὸ 0=νηνεμία ἕως 12=τυφῶν (κατὰ Beaufort, γάλλο ναύαρχο, 1804).

Ὁ **Ἀνεμος πολεμᾷ τὸν ἀνθρώπο**. Συμβαίνουν καὶ κωμικοτραγικά. Τυφῶνες καὶ Κυκλῶνες - hurricanes (ἀπὸ τὸν θεὸ τῆς θύελλας στοὺς Mayas **Οὐνρακέν**), μανιακὲς καιρικὲς μηχανὲς τεράστιες (συχνότερα μὲ γυναικεῖο ὄνομα, π.χ. Carol, Edna, Betsy, Tracy, Chercher la femme), tognadoes-ἀνεμοστρόβιλοι, σατανᾶδες καφτοῦ ἀνέμου, τέρατα, θεριά, μεταφορικὰ κύματα ἀνέμων, νερῶν, πάγων, ὀγκολίθων, μεταφέρουν ὅ,τι βροῦν μπροστά τους. Σπίτια κόβονται στὰ δύο καὶ τὸ μισὸ μεταφέρεται ἀλλοῦ σὰν κομμάτι τούρτας, μιὰ κούνια μὲ μωρὸ ἀρπάζεται ἀπὸ τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο, λάμπες πετρελαίου, χωρὶς νὰ σβήσουν, ὄρθιες ξαναπέφτουν στὸ ἔδαφος. Ὁ Ἡρόδοτος λέει, ὅτι στὰ 525 π.Χ. **μιὰ περσικὴ στρατιὰ** ἐναντίον τῆς Αἰθιοπίας χάθηκε ὁλόκληρη ἀπὸ τὸν *Simoon* τῆς ἐρήμου. Οἱ ἀνεμοί βιδώνονται, ἐκτινάσσονται, τρέχουν, σηκώνουν φοῦσκες, φοῦστες, φύλλα, αἰῶρες, στέγες, *μπούμερανγκ*, χαρταετοὺς (στὴν Κίνα ἀπὸ τὸ 2600 π.Χ.), *hanggliders* μ' αἰωρόπτερα, ἀνεμόπτερα, *wind-serf* κινοῦν ἱστιόπλοα, ἀνεμόμυλους, μηχανὲς πολλῶν εἰδῶν, ἀλλὰ κι αὐτοκρατορίες γκρεμίζονται (π.χ. **Ἰσπανικὴ Ἀρμάδα 1588**), λαοὶ νικοῦν λόγω τῶν ἀνέμων (π.χ. **Washington** ἐναντίον Ἀγγλῶν 1777).

Οἱ ἀνεμοί, βέβαια, τηροῦν τὸν **δικό τους νόμο κυκλοφορίας ὁδικῆς**. Μεταφέρουν ἀμμόλοφους, κάνουν διάστικτα ἀπὸ μικρὲς τρύπες τὰ πετρώματα μὲ τὴν **«αἰολικὴ διάβρωση»**, ἀλλάζουν τὸ χρῶμα τ' οὐρανοῦ ἀπὸ γαλάζιο σὲ λευκὸ, ὅταν μεταφέρουν σκόνη καὶ ἄμμο (Σκέδαση Mie). Γίνεται **μετανάστευση** σπόρων, ἐντόμων, πουλιῶν, ζώων. Στὴ Μπάγκαντα (Ἀν. Ἀφρική) ἔχουν μιὰ κολοκύθα-φετίχ, τὴ **ναντάμπα**, γεμάτη ἀπὸ τὸ πνεῦμα ζώων καὶ κακοῦ ἀνέμου. Ἡ Ἰαπωνία προστατεύεται ἀπὸ τοὺς *Σιμποῦ*-θεϊκοὺς ἀνέμους, πούδιωξαν τοὺς εἰσβολεῖς Μογγόλους τὸν 13ο αἰῶνα, κι οἱ *Καμικάζι* εἶναι εἰδικὴ δύναμη ἐπίθεσης τοῦ θεϊκοῦ ἀνέμου, ποὺ πνέει πάνω ἀπὸ τὴν χώρα τους.

Δένδρο πὸ ἔχει καμφοθῇ ἀπὸ τὴν πίεση τοῦ ἀνέμου.

Ἀνεμόπτερο. Ἐξουδετέρωση τῆς βαρύτητας μὲ τὴν ἄνωση.

Τα *jet-streams* εἶναι ἄνεμοι σὲ 12 χλμ. ψηλὰ ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς, ποὺ τριγυρνοῦν σχεδὸν τὴν μισὴ γῆ, σὰν κορδέλλα, μὲ ταχ. 30-150 μέτρα τὸ δευτερόλεπτο, καὶ διαπιστώθηκαν μετὰ τὸν Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Ἄνεμους κοσμικῆς σκόνης βρῆκε ὁ *Pioneer 11*, ἐξωγήινη ὕλη 100 τόνων πέφτει καθημερινὰ στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς γῆς, ἀπὸ τὴν ὁποία ἕνας τόνος πέφτει στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς.

5. Μετεωροσοφιστεῖες καὶ Βροντολογίες

Ὁ Ἱπποκράτης ἦταν ὁ πρῶτος βιοκλιματολόγος.

Ὁ Ἀριστοτέλης (τώρα σῆμα τῆς Ε.Μ.Υ.) εἶχε δίκιο, ὅτι εἶναι ὁ ἥλιος ποὺ

«παύει καὶ συνεχὸρμᾶ τὰ πνεύματα». (Ἐνισοκατανομή τῆς ἡλιακῆς ἐνέργειας, προκαλεῖ βασικά τὴν κίνηση τῶν ἀνέμων λόγω διαφορετικῆς θέρμανσης).

Ὁ Ἐμπεδοκλῆς «*Κωλυσάνεμος*» ὀνομάστηκε, ἐπειδὴ κατέπαυσε τοὺς ἀνέμους, κλείνοντάς τους σὲ ἀσκούς γαῖδουρινῶν δερμάτων.

Ὁ Ἀριστοφάνης στὶς «*Νεφέλες*» κοροΐδωσε τοὺς φαντασιόπληκτους χρηματιζόμενους «*μετεωρολέσχες*», «*μετεωροφένακες*», «*μετεωροσοφιστές*».

Ὁ Θεόφραστος ὀνομάζει τοὺς σίφωνες «*πρηστήρες*».

Ὁ Χωνιάτης λέει τὸν ἀνεμοδείκτη «*Ἀνεμοδούλιον*».

Στὸν Μεσαίωνα κυκλοφοροῦσαν κι ἄλμανάκ μὲ προγνωστικά μὲ τὸν τίτλο «*Βροντολογία*»! *Esprit du vent!*

6. Ὁ ἄνεμος ἐμπνέει τὸν ἄνθρωπο

«*Μετεωρολογικὴ λογοτεχνία*» π' ἀσχολεῖται μὲ τοὺς ἀνέμους ἔκαναν πολλοὶ συγγραφεῖς (π.χ. Ὁβίδιος - *Μεταμορφώσεις*, Σαίξπηρ «*Ὁθέλος*», «*Τρικυμία*», «*Λήρ*», Μίλτων, Τ. Γκρέϋ, Γ. Γουόρντσγουορθ, Π. Σέλλεϋ, Ἐμ. Μπροντέ «*Ἀνεμοδαρμένα Ὑψη*», Ρ. Στήβενσον κ.ἄ.).

Γλυπτά, ζωγραφικά (γύπες, γρύπες, νίκες κ.λπ.), χορευτικά, μουσικά ἐκφράστηκε διαχρονικά ὁ ἄνεμος. Ὁ Beethoven στὴν «*Ποιμενική*», ὁ Mussorgsky στὴν «*Νύχτα στὸ Φαλακρὸ βουνό*», ὁ Tchaikovsky στὴ «*Francesca da Rimini*», ὁ Rimsky-Korsakov στὴ «*Schechrazade*», ὁ R. Strauss στὴν «*Eine Alpine Symphonie*», ὁ Debussy στὶς «*Θύελλες*» ξεσηκώνουν μὲ τοὺς ἤχους στὴ ψυχὴ μας καταιγίδες. Ἀπὸ τὸν αὐλὸ τοῦ Πανὸς ὡς τὴν αὐτοκρατορία τοῦ ἀρμόνιου, τὰ πνευστά, τὰ κρουστά, τὰ ἔγχορδα μᾶς συναρπάζουν καὶ μᾶς διαβεβαιώνουν ὅτι ὁ ἄνεμος-μουσικὴ νικᾷ τὸν χῶρο.

7. Ὁ ἄνθρωπος πολεμᾷ τὸν ἄνεμο

Μιὰ καταιγίδα = 13 βομβῶν Ναγκασάκι ἐνέργεια. Ἐνας κυκλῶνας = 100 καταιγίδες ἢ 1000 ἀνεμοστρόβιλοι. (Αὐτὸς εἶναι ὑπολογισμὸς ἐλεύθερος γιὰ μιὰ μέση καταιγίδα, ἔστω καλοκαιρινή). Πρέπει νὰ φροντίσουμε πρῶτα τὸν «*πόλεμο τῶν ἀνέμων*». Προγράμματα, βιοδιαστημικὲς μελέτες (*πρόγραμμα Gemini, Bioprobe* κ.λπ.) ἀνοίγουν τὸν κλάδο τῆς «*Ἀεροβιολογίας*». Μᾶς χρειάζεται ἡ «*ἀνάσα τ' οὐρανοῦ*» (L. Watson). **Τὸ μέλλον μας νὰ μὴν εἶναι ἡ ζωὴ στὸ θερμοκήπιο. Τὰ Αἰολικά-Ἀνεμικά-Ἐνεργειακά θὰ εἶναι τὸ νέο κεφάλαιο τῆς ζωῆς μας. Τώρα πνέει νέος ἄνεμος. New blood.**

Χρησιμοποιοῦνται τὰ *jet-streams* γιὰ ὑπερηχητικὲς πτήσεις. Ἀνιχνεύονται πεδία αἰολικῆς ἐνέργειας (π.χ. Λασήθι). Στὸ «*Shinaltoku Maru*», ἓνα ἐπαναστατικὸ τάνκερ μὲ δύο τετράγωνα ἱστία (ποὺ βοηθοῦν τὴν κύρια μηχανή), ἐλεγχόμενα ἀπὸ δύο computers, μειώνουν τὴν κατανάλωση καυσίμων (κινήθηκε τὴν 1-8-88).

Μετρήθηκε ὁ ἀέρας τῆς γῆς σὲ 5,5 τετράκις ἑκατομμύρια **τόνους (ἀναλογεῖ στὸν καθένα μας ἓνα ἑκατ. τόνων ἀέρας!)**. Χρειάζεται **Γεωστρατηγική**. Στόχος τώρα ἡ **πρόβλεψη καιροῦ-ἀνέμων** ὅσον τὸ δυνατόν νωρίτερα (ἓνα μῆνα πρίν). Τὸ **CARP** (Global Atmospheric Research Program), τὸ **WMO** (World Meteorological Organisation), τὸ **WWW** (World Weather Watch) κάνουν κοινὰ προγράμματα μελετῶν, ἐπὶ τέλους!

Ἡ Ἀνεμοστρατηγικὴ προχωρεῖ.

Εἰς μνήμην δύο ἀξίων Ἑλλήνων

(ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ)

«Εἴ μοι τὸ Νεστόρειον εὐγλωσσον μέλος
Ἀντήνορός τε τοῦ Φρυγὸς δοίη θεὸς κατὰ
τὸν πάνσοφον Εὐριπίδην...», δηλ. ἐὰν ὁ θεὸς
μοῦ ἔδιδε τὴ μελωδίαν τῆς γλυκεῖας γλώσσας
τοῦ Νέστορος ἢ τοῦ Φρυγὸς Ἀντήνορος, ὡς
λέγει ὁ πάνσοφος Εὐριπίδης (Ἀθηναίου,
Δειπνοσοφισταί, τ. VII, βιβλ. XV, 665, σελ.
62), θὰ ἤμουν ἴσως ἱκανὸς νὰ ἐξάρω καὶ
ψάλλω, ὅπως τοὺς ὤφειλε τὸ Ἔθνος, τὸν
παιᾶνα γιὰ τὰ δύο μεγάλα τέκνα τῆς Ἑλλά-
δος ποὺ ἐχάθησαν τὸ πρῶτο δεκαήμερο τοῦ
Μαρτίου 1990. Πράγματι μετέλλαξαν δύο
μεγάλοι Ἕλληνες, ὁ καθηγητὴς καὶ ἀκαδη-
μαϊκὸς καὶ μέγας μαθηματικὸς καὶ ἐρευνη-
τὴς Εὐάγγελος Σταμάτης καὶ ὁ λαμπρότε-
ρος σύγχρονος ἐκδότης τῶν ἀρχαιοελλήνων
συγγραφέων Ἀθανάσιος (Σάκης) Γεωργιά-
δης. Ἀθόρυβα καὶ μὲ δύναμι ἀνέπτυξαν
στὸν τομέα τοὺς ἑνα τεράστιο ἔργο, ποὺ ἡ εὐ-
ρύτατη περίληψις αὐτοῦ σκοπὸν ἔχει νὰ καλύ-
ψῃ τὸ κενὸ τῆς συστηματικῆς παραλείψεως
καὶ ἐγκληματικῆς ἀποκρύψεως, σιωπῆς καὶ
ἀγνοίας τῶν ἀπὸ τὸ ἐπίσημο (ἐλληνικὸ) κρά-
τος καὶ τὰ μέσα ἐνημερώσεως, τὴν τιμὴν
τῶν ὁποίων προσπαθοῦμε νὰ διασώσωμε μὲ
τις λίγες αὐτὲς γραμμές.

Ε. Σταμάτης

Α. Γεωργιάδης

Ὁ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ ἀπῆλθε πλήρης ἡμερῶν, μετὰ μακρὰν πορείαν τῆς ἐπαρά-
του ἀσθενείας. Ξεκίνησε καθηγητὴς Μαθηματικῶν Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ὑποδειγματικὸς,
ταχύτατα ὅμως οἱ ἐρευνές του τὸν ἀνέβασαν εἰς τὰ ὕψατα πνευματικὰ τῶν ἐρευνητῶν ἐπίπε-
δα, ὥστε καὶ τὰ ἀνώτατα πνευματικὰ μας ἰδρύματα νὰ τὸν περιλάβουν μετὰ τῶν καθηγη-
τῶν καὶ ἀκαδημαϊκῶν. Εἰς τὴν χώραν μας, ποὺ ἐγεννήθη ἡ γνῶσις, φιλοσοφία, ἐπιστήμη καὶ
τέχνη, τὴν γενέτειρα τῶν Μουσῶν, ποὺ ἦταν πτωχὴ βιβλιογραφικῶς εἰς ἐκδόσεις τῶν ἀρχαί-
ων ἑλλήνων, ἰδίως δὲ τελείως ἄπορος εἰς τοὺς ἀρχαίους μαθηματικούς, ἐχάρισε τίς τελειότε-
ρες ἐκδόσεις τῶν ἔργων τῶν μαθηματικῶν κολοσσῶν Εὐκλείδου, Ἀρχιμήδους, Ἀπολλωνίου,
Ἀριστάρχου Σαμίου κ.λπ. καὶ κατέβασε τὴν μαθηματικὴ ἐπιστήμη ἀπὸ τὸν ἀπρόσιτο Ὀ-
λυμπο στὶς βιβλιοθήκας τῶν Ἑλλήνων.

Κορυφαῖες ἐργασίες του τὰ *Στοιχεῖα Εὐκλείδου* (ἐκδοσις οἴκου "Teubner" Λειψίας εἰς 4
τόμους), τὰ *Ἀπαντα Ἀρχιμήδους* (ἐκδ. Τεχν. Ἐπιμελητ. Ἑλλάδος εἰς 4 τόμους: ἀρχαῖο
κείμενο καὶ ἔναντι μετάφρασις σύγχρονη), ἐκ τῶν ὁποίων ὁ 1ος ἡμίτομος ἀπετελέσθη ἀπὸ τὰ
χωρὶά ὅλων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, Ἑλλήνων καὶ Λατίνων, ποὺ ἀναφέρονται στὸν Ἀρ-

χιμήδη. Τὸ ἔργον ἀπετελέσθη ἀπὸ τὴν καλυτέρα στερεότυπον ἔκδοσι, εἰς τὴν ὁποίαν προσετέθη ὁ ἡμίτομος τῶν σχετικῶν χωρίων τῶν ἀρχαίων, ὡς ἐπίσης τὰ ἀνευρεθέντα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ ἑρευνητοῦ χειρόγραφα στὴν Ἀραβικὴν μεταφρασμένον ἀνεκδότων ἔργων του, ποὺ ἀνεῦρε στὴν Ἀραβίαν καὶ ἓνα ἄλλο Ἀραβικὸ χειρόγραφο ἄγνωστο, ποὺ ἀνεῦρε σὲ βιβλιοθήκῃ πολίχνης τῶν Ἰνδιῶν, τὰ ὁποῖα ἐφωτοτύπησε καὶ ἔδωσε αὐτοῦσια καὶ ἐν μεταφράσει, Ἀπολλωνίου Κωνικά εἰς 4 τόμους, ἐπίσης ἔκδοσις ΤΕΕ. Σημειωτέον, ὅτι τὰ Ἑπαντα Ἀρχιμήδους ἐτιμῶντο 750(!!!) δρχ. (ἀτυχῶς ἐξηντλήθησαν), τὰ δὲ Ἀπολλωνίου Περγαίου Κωνικά δρχ. 2.000(!!!), καὶ ὑπάρχουν ἀκόμη ἀντίτυπα. Ἀριστάρχου Σαμίου περὶ Μεγεθῶν καὶ Ἀποστημάτων, τὴν 2300ῃ ἐπέτειο τῆς γεννήσεώς του (320 π.Χ.-1980), πραγματεία περὶ Ἀριστοτέλους τὴν 2300ῃ ἐπέτειο τοῦ θανάτου τοῦ Ἀριστοτέλους (322 π.Χ.-1978), Προσωκρατικοὶ φιλόσοφοι 1966, Ἀνάλεκτα 1978, Φιλόγεως 1970 καὶ πολλὰς ἀνακοινώσεις του εἰς Ἀκαδημίαν, Διεθνή Συνέδρια, ἄρθρα εἰς Λεξικά, Παγκόσμιον Λεξικὸν Ἔργων Ἐπιστήμης — Τέχνης — Φιλοσοφίας, Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἡλίου, Γενικὴν Παγκόσμιον Ἐγκυκλοπαίδειαν Πάπυρος-Λαρούς, ἐπιστημονικὰς ἐργασίας, δημοσιεύσεις εἰς Ἑλλάδα καὶ ἐξωτερικόν. Διὰ τοῦ ἔργου του ἀπεκάλυψε ὅτι οἱ δῆθεν νεωτερισμοὶ στὴν Μαθηματικὴν Ἐπιστήμην καὶ ἑρευναι διασῆμων νεωτέρων μαθηματικῶν ἀντεγράφησαν κυριολεκτικὰ ἀπὸ τὰ ἄγνωστα ἑλληνικὰ κείμενα, ποὺ τὰ κατέστησε προσιτὰ εἰς ὅλους.

Ὁ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ (ΣΑΚΗΣ) ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ τὴν 13.30 τῆς 5.3.1990 ἐτελεύτησεν ἀδοκῆτως καὶ προώρως, ἀγαπημένος τοῦ Ζωοδότου Διὸς εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας καὶ δράσεώς του. Κατέλιπε μέγα κενὸ ὄχι μόνον στὴν ἀγαπημένη συνεργάτιδα καὶ σύζυγό του Παρασκευὴ (Βούλα) καὶ τοὺς υἱοὺς του Λεωνίδα, Ἀλέξανδρο καὶ Ἀδωνι, ἀλλὰ καὶ στὴν ἑλληνικὴ κοινότητα καὶ στὰ ἑλληνικὰ γράμματα.

Ἐγεννήθη στὸ Ἀμύνταιο Φλωρίνης τὴν 20.6.1937 ἀπὸ οἰκογένεια Μακεδονομάχων. Ὁ πάππος του Βασίλειος Γεωργιάδης ὑπῆρξε ὁ πρῶτος ἑλλήν ἱατρός τῆς τουρκοκρατουμένης Μακεδονίας καὶ ὁ πατὴρ του Λεωνίδας ἦτο φαρμακοποιός. Ἀπὸ μικρὸς ἔκλινε πρὸς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ μαθητὴς ἀκόμη τοῦ γυμνασίου Φλωρίνης ἔγραφε στὴν ἐφημερίδα «Φῶς» τῆς Θεσσαλονίκης. Τὸ 1957 ἐξέδωσε τὴν πρώτη τοπικὴ ἐφημερίδα «Μακεδονικὸς Κόσμος» στὸ Ἀμύνταιο. Διηύθυνε τὸ περιοδικὸ «Φαντασία» καὶ ὑπῆρξε ἐκδότης του. Τὸ 1984 ἐξέδωσε τὴν «Θαρραλέα Φωνή» καὶ τὸ 1986 τὴν ἐφημερίδα «Ἀντίλογος». Ὑπῆρέτησε στὸν ἑλληνικὸ στρατὸ ὡς ἐφεδρὸς ἀνθυπολοχαγὸς τῶν Τεθωρακισμένων.

Τὸ μέγα ὅμως ἐπίτευμά του, ποὺ τὸν κατατάσσει στοὺς ἀθανάτους, ὑπῆρξε ἡ ἔκδοσις τῶν ἀρχαίων ἑλλήνων συγγραφέων, ποὺ συνεχίζεται τώρα, μὲ πρόθεσιν νὰ μὴν σταματήσῃ, ἀπὸ τὴν γυναῖκα του καὶ τοὺς υἱοὺς του μὲ τὰ ἱστορικὰ ὀνόματα. Τὸ 1972, 35ετῆς, συνέστησε μὲ τὸν Α. Ρῶτη τὸν Ἑλληνικὸ Ἐκδοτικὸ Ὄργανισμό, καὶ ἐπέτυχε τὴν ἔκδοσις τῶν ἀρχαίων ἑλλήνων σὲ κείμενο στερεότυπο καὶ μετάφρασι μὲ εἰσαγωγικὰς παρατηρήσεις. Μέχρι σήμερα παρέδωσε στοὺς διψῶντας ἑλληνας 200 τόμους ἐκ τῶν περισωθέντων ἔργων τῶν προγόνων μας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἔργα ποὺ δὲν εἶχαν μέχρι σήμερα ἐκδοθῇ στὴν Ἑλλάδα, ὅπως ὁλόκληρο τὸ διασωθὲν τμήμα τῆς πρώτης παγκοσμίου ἱστορίας τοῦ Διοδώρου Σικελιώτου (16 τόμοι), ποὺ ἡμποδίζετο ἡ ἔκδοσίς του ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ διαφωτισμοῦ καὶ τῆς ἀληθείας, τὸ λεξικὸν Σουΐδα (6 τόμοι), τοὺς Προσωκρατικοὺς φιλοσόφους κ.λπ., καὶ ἔκανε προσσιτὸ κτῆμα μας τὴν ἀθάνατη ἑλληνικὴ σκέψι, ποὺ ἡ ἐπαφὴ μ' αὐτὴν μεταλλάσσει τὸν ἄνθρωπο, ἰδιαίτερα τὸν Ἕλληνα.

Ἐκυκλοφόρησε καὶ μία σειρά ἀντιγράφων διαφόρων ἀρχαίων ἑλληνικῶν νομισμάτων.

Πόσο μέγα εἶναι τὸ ἔργο ποὺ ἐπέτυχε, γίνεταί ἀντιληπτόν, ἂν σκεφθῇ κανεὶς, ὅτι ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν μόνον τὸ Συμπόσιον τοῦ Πλάτωνος ἐδημοσίευσεν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της, παρὰ τὰ τεράστια μέσα ποὺ διαθέτει, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἀπελθόντα μεγάλο Ἑλληνα, ποὺ πτωχὸς ἀκρίτας ἔφερε τὸν Ὀλυμπο στὰ σπίτια μας.

Κωνσταντῖνος Γεωργιανᾶς

ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ

I. Ἡ Γαῖα

Δέν ὑπάρχει ἀμφισβήτησι, ὅτι ἐπίκειται οἰκολογικὴ καταστροφὴ. Ἡ ἰσορροπία στὴν πανίδα καὶ τὴν χλωρδα ἔχει ἀνατραπῆ ἐξ αἰτίας τῆς ἀλόγιστης καὶ ληστρικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς γῆς. Αὐτὴ ἡ ἀρπακτικὴ τακτικὴ ὑπῆρξε ἀποτέλεσμα τῶν ὑλιστικῶν ἀπόψεων τοῦ περασμένου αἰῶνος. Ἡ ἐξαφάνισι εἰδῶν τοῦ ζωικοῦ καὶ τοῦ φυτικοῦ βασιλείου καὶ ἡ μόλυνσι τοῦ περιβάλλοντος ὁδηγεῖ μὲ μαθηματικὴ ἀκρίβεια σὲ οἰκολογικὴ συμφορὰ, πού θὰ εἶναι χειρότερη κι' ἐνὸς παγκοσμίου πολέμου ἀκόμη. Μιὰ πρώτη συνέπεια τῆς ἐπιδιώξεως τοῦ κέρδους, τοῦ ὑλικοῦ ὀφέλους εἰς βάρος τῆς γῆς, θὰ εἶναι ἀσφαλῶς ἡ ἔλλειψι τροφῶν, ἡ ἔλλειψι καθαρῆς ἀτμόσφαιρας, μὲ ὅλα τὰ δυσμενῆ ἐπακόλουθα καὶ τέλος ὁ ἀπαίσιος θάνατος τοῦ ὑπευθύνου, πού λέγεται: ἄνθρωπος.

Στὴν οἰκολογία οἱ Ἀρχαιοέλληνες ξεκινοῦσαν ἀπὸ τὴν προηγμένη ἀντίληψι, πού μόλις τώρα συνειδητοποιεῖ καὶ παραδέχεται ἡ σύγχρονη ἐπιστήμη. Ὑπεστήριζαν οἱ πρόγονοί μας, ὅτι ἡ γαῖα εἶναι ζῶν ὄργανισμός. Καὶ τὴν ἐφρόντιζαν, γιὰ νὰ διατηρῆται στὴ ζωὴ. Ἐφθάναν μάλιστα μέχρι τοῦ σημείου, ὅταν ἔσκαβαν στὰ λατομεῖα καὶ ἔβγαζαν μεταλλεύματα κ.τ.λ., νὰ ρίχνουν στὰ ὀρύγματα τὰ χῶματα καὶ νὰ σκεπάζουν τοὺς λάκκους. Δηλαδὴ ἐπούλωναν τὶς πληγὰς πού ἔκαναν στὸ σῶμα τῆς γαίης. Τέτοια παραδείγματα σεβασμοῦ τῆς Γῆς ὑπάρχουν πολλὰ, ἀλλὰ δέν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ τὰ ἀναφέρουμε. Ἐκεῖνο πού θέλουμε νὰ σημειώσουμε ἐμφαντικὰ εἶναι, ὅτι ἡ ἀπομάκρυνσι ἀπὸ τὴν ἀρχαιοελληνικὴ ἀντίληψι περὶ τῆς γαίης ὡς ζῶντος ὄργανισμοῦ εἶναι ἡ μοναδικὴ αἰτία τοῦ ὀξυτάτου σημερινοῦ οἰκολογικοῦ προβλήματος. Ὁ ἄνθρωπος πού ἐμόλυνε, ἐρρύπανε, κατέστρεψε, ἐπλήγωσε καὶ βασάνισε τὴν γῆ, περιμένει τώρα τὴν ἐκδίκησί της. Καταστραφῆκανε παραλίες, ἐξοντωθῆκανε ζῶα, καήκανε δάση, «μπαζωθῆκανε» ποτάμια, ρυπανθῆκανε θάλασσες, μολύνθηκε ὁ ἀέρας πού ἀναπνέουμε· καὶ θέλετε ὅλα αὐτὰ τὰ ὀλέθρια νὰ περάσουν ἀτιμώρητα; Φυσικὰ ὄχι. Ὁ ἄνθρωπος θὰ πληρώσῃ καὶ μάλιστα ἀκριβὰ τὰ ἐγκλήματα, πού διέπραξε ἐναντίον τῆς Γαίης. Ἀντίθετα ἂν ἐπικρατοῦσε ἡ ἀρχαιοελληνικὴ ιδέα περὶ γῆς, τότε θὰ εἴχαμε ἀποφύγει τὴν κακοποίησι τοῦ πλανήτου μας, πού μᾶς δίνει τὰ μέσα ζωῆς καὶ ἐπιβιώσεως.

Εἰδικὰ χρειάζεται νὰ ποῦμε μερικὰ πράγματα γιὰ τὴν Ἀττικὴ, τὴν ὁποία ἀπὸ τὴν πιὸ ὁμορφὴ περιοχὴ τοῦ κόσμου τὴν μετέτρεψαν ὁ ὑλισμός τῶν ἰθαγενῶν πού τὴν κατοικοῦν καὶ οἱ ξένοι ἀνθέλληνες σὲ φριχτὸ τόπο. Ὅχι πολὺ μακριά, ἐδῶ καὶ πενήντα χρόνια, ἡ Ἀττικὴ διέθετε 44% πράσινο, τώρα μόνο 2%. Ἡ περιοχὴ διασχίζόταν ἀπὸ τρεῖς ποταμούς: Κηφισό, Ἡριδανό, Ἰλισό. Τώρα ὁ Ἡριδανός καταπλακώθηκε καὶ χάθηκε. Οἱ δενδροφυτεμένες ὄχθες τοῦ Ἰλισοῦ, πού στόλιζαν τὴν περιοχὴ, «τσιμεντωθῆκανε» καὶ ὁ ποταμός μεταβλήθηκε σὲ ἀποχετευτικὸ ἀγωγό. Μάλιστα γιὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ ποταμοῦ γίνανε ἐγκαίνια, σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ κάποιο κοινωφελές ἔργο. Οἱ ὑπέροχες ἀμμόδεις παραλίες τοῦ Φαλήρου πλακοστρωθῆκανε, «μπαζωθῆκανε», ἐνῶ ὅλη ἡ μαγευτικὴ ἀκτὴ ἀ-

πὸ Σκαρμαγκαῖ μέχρι Κινέττας, ἡ ἀκτὴ δηλαδὴ τοῦ Θριασίου πεδίου, ἐξαφανίσθηκε κάτω ἀπὸ χαλυβουργεῖα, διϋλιστήρια καὶ κάθε λογῆς ἐργοστάσια, πού τὰ ἀπόβλητά τους ἀλλάζανε καὶ τὸ χρῶμα τῆς θάλασσας, ὅπου φυσικὰ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ κολυμπήσει. Ὁ Λυκαβηττός οἰκοπεδοποιήθηκε. Ὁ Ὑμηττός ἀποψιλώθηκε. Χαθήκανε τὰ μελίσσια του, ἐνῶ στὴν Πάρνηθα, πού μέχρι τὸ 1950 ὑπῆρχαν ἀρκοῦδες, τώρα ἡ πανίδα τοῦ βουνοῦ ἐξοντώθηκε. Κρίμα. Περπατήστε στὴν Ἀθήνα, καὶ θὰ δῆτε τὰ παιδιὰ νὰ μεγαλώνουν στὰ «μπαλκόνια» μὲ δυὸ τρεῖς γλάστρες γιὰ πράσινο. Φυλακισμένο μέσα στὶς πολυκατοικίες ἀναπτύσσεται τὸ εἶδος ἐνὸς ἀποχαυνωμένου βαλκάνιου. Δὲν ὑπάρχει πιά ἡ ἀττική γῆ, πού κατὰ τὸν Περικλῆ Γιαννόπουλο δημιουργοῦσε τὸν ἄνθρωπο, μὲ ὅλη τὴν σημασία τῆς λέξεως.

Μοιραία ἡ οἰκολογικὴ παρακμὴ καταλήγει στὴν ἀπανθρωπιά. Οἱ κρατικὲς ὑπηρεσίες, πού τάχα ἀσχολοῦνται μὲ τὸ περιβάλλον καὶ δῆθεν παίρνουν μέτρα γιὰ τὴν προστασία του, ἀγνοοῦν, ὅτι ὅλο τὸ πρόβλημα λύνεται μὲ τὴν ἐπικράτησι τῆς ἀρχαιοελληνικῆς θέσεως περὶ σεβασμοῦ τῆς γαίης. Οἱ πρόγονοί μας ὄχι μόνο ἐσέβοντο τὴν γῆ, ἀλλὰ κυριολεκτικῶς τὴν λάτρευαν. Ἡ ἀρχαιοελληνικὴ θρησκεία μὲ τὰ ἱερὰ ἄλση (τὸ τελευταῖο ἱερὸ ἄλσος μὲ τὶς ἐλιές τῆς Πλατωνικῆς Ἀκαδημίας, πού τὸ σεβάστηκαν οἱ βάρβαροι, τὸ κατέκοψαν πρὸ ἔτους οἱ σύγχρονοι ψευτοέλληνες, γιὰ νὰ κάνουν ἀνισοῦψή διάβασι), τὴν θεοποιήσι τῶν ποταμῶν μὲ τὶς «νύμφες», τῶν ρυάκων κ.τ.λ., ἐφήρμοζε τὴν ἐπιστήμη τῆς οἰκολογίας ἐδῶ καὶ χιλιάδες χρόνια.

II. Πάλι πρωτοπόροι

Σὲ προχωρημένα κέντρα ἐρευνῶν τῆς Ἀμερικῆς ἔχουν γίνει πειράματα σὲ ζῶα, γιὰ νὰ διαπιστωθῇ ἡ ἐπίδρασι τοῦ χώρου στὶς ἐκδηλώσεις τους. Πῆραν κοινωνιᾶς ποντικῶν καὶ πιθήκων, ὅπου ὑπάρχει κάποια κοινωνικὴ ὀργάνωσι. Μιὰ κοινωνία πιθήκων π.χ. θέλει ἓνα χῶρο περίπου 100 τ.μ., γιὰ νὰ ζήσει ἄνετα. Οἱ εἰδικοί ἐπιστήμονες ἔβαλαν αὐτὴ τὴν κοινωνία σ' ἓνα χῶρο μόνο 20 τ.μ. μὲ ἰδανικὲς ὅμως συνθῆκες διαβίωσης. Δηλαδὴ παρῆχαν στοὺς πιθήκους ἄφθονο φαγητὸ καὶ νερό, ἐνῶ ἡ θερμοκρασία διατηρεῖτο σὲ ἰδανικὰ επίπεδα. Τί συνέβη; Μετὰ ἀπὸ λίγο καιρὸ οἱ πίθηκοι παρουσίασαν ἀλλαγὴ συμπεριφορᾶς. Ἐγίναν ἀντικοινωνικοί. Ἐκνευρισμένοι δάγκωναν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, δίχως ἀφορμὴ. Ἀνετράπη ἡ κοινωνικὴ ἱεραρχία. Δὲν πειθαρχοῦσαν, ὅπως πρὶν, στοὺς γηραιότερους καὶ ἐσημειώθηκαν αὐτοκτονίες. Μὲ λίγα λόγια παρουσιάσθηκαν συμπτώματα, πού οἱ ἐπιστήμονες τὰ ἀπέδωσαν στὴν ἔλλειψι χώρου. Στὴν στενότητα χώρου.

Ἡ ἴδια κοινωνία πιθήκων μεταφέρθηκε σὲ χῶρο ὄχι 20 τ.μ., ὅπου δοκιμάσθηκε καὶ ὑπέφερε, οὔτε σὲ 100 τ.μ. πού θεωρεῖται ἀρκετὸς χῶρος, ἀλλὰ σὲ ἑκτασι 200 τ.μ., δηλαδὴ σὲ ὑπερβολικὸ χῶρο, ὅπου τοὺς ἔβαλαν μὲ δυσμενεῖς ὁμως ὅρους διαβίωσης. Ἐλάχιστο νερό, ἔλλειψι τροφῆς, μεταβαλλομένη θερμοκρασία κ.τ.λ. Παρατηρήθη, ὅτι ἡ κοινωνία τῶν πιθήκων δὲν παρουσίασε τὰ συμπτώματα πού παρουσίαζε ἡ ἴδια κοινωνία πιθήκων, ὅταν τὴν εἶχαν βάλει στὰ 20 τ.μ. Ἡ ζωὴ τους κυλοῦσε κανονικά, δίχως ἐκδηλώσεις ἀντικοινωνικῆς, δίχως ἐκνευρισμούς, δίχως συμπλοκές, δίχως αὐτοκτονίες. Τὸ συμπέρασμα στὸ ὁποῖο

καταλήξανε οἱ μελετητὲς τῆς «συμβίωσης σὲ σχέσι μὲ χῶρο» ἦταν, ὅτι: ὅσο περισσότερο πλησιάζουν οἱ ἄνθρωποι σωματικά, τόσο ἀπομακρύνονται ψυχικά, τόσο περισσότερα προβλήματα ἔχουν. Δεχθῆκανε μάλιστα, ὅτι οἱ εὐνοϊκὲς συνθήκες διαβιώσεως δὲν ἐξουδετερώνουν τὸ ἄγχος ποὺ δημιουργεῖ ἡ στενότης χώρου. Ἀπεναντίας οἱ δυσμενεῖς συνθήκες διαβιώσεως δὲν ἐπηρεάζουν ψυχικά τοὺς διαβιοῦντες σ' ἐπάρκεια χώρου.

Τὸ φαινόμενο αὐτό, ποὺ ἀκόμη ἀναλύεται καὶ ἀναζητοῦνται λύσεις πρὸς ἀντιμετώπισίν του, ἦτανε γνωστὸν στοὺς Ἀρχαίους Ἕλληνες. Ἄλλως τε τὸ ὅτι γνώριζαν, ὅτι ἡ ἔλλειψι χώρου προκαλεῖ ψυχικὴ δυσφορία, ἀποδίδεται χαρακτηριστικὰ στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα μὲ τὴν περιεκτικὴ λέξι «στενοχωροῦμαι». Δηλαδή «στενός+χῶρος» προκαλεῖ στενοχώρια, ποὺ εἶναι ψυχικὸ γεγονός προερχόμενο ἀπὸ τὴν σχέσι- διαβίωσι σὲ μικρὸ χῶρο.

Αἶσα

ΣΠΥΡΟΣ ΝΟΝΙΚΑΣ

Ἱδιωτικοὶ Δρόμοι

Οἱ κεντρικοὶ δρόμοι τῆς πόλης
πλημμύρισαν ἀπὸ μόνιμους ἀπεργούς.
Οἱ μεγάλες ἐθνικὲς ἀρτηρίες
κατακλύστηκαν ἀπὸ νταλίκες καὶ Ι.Χ.
Οἱ παλιὲς δημοσιὲς
γίνανε νεροσυρμές.
Οἱ γράνες καὶ τὰ γιδόστρατα
ξεχάστηκαν ὁλότελα.

...
«Ἐθνικὸ» ὁδικὸ δίκτυο
ὑπάρχει μόνο στοὺς χάρτες
καὶ στὰ λόγια,
καθῶς
καὶ ὅ,τι ἐθνικό.

...
Τώρα θὰ πορευτοῦμε
—πατριῶτες—
στοὺς ἐλάχιστους καὶ στέρους
ἰδιωτικοὺς δρόμους,
ποὺ ὁδηγοῦν
στὴν Ἀλήθεια, καὶ τὴν Ἐλευθερία.

...
Ἀνέκαθεν σὲ δύσκολες ὥρες
στοὺς Ἱδιωτικοὺς Δρόμους
στηριζόμασταν.

ΚΛΕΑΝΘΗΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ Εἰς τὰς Πάτρας

Μπήκε στο σπίτι, ἔκλεισε μὲ προσοχὴ τὴν πόρτα, ἔβγαλε τὸ σκληρὸ καπέλλο, τὸ κρέμασε στὸν καλόγερο, ἀκούμπησε πάνω στὸ τραπεζάκι τὸ σιδερένιο κουτί ποῦ εἶχε στὴν ἀγκαλιά του, ἔβγαλε τὸ παλτό, τὸ κρέμασε, πήρε ἀπὸ τὸ κουτί μὲ τὰ δυὸ χέρια προσεχτικὰ, σὰν τοῦ παπᾶ ποῦ κρατᾶ μὲ δέος τὸ Ἅγιο Δισκοπότηρο, καὶ μπήκε στὴν τραπεζαρία.

— Καλησπέρα, Ἰουλία.

— Καλῶς τον. Ἐλα κοντὰ στὸ μαγκά-
λι. Πῶς πήγαμε σήμερα:

— Ἄν ἐξακολουθῶσουμε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀσφαλῶς θὰ πραγματοποιηθεῖ τὸ ὄνειρόν μου. Θὰ σὲ πάω εἰς τὰς Πάτρας.

Κάθησε μπροστὰ στὸ μεγάλο τραπέζι, ἀκούμπησε τὸ κουτί, ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη τοῦ γιλέκου ἓνα κλειδάκι, ἄνοιξε τὸ κουτί, τὸ ἀναποδογύρισε, ἀκούστηκε γαργαλιστικός ὁ θόρυβος ποῦ ἔκαναν τὰ νομίσματα, καθὼς σκόρπισαν ἐπάνω στὸ τραπέζι. Τὸ πρόσωπό του ἔφεγγε, χαμογελοῦσε.

Ἄν δὲν ντρεπόταν τὴν γυναῖκα του, θὰ χαχάνιζε δυνατὰ. Ἐπειτα μὲ δάχτυλα ἐπιδέξια καὶ ἐξασκημένα ἔπιασε νὰ ξεχωρίζει τὰ νομίσματα καὶ νὰ τὰ στήνει σὲ μικρὲς κοιλῶνες. Τὰ πολλὰ ἦταν γρόσια καὶ δίγροσα, ὑπῆρχαν κάμποσα μετζίτια καὶ δυὸ-τρία ναπολεόνεια. Πῆρε ἓνα τεφτέρι ποῦ εἶχε πάνω στὸ τραπέζι, βούτηξε τὴν πέννα στὸ μπουκαλάκι μὲ τὸ μελάνι, σημείωσε μὲ προσοχὴ ἡμερομηνία, ποσὰ εἰσπραξῆς.

— Ὅπως σοῦ τὸ λέγω, Ἰουλία, καλὴ μου. Ἄν συνεχίσουμε ἔτσι, γρήγορα θὰ σὲ πάω εἰς τὰς Πάτρας.

★ ★

Ὁ κύριος Ἀριστόβουλος διατηροῦσε καλὸ κατὰστημα μέσα στὴν ἀγορά. Μανιφατούρα. Πώλησις λιανικὴ καὶ χονδρική. Πελάτες, ἔμποροι, ραφτάδες, γυναῖκες μπαινόβγαιναν στὸ μαγαζί κάθε μέρα καὶ οἱ ἔμπορορράπτες ἤξεραν, ὅτι μόνο ἀπ' τὸν κύριο Ἀριστόβουλο θὰ πάρουν ἐγγυημένο ὕφασμα. Ὅμως κι ἀπ' τὰ χωριὰ στὸν Ἀριστόβουλο εἶχαν ἐμπιστοσύνη. Τὸ μαγαζί εἶχε δυὸ μεγάλους πάγκους σὲ ὅλο τὸ μέρος του. Πίσω ἀπὸ τὸν πάγκο πρὸς τὰ δε-

ξιὰ ἦταν τὰ ράφια μὲ τὰ ἀνδρικὰ ὑφάσματα, κασμήρια, τσόχες, σκωτσέζικα, τσουλάκια, καμπαρινέ, λινά, σατακροῦτες. Ἦταν ὁ μόνος στὴν ἀγορὰ ποῦ ἔφερνε ἐκεῖνο τὸ ἀκατάλυτο ροῦχο, ποῦ ψώνιζαν οἱ πατερᾶδες, γιὰ νὰ κάνουν παντελόνια στὰ παιδιὰ τους, αὐτὸ ποῦ τὸ ἔλεγαν «πέλε ντί ντιάβολο».

Ἀπὸ τὸν ἀπέναντι πάγκο ἦταν τὰ ράφια μὲ τὰ γυναικεῖα τόπια, ποῦ ἅμα τὰ ξετύλιγε ὁ κύριος Ἀριστόβουλος, γιὰ νὰ παρουσιάσει τίς ποικιλίες τῶν χρωμάτων καὶ τῶν σχεδίων τους, ἔλεγε πῶς κατέβαζε μπροστὰ στίς γυναῖκες τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα. Σάστιζαν οἱ κοκκῶνες, σὰν ἄπλωνε πάνω στὸν πάγκο ὁ κύριος Ἀριστόβουλος τὰ τόπια. Δὲν ξέρω, ἂν ἦταν ἄλλος τόσο ἐπιδέξιος, ὅταν ἔπαιζε στὰ χέρια τὸ τόπι, γιὰ νὰ τὸ ξεδιπλώσει, ὅταν ἄπλωνε τὸ ὕφασμα μὲ τρόπο, ποῦ νὰ κάνει νερὰ καὶ κυματισμούς. Ἐπειτα ἔρριχνε ἄλλο ὕφασμα δίπλα, ξεδίπλωνε τρίτο τόπι ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, δημιουργοῦσε συνδυασμούς, ἔδενε μεταξὺ τους τὰ χρώματα, ταίριαζε τὰ σχέδια, μιὰ φαντασμαγορία ἄπλωνόταν ἐπάνω στὸν ἀπέραντο πάγκο. Ἀπόμεναν οἱ γυναῖκες ἄφωνες, δὲν ἔβρισκαν σειρὰ νὰ ποῦν μιὰ λέξη, ὁ κύριος Ἀριστόβουλος τὰ ἔλεγε ὅλα καὶ δὲ σταματοῦσε, παρὰ σὰν ἦταν νὰ πιάσει τὸ μεγάλο ψαλλίδι καὶ νὰ κόψει.

— Μὲ γιὰ σας...

Πλησίαζε τὰ σαράντα καὶ δὲν ἔβγαζε ποτὲς ἀπὸ τὸ κεφάλι τὸ μαῦρο σκληρὸ μπομπεδάκι, γιὰ τὸν ἐνοχλοῦσε πολὺ, ποῦ τὰ μαλλιά του εἶχαν ἀρχίσει νὰ ἀραιώνουν τόσο, ποῦ σχηματίζοταν μικρὴ φαλάκρα. Τὸ καπέλλο ἔβγαине, μόλις περνοῦσε τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ, τὸ βράδυ. Γιατὶ ὁ κύριος Ἀριστόβουλος ἐργαζόταν «ἡλιο μὲ ἡλιο», ποῦ λένε. Ἄνοιγε τίς καπάντζες πρωῒ-πρωῒ, περίμενε νὰ σκοτεινιάσει, γιὰ νὰ τίς κατεβάσει. Γύριζε δυὸ φορὲς τὸ μεγάλο κλειδί, ἔπειτα περνοῦσε στοὺς χαλκάδες τὴν ἄλυσίδα, ἔκλεινε τὴν ἄλλη, τὴν κρεμαστή κλειδαριά. Εἶχε ἓνα μικρὸ, ποῦ ἐρχόταν τὸ πρωῒ, ἔκανε τὸ σκούπισμα καὶ τὸ ξεσκόνισμα, ἔφευγε μετὰ νὰ πάει στὸ σχολεῖο. Τὸ παιδί ξαναρχόταν τὸ ἀπόγευμα γιὰ

«Ή πίκρα είναι μόνιμα χαραγμένη στην άκρη στα χείλια της...».
(Σχέδιο Κ. Μαμάη).

μικροδουλειές στο μαγαζί. "Όλη την ημέρα ό κύριος 'Αριστόβουλος τὰ πάλευε μόνος του. Μὲ τὶς γυναῖκες, μὲ τοὺς πελάτες, τὴν ἀλληλογραφία, τὶς παραγγελίες, τὰ δέματα γιὰ τὰ χωριά, μὲ τὰ τεφτέρια, μὲ τοὺς λογαριασμούς. Στὸ βάθος τοῦ μαγαζιοῦ εἶχε ἕνα μικρὸ γραφεῖο μὲ τὸ τεφτέρι, μὲ τὴν κόπια, ὅπου πατοῦσε τὶς ἐπιστολές, τὰ τιμολόγια, τοὺς λογαριασμούς. "Όλα τακτικά, ὅλα νοικοκυρεμένα. Εἶχε ὄνομα μέσα στὴν ἀγορά καὶ κανένας δὲν ἀμφισβητοῦσε τὶς ἱκανότητες, τὴν ἐμπορικὴ του πίστη, τὴν τιμιότητα, τὴν τάξη καὶ τὴν ἀκρίβεια στὶς συναλλαγές. 'Ο ἴδιος ἀγαποῦσε τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἀπόφυγε τὰ πολλὰ πάρε-δῶσε μαζί τους. «"Όσο κουμπωμένος, ἔλεγε, κάθεσαι κοντά τους, τόσο πιὸ σίγουρος εἶσαι». 'Ο κύριος 'Αριστόβουλος ἦταν ἕνας ἥσυχος, ἐπιφυλακτικὸς καὶ εἰλικρινὴς ἄνθρωπος. Δὲν εἶχε βλάβει ποτὲ κανέναν, δὲν εἶχε ἀδικήσει, δὲν εἶχε μαλλώσει μὲ κανέναν. 'Ο κόσμος ἔλεγε πῶς ἦταν καλὸς ἄνθρωπος.

Εἶχε καθυστερήσει τὸν γάμο του, κι αὐτὸ ἴσως ἀπ' τὴ μεγάλη τυπικότητα καὶ τὴν τάξη ποὺ κυριαρχοῦσαν σὲ ὅλες του τὶς δουλειές. 'Ηταν κάμποσον καιρὸ λογοδοσμένος, καὶ μόνο λίγες φορὲς εἶχεν ἐπισκεφθεῖ τὴν οἰκογένεια τῆς δεσποσύνης 'Ιουλίας. "Ηθελε νὰ τὰ ἐτοιμάσει ὅλα στὴν ἐντέλεια, γιὰ νὰ ἀποφασίσει νὰ κάνει τὸν γάμο. "Ηξερε, ὅτι τυραννοῦσε τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ ἤξερε ἀκόμα, πῶς αὐτὸ ποὺ ἐπιθυμοῦσε πολὺ ἕνας ἄνθρωπος. Ἐπρεπε νὰ περιμένει, ἔπρεπε νὰ δοκιμαστεῖ, πρὶν νὰ τὸ ἀποχτήσει.

'Η δεσποσύνη 'Ιουλία ἀνῆκε σὲ οἰκογένεια νοικοκυραίων ἀνθρώπων μὲ καλὴ κατάσταση καὶ δὲν εἶχε μάτια γιὰ τὸν ἔξω κόσμο. Προσκολλημένη στοὺς γονιούς της εἶχε δεχτεῖ τὸν ἄντρα ποὺ τῆς ὄρισαν, περὶμενε. Καθόταν πίσω ἀπ' τὸ παράθυρο, ὅπου οἱ ἀδιαπέραστες γιὰ ξένα μάτια κουρτίνες ἦταν πάντα κλειστές, τραβηγμένες. Σώπαινε. Μὲ τὸ βελονάκι στὸ χέρι γιὰ δαντέλλα, μὲ τὸ τελάρο τοῦ καμβᾶ ἢ τὸ φερβολιτέ ἢ τὸ κουτί γιὰ τορσόν, ἄκουγε τὸν κόσμο καὶ μάθαινε γιὰ τὴν πόλη μόνο ὅσα τῆς ἔλεγε ἡ μητέρα της ἢ ὅσα μποροῦσε νὰ καταλάβει, ὅταν μιλοῦσαν οἱ γονεῖς της.

Τῆς εἶχαν πεῖ, ὅτι ὁ κύριος 'Αριστόβουλος συμπλήρωνε τὶς προετοιμασίες γιὰ τὸν γάμο καὶ γιὰ τὸ σπῖτι, ὅπου θὰ ἔμεναν. Εἶχαν περάσει τρία χρόνια ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ἔδωσαν λόγος οἱ γονεῖς της καὶ ἡ 'Ιουλία εἶχε μὲ τὸ παραπάνω συμπληρώσει τὰ προικιά της, μὲ τὰ ἴδια τὰ χερᾶκια της καμωμένα καὶ μορφοστολισμένα μὲ δαντέλλες καὶ κεντήματα. Συνάδευε τὴ μητέρα της κάθε Κυριακὴ στὴν ἐκκλησία, κι αὐτὴ ἦταν ἡ μοναδικὴ της ἑξοδος. Δὲν παραπονιόταν. Δὲν ἤξερε νὰ ὑπάρχει τίποτα περισσότερο, δὲν εἶχε μάθει κάτι ποὺ τὸ ἔχασε, δὲν εἶχε ἀκούσει κάτι ἄλλο, γιὰ νὰ πονηρευτεῖ ποὺ τῆς τὸ στέρησαν. Κι ἂν εἶχαν γεννηθεῖ μέσα της ἀπορίες, σὲ ποιὸν θὰ ἔκανε τὰ ρωτήματα;

"Εγινε κάποτε ὁ γάμος, ἡ 'Ιουλία εἶχε τρομάξει ἀπὸ τὸν κόσμο ποὺ τὴν ἔβλεπε, ἡ καρδιά της, ποὺ εἶχε καταλαγιάσει λίγο μέσα στὴν καρρότσα ποὺ τοὺς πῆγαινε στὸ ἐτοιμασμένο, κρῦο, ξένο σπῖτι, ἔπιασε νὰ χτυπᾷ πάλι δυνατὰ τώρα, ποὺ ἀνέβαινε τὰ σκαλοπάτια. 'Ηταν νύφη, συγυρισμένη ἀκόμα, σὰν πρωτοᾶκουσε ἀπὸ τὸν 'Αριστόβουλο τὸν λόγο γιὰ τὰς Πάτρας.

— Θὰ σὲ πᾶω εἰς τὰς Πάτρας, 'Ιουλία, καλὴ μου. Εἶναι τὸ ὄνειρόν μου.

'Απὸ τὸν πατέρα της εἶχε ἀκούσει γιὰ τὴν 'Ελλάδα καὶ τὴν Τουρκία, τὸν Σουλτᾶνο, τὰ Βαλκάνια. Τώρα ἄκουγε γιὰ τὰς Πάτρας. Βέβαια δὲν εἶπε τίποτα, ἀργότερα ὁμως ἔμαθε ὅτι αἱ Πάτραι ἦταν μιὰ πόλη στὴν Παλαιὰν 'Ελλάδα, ὅπως αἱ 'Αθῆναι καὶ ὁ Πειραιεύς, καὶ ὅπως ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ἡ Σμύρνη στὴν Τουρκία. "Ηθελε νὰ ρωτήσῃ μερικά πράγματα, ἀλλὰ τὸ ἀνέβαλλε. Εἶχε μάθει, ὅτι οἱ γυναῖκες ποτὲ δὲν ρωτοῦν.

'Η ζωὴ στὸ νέο σπῖτι ἦταν συνέχεια τῆς ζωῆς ποὺ ἔκανε μὲ τὴ μητέρα της. Τὰ παράθυρα εἶχαν κι ἐδῶ κουρτίνες, γιὰ νὰ ἀπαγορεύουν τὶς ξένες ἀδιάκριτες ματιές, καὶ ἡ κυρία τοῦ σπιτιοῦ πάλι πίσω ἀπὸ τὸ παράθυρο κάθεται μὲ τὰ γνωστὰ ἐργαλεῖα τοῦ κεντήματος καὶ τῆς πλεκτικῆς. Τώρα, χωρὶς τὴν ἀγαπημένη μητέρα της, ἀφήνει πότε-πότε τὸ παράθυρο, γιὰ νὰ πεταχτεῖ στὴν κουζίνα, νὰ ρίξει μιὰ ματιὰ στὸ φαγητό, ποὺ σιγοβράζει στὰ κάρβουνα. Οἱ

παιχνιάδες, του ήλιου οί κόρες, οί άχτινες, τήν έπισκέπτονται κάθε μέρα τήν ἴδιαν ώρα, τρεμοπαίζουν άπάνω στά τζάμια και στά κρύσταλλα του μπουφέ, πασπαλίζουν με άσήμια και χρυσάφια τά μαλλιά της και μετά από λίγο άποσύρονται. Ἡ Ἰουλία πά-λι μόνη; Ὁμως όχι. Είναι και κάτι άλλο, πού σέ τοῦτο τό καινούργιο σπίτι, πού τό-σο ὁμορφα τό είχε στολισμένο ὁ Ἀριστό-βουλος, έχει γίνει ἡ τακτική της συντρο-φιά, πού φαιδρώνει τό πρόσωπό της, γεμίζει τήν ψυχή της εύφροσύνη.

Ἦταν μουσική, πού χωρίς νά λογαριά-ζει ντουβάρια, τζάμια, κουρτίνες, τρύπωνε στό σπίτι, άπλωνόταν γλυκειά και μεθυ-στική παντοῦ, τήν ἔπαιρνε μαζί της, τή σε-ριανοῦσε ἐκεῖ πού μόνο τρελλή φαντασία μπορεί νά σέ φέρει. Στό άπέναντι σπίτι εί-χαν φωνογράφο. Τό ἤξερε, γιατί τής τόν είχαν δείξει, όταν πήγε με τόν Ἀριστό-βουλο νά επισκεφθεῖ τήν άπέναντι οἰκογέν-εια σέ μιá από τις τυπικές εύχαριστήριες επισκέψεις πού ἔπρεπε νά κάνουν μετά τό γάμο. Είναι κάμποσος καιρός τώρα. Ὁμως θυμόταν τό τετράγωνο κουτί, τό μεγάλο χουνί με τοὺς ζωγραφιστοὺς κρίνους, τις μαῦρες πλάκες πού ἔβαζαν ἔπάνω στήν πρά-σινη τσόχα, τις γλυκειές φωνές πού ξεχύ-νονταν, πότε βελούδινες γυναικειές, πότε δυνατές και επιβλητικές άνδρικές. Αὐτή ἡ ώραία μουσική πλημμυρίζει τώρα τό σπίτι και τής κάνει συντροφιά. Θαρρεῖς, μπαίνει μέσα στό στῆθος της, χαϊδεύει τήν καρδιά της, εύφραίνει τις αισθήσεις της, αναπαύει τήν ψυχή της. Τῆς είχαν πει, πώς ήταν Ἰ-ταλική μουσική και Ἰταλοὶ οἱ τραγουδι-στές. Δέν καταλάβαινε βέβαια τά λόγια τους. Μά τί τήν ἔνοιαζε; Ἦταν τόσο ὁ-μορφα νά άκοὺς αὐτές τις μελωδίες, πού τό-σο γλύκαιναν τις ώρες της και άνακούφι-ζαν τή μοναξιά της.

Δέν είχε μάθει νά τραγουδᾷ, ὅμως πότε-πότε, ἐκεῖ πού κρατᾷ τό τελλάρο με τόν καμβᾷ πίσω από τό κλειστό παράθυρο, νι-ώθει τόν ἑαυτό της άπαλλαγμένο, θαρρεῖς, από τόν κορσέ πού σφίγγει τή ζωή της, βγαίνει από μέσα του, ἔλευθερώνεται και τότες άνεβαίνει ψηθουριστό στά χεῖλια της κανένα άπ' ἐκεῖνα τά τραγουδάκια πού ἄ-κουγε τις νύχτες, όταν ήταν μικρή, από τις

κομπανίες τῶν κανταδόρων.

*Πρωῖαν σέ εἶδον,
μαλλιά ξεπλεγμένα,
στοὺς ὤμους ριγμένα,
ἀγγέλου μορφή.*

Εἶναι μερικές φορές, πού ἡ σκέψη της κατορθώνει νά βγεῖ ἔξω από τό σπίτι, πετᾷ, περνᾷ πάνω από τήν πράσινη κορφοῦλα του Προφήτη Ἡλία, άπ' αὐτό τό χαμηλό βουναλάκι, πού δέ σ' αφήνει νά δεῖς τί ύ-πάρχει πιό πέρα. Πετᾷ ἡ σκέψη της, αλλά πιό πέρα δέν ύπάρχει γιά τήν Ἰουλία άλλο τι από τās Πάτρας, αὐτό πού ὁ Ἀριστό-βουλος τῆς ἔπαναλαμβάνει συχνά.

Θά σέ πάνω εἰς τās Πάτρας, Ἰουλία.

★ ★

Ἦταν πρὶν λίγο καιρό, πού ὁ Ἀριστό-βουλος είχε κάνει ὅλες τις προετοιμασίες, είχε πάρει τήν άπόφασή του. Ὁμως τό ἐ-μπόδιο πού παρουσιάστηκε, τά άνέτρεψε ὅ-λα.

Στήν Τουρκική Ἐπικράτεια οἱ Νεό-τουρκοὶ είχαν ἔπαναστατήσει κατά του Σουλτάνου και φυσικά ὁ Χριστιανικός κό-σμος είχε κλειστεῖ στά σπίτια του, παρά τις μεγάλες ύποσχέσεις πού ἔδιναν στοὺς Χρι-στιανοὺς οἱ Νεότουρκοι. Πώς νά άποφασί-σεις ταξίδι τώρα, πού ὁ κόσμος εἶναι άνα-στατωμένος;

— Δέν πειράζει, Ἰουλία, παιδί μου. Ἀς άναβάλουμε προσωρινῶς, γιά λίγον καιρό.

Τί εἶναι λίγος καιρός μέσα σέ μίαν ὁλό-κληρη ζωή; Ὁ κόσμος πάντα περιμένει εὐ-θετώτερους χρόνους. Βέβαια αὐτοὶ οἱ χρό-νοι προϋποθέτουν άναμονή. Ὁμως κάποτε ἔρχονται. Ἡ Ἰουλία ήταν μαθημένη νά περιμένει πίσω άπ' ἓνα παράθυρο. Τά χρό-νια περνοῦσαν, τά κεντήματα πλήθαιναν, και τώρα ὁ Ἀριστόβουλος, όταν κρεμάζει τό σκληρό καπέλλο στὸν καλόγερο τό βραδάκι πού ἔρχεται στό σπίτι, βάζει άμέ-σως στό κεφάλι του ἓνα πλεχτό μάλλινο σκούφο, γιατί τά μαλλιά άποσύρονται μέρα με τή μέρα και ἡ φαλάκρα γυαλίζει ἄσχη-μα.

Οἱ Νεότουρκοι καταλάγιασαν στά άνα-μεταξύ τους, αλλά γίναν πιό σκληροὶ και τυραννικοὶ με τοὺς λαοὺς πού καταπιέζουν στά Βαλκάνια. Τούτη ἡ μαρτυραποθήκη,

τῆς Εὐρώπης - ὅπως τῇ λένε οἱ ξένοι - δὲν ἄντεχε ἄλλο, καὶ οἱ Σέρβοι, Βούλγαροι, Μαυροβούνιοι καὶ Ἕλληνες ξεσηκώθηκαν κατὰ τῆς Τουρκίας, καὶ οἱ ἐξελιξέις ἦταν ραγδαῖες. Ἡ Μυτιλήνη βρέθηκε νὰ κολυμπᾷ στὶς γαλανόλευκες ἐκεῖνο τὸ ἀλησμόνητο πρωῒνὸ τῶν Ταξιαρχῶν, 8 Νοεμβρίου 1912, ὅταν ἔξω ἀπ' τὰ Φανάρια κι ἀπ' τὸ Καστρέλλι εἶχεν ἀράξει ὁ Ἕλληνικὸς στόλος μὲ τὸν ἔνδοξον «Ἀβέρωφ» καὶ τὸν ναύαρχο Κουντουριώτη.

Χαρᾶς εὐαγγέλια, Ἰουλία, παιδί μου. Τώρα πιά εἴμεθα ἡ νέα Ἑλλάς καὶ αἱ Πάτραι εἶναι παλαιὰ Ἑλλάς. Θὰ σὲ πάω εἰς τὰς Πάτρας.

Χρειάστηκε βέβαια κάμποσος καιρὸς, γιὰ νὰ ἡσυχάσουν τὰ πράματα, γιὰτὶ τὸν Βαλκανοτουρκικὸ πόλεμο ἀκολούθησε ὁ Ἑλληνοβουλγαρικὸς, ποὺ εὐτυχῶς δὲν κράτησε πολὺ. Οἱ στρατιῶτες, οἱ ἐθελοντὲς καὶ οἱ ἐπίστρατοι ἐπίασαν νὰ γυρίζουν στὰ σπίτια τους καὶ νὰ ξαναοίγουν τὶς δουλειές τους. Ὁ Ἀριστόβουλος ἔκανε πάλι τὶς σχετικὲς προετοιμασίες. Τώρα ὑπῆρχε «πλοῖον τῆς γραμμῆς», ποὺ θὰ τοὺς ἐβγαζε στὸν Πειραιᾶ κι ἀπ' ἐκεῖ ὁ σιδηρόδρομος Πελοποννήσου θὰ τοὺς ἔφερνε εἰς τὰς Πάτρας. Ὁ Ἀριστόβουλος, χαρὰ χαρούμενος, ἤγγιζε τὸ ὄνειρο τῆς ζωῆς του. Εἶχαν βέβαια περάσει ἀρκετὰ χρόνια. Ἐπάνω στὸ πρόσωπό του εἶχαν φανεῖ μερικὰ σημάδια, κάτι σὰν χαρακιὲς στὶς ἄκρες τῶν ματιῶν καὶ στὸ κούτελο, τὰ μαλλιά ὅλο καὶ ἀραιώναν, ὅμως μέσα στὴν ψυχὴ του ὁ πόθος ἔμεινε ἀγέραστος.

--- Θὰ σὲ πάω εἰς τὰς Πάτρας, Ἰουλία.

Ἡ Ἰουλία ἄκουγε, πίστευε στὸ ὄνειρο καὶ περιμένε. Εἶχε μάθει νὰ περιμένει. Ἐβλεπε τὸ κουρασμένο πρόσωπο τοῦ Ἀριστόβουλου, σκεφτόταν τὰς Πάτρας, ὅχι πιά σὰν δική της ἐπιθυμία, ἀλλὰ σὰν εὐχή, γιὰ νὰ πραγματοποιηθεῖ ἡ λαχτάρα τοῦ ἀνδρα τῆς. Στους περισσότερους ἀνθρώπους ὑπάρχει ἓνα κενὸ ἀνάμεσα στὴν ἐπιθυμία καὶ τὴν προσδοκία. Γιὰ τὴν Ἰουλία τὸ ταξίδι εἰς τὰς Πάτρας εἶχε μείνει ἀνάμνηση προσδοκίας, ἐνῶ ἤξερε ὅτι γιὰ τὸν Ἀριστόβουλο ἦταν ἡ μεγάλῃ προσδοκία, ἡ ὥρα ποὺ περιμένε, ἡ ἀπορρόφηση τῆς σκέψης του, ἡ ἐπιβεβαίωση τοῦ ἑαυτοῦ του, ἡ

λαχτάρα καὶ τὸ ὄνειρο τῆς ζωῆς του.

--- Θὰ σὲ πάω εἰς τὰς Πάτρας, Ἰουλία.

Τώρα πιά ἓνα πικρὸ χαμόγελο χαράζε-ται στὸ πρόσωπό της. Ἡ ἴδια ἔχει παραιτηθεῖ ἀπ' αὐτὸ τὸ ὄνειρο, δὲ νοιαζόταν πιά νὰ μάθει τί βρίσκεται πίσω ἀπὸ τὸ χαμηλὸ βουναλάκι τοῦ Προφήτη Ἡλία. Νοιαζόταν γιὰ τὸν ἄντρα της, ποὺ τὸν ἔβλεπε νὰ μαραινεται καὶ νὰ καταβάλλεται. Ἀπάνω σ' αὐτὰ ἦρθε τὸ μεγάλο ξαφνικὸ.

Παράρτημα... τὸ παράρτημα... πόλεμος στὴν Εὐρώπῃ...

Κάποιοι ξυπόλυτοι νεαροὶ ἔτρεχαν σὰν τρελλοὶ στοὺς δρόμους πουλώντας τὸ παράρτημα τῆς ἐφημερίδας «Σάλπιγξ». Naί, ἦταν πόλεμος, κι αὐτὴ τὴ φορὰ μεγάλος πόλεμος. Τὰ νέα δὲν πρόφταναν νὰ κυκλοφορήσουν, γιὰτὶ στὸ μεταξύ ἔφταναν ἄλλα, νεώτερα.

Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Αὐстроουγγαρίας κήρυξε τὸν πόλεμο κατὰ τῆς μικρῆς Σερβίας γιὰ τὴν δολοφονία ἐνὸς πρίγκηπά της στὸ Σαράγεβο. Ὡς ποὺ νὰ γίνουν γνωστὲς οἱ λεπτομέρειες, ἡ Γερμανία τάχθηκε στὸ πλευρὸ κατὰ τῆς Αὐстроουγγαρίας, ἡ Γαλλία κήρυξε τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Γερμανίας, ἡ Ἀγγλία, Ρωσσία καὶ Ἰταλία τάχθηκαν μὲ τὴ Γαλλία. Ἐτσι ἡ Εὐρώπῃ ἀπὸ τὶς βόρειες ἄκτεις της ὡς τὰ Βαλκάνια καὶ γόταν.

Αὐτό, Ἰουλία, καλὴ μου, εἶναι ἀπὸ τὰ ἄγραφα. Γιὰ σκέψου. Πανευρωπαϊκὸς πόλεμος. Καὶ ἤμασταν καθ' ὅλα ἔτοιμοι. Τί νὰ κάμουμε; Θὰ ἀναμείνουμε. Ἐγὼ ὀπωσδήποτε θὰ σὲ πάω εἰς τὰς Πάτρας.

Ὁ πόλεμος παρατείνεται. Οἱ στρατιῶτες ζοῦν μέσα στὶς τρύπες ποὺ σκάβουν στὴ γῆ, ποὺ τὶς λένε χαρακώματα, καὶ τὰ χρόνια περνοῦν. Ὅλα εἶναι δύσκολα, ὅλα εἶναι λιγοστὰ καὶ δυσεύρετα καὶ στὸ μαγαζί τὰ πιὸ πολλὰ ράφια εἶναι ἀδειανά.

Ὁ Ἀριστόβουλος σκύβει λίγο, καὶ τὰ ἄλλοτε ἐπιδέξια δάχτυλά του ἔχουν τώρα κόμπους ἀπὸ τὴν ἀρθρίτιδα. Τὸ σιδερένιο κουτὶ εἶναι στὴν ἄκρη μαζὺ μὲ τὴν κόπια. Δὲν ὑπάρχουν πιά γρόσια καὶ δίγροσα καὶ μετζίτια οὔτε ἀνταποκριτὴς στὴν Πάτρα.

Τὰ νομίσματα τώρα εἶναι χάρτινα. Πενηντάλεπτα, δραχμές, διδραχμα, τάλληρα, πενηντάρικα. Τσαλακωμένα, βρώμικα. Ὁ

Ἄριστόβουλος τὰ στρώνει καὶ τὰ κάνει πακετάκια.

Τῆς Ἰουλίας μεγαλώνει ἡ πίκρα, ὅσο παρακολουθεῖ μὲ πολλὴν ἀνησυχία τὴν κάμψη τοῦ Ἄριστόβουλου. Βέβαια δὲν εἶναι πιά νέα. Εἶναι μιὰ μεστωμένη γυναῖκα, ποὺ πέρασε τὰ σαράντα. Οἱ κρόταφοί της εἶναι γκριζωποὶ καὶ μιὰ μικρὴ ἄσπρη γραμμὴ στὰ μαλλιά, στὴ μέση τοῦ μετώπου, δείχνει μιὰ σχετικὴ κάμψη, ἀλλὰ ἡ πίκρα, ποὺ εἶναι μόνιμα χαραγμένη στὴν ἄκρη στὰ χεῖλια της, δὲν εἶναι ἀπὸ τὴν ἀδικοχαμένη ζωὴ της. Εἶναι γιὰ τὸν Ἄριστόβουλο, ποὺ ὅλη τὴ ζωὴ του τὴν ἔδεσε μὲ τὸ ταξίδι εἰς τὰς Πάτρας, αὐτὸ τὸ ὄνειρο ποὺ δὲν ἀφήνει ἡ μοῖρα νὰ πραγματοποιηθεῖ.

Καὶ τὰ χρόνια περνοῦν, κι ὅλο σκάβονται χαρακώματα ἐκεῖ, ὅπου ἔχουν ἀνοιχτεῖ τὰ μέτωπα τοῦ πολέμου, οἱ ἄνθρωποι μουλιάζουν ἀπὸ τὶς βροχὲς καὶ χαίρονται, γιατί οἱ πιὸ πολλὲς ὀβίδες χώνονται στὴ λάσπη καὶ δὲν σκάνουν.

Ἡ Μυτιλήνη τώρα ἀνήκει στὸ Βενιζελικὸ κράτος καὶ ἡ μισὴ Ἑλλάδα μαζί της μὲ τὸν Βενιζέλο, τὸν Κουντουριώτη καὶ τὸν Δαγκλῆ ἔχουν βγεῖ στὸν πόλεμο μὲ τοὺς συμμάχους κι ἔχουν ἀνοίξει τὸ Βαλκανικὸ μέτωπο μὲ Ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα. Ἡ παλιὰ Ἑλλάδα ἔμεινε μὲ τὸν Κωνσταντῖνο τὸ βασιλιά, ποὺ κρατᾷ οὐδετερότητα. Ὁ καιρὸς περνᾷ κι οἱ στρατιῶτες μας τῆς «Ἐθνικῆς Ἀμυνας» βρέθηκαν πάλι ἀντίκρου τοὺς Βουλγάρους, ποὺ ἔχουν ταχθεῖ μὲ τοὺς Γερμανοαυστριακοὺς.

Ὁ Ἄριστόβουλος κάθεταί στὸ γραφεῖο φορώντας πάντα τὸ σκληρὸ μπομπεδάκι, ποὺ τώρα ἔχει χάσει τὸ χνούδι τοῦ ἀπ' τὸ βούρτσισμα. Ἡ κόπια σκονισμένη ἀχρηστεύτηκε, τὸ παιδί ποὺ ἐρχόταν στὸ μαγαζί ἔγινε παληκάρι, εἶναι τώρα ἐθελοντῆς στὸ Μακεδονικὸ μέτωπο.

— Πόλεμος, Ἰουλία, μέγας πόλεμος. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μετακινηθοῦμε.

Κάποτε τέλειωσε ὁ μέγας πόλεμος, λευτερώθηκε ἡ Θράκη, πῆρε τὸ δρόμο τῆς ἐξορίας ὁ Κωνσταντῖνος, ἡ Ἑλλάδα ἐνώθηκε μὲ τὸν θριαμβευτὴ Βενιζέλο, ἀνοίγαν τὰ σπίτια νὰ δεχτοῦν τοὺς πολεμιστὲς ποὺ γύριζαν, ἀλλὰ ἀπόμεναν κατάκλειστα μέσ' στὸ πένθος.

— Ἰουλία, παιδί μου, ξαναῆλθε ἡ ἐλπίς. Τέλειωσε ὁ πόλεμος. Θὰ σὲ πάω εἰς τὰς Πάτρας!

Καὶ ἐνῶ στὴν Εὐρώπῃ ἐπιασαν νὰ συμμαζεύουν τὰ χαλάσματα, οἱ Ἕλληνες ξαναφοροῦν τὸ χακὶ καὶ ξεμπαρκάρουν στὴ Μικρὰ Ἀσία, σὲ πανστρατιά, γιὰ νὰ διώξουμε τὸν Τούρκο στὴν Κόκκινη Μηλιά.

— Ἰουλία, παιδί μου, ἄς ἔχουμε ὑπομονή.

Πέρασαν κι ἄλλα χρόνια μὲ νίκες καὶ θριάμβους, μὲ θυσιὲς καὶ μὲ δόξες, ἔπεσε ὁ Βενιζέλος, ξανάρθε ὁ Κωνσταντῖνος ἀπὸ τὴν ἐξορία, ἦρθε ἡ μεγάλη καταστροφή, ξερριζώθηκε ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπὸ τὴν Ἰωνία καὶ τὴν Αἰολίδα, γέμισε ἡ Ἑλλάδα πρόσφυγες, ἄνδρες, γυναῖκες, παιδάκια, ποὺ γλύτωσαν ἀπ' τὴν σφαγὴ μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα.

Ὁ Ἄριστόβουλος περπατᾷ ἀργά, σκυφτός, στηρίζεται στὸ μπαστούνι του. Ἀνοίγει τὸ μαγαζί ἀπὸ συνήθεια, κάθεταί στὸ γραφεῖο, κλείνει τὸ βράδυ μὲ τὸ μεγάλο κλειδί, περνᾷ τὴν ἄλυσίδα στοὺς χαλκᾶδες, κλειδώνει τὴν κρεμαστὴ κλειδαριά. Ἀργὰ ἀργὰ περπατώντας παίρνει τὸν δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι καληνυχτίζοντας τοὺς γνωστοὺς ποὺ συναντᾷ στὸ δρόμο. Φτάνει στὸ σπίτι, κρεμάζει τὸ μπομπεδάκι, βάζει τὸν σκούφο νὰ σκεπάσει τὸ γυμνὸ κεφάλι.

— Καλησπέρα, Ἰουλία...

— Καλῶς τον. Ἐλα, κάθησε κοντὰ στὸ μαγκάλι νὰ ζεσταθεῖς.

Ἀπλώνει τὰ χέρια πάνω ἀπὸ τὴν ἀναμμένη πυρῆνα, σκυφτός, μελαγχολικός, χαρακωμένο τὸ πρόσωπο, ἕνα γεροντάκι πιά ὁ Ἄριστόβουλος.

Εἶναι φανερό, πῶς οἱ σωματικές του δυνάμεις ἔχουν λιγοστῆσει, ἀλλὰ τὸ ἠθικὸ του εἶναι ἀκμαῖο, ἀκέραιο, ἡ δύναμη τοῦ πνεύματός του κρατᾷ ζωντανὴ τὴν ἐπιθυμία τῆς ὑπαρξῆς του.

— Ἐλπίζω νὰ σὲ πάω εἰς τὰς Πάτρας, Ἰουλία...

Ἡ Ἰουλία ἀφήνει τὰ γυαλάκια μὲ τὸν χρυσὸ σκελετὸ στὸ πανεράκι μὲ τὰ πλεχτά, κάθεταί κοντὰ του. Στὸ κεφάλι της πλήθυναν τὰ ἀσήμια. Δὲν μιλοῦν. Ἀπὸ μέσα τοὺς τὸ ἴδιο λένε. Ἐκεῖνος πάντα ἐλπίζει

νά πραγματοποιήσει τὸ ὄνειρο ποὺ ἔθρεψε τῇ ζωῇ του, ἐκείνη κρύβει τὴ στεναχώρια ποὺ νιώθει γιὰ τὴν πίκρα του. Τί γλυκειὰ ζεστασιὰ ποὺ δίνει ἡ πυρῆνα. Ὁ καιρὸς περνοῦσε.

★ ★

Ἕνα ἀπόγευμα ἔφεραν τὸν Ἀριστόβουλο πάνω στὴν πολυθρόνα τοῦ γραφείου. Ἦταν γεμμένο τὸ κεφάλι του, τὰ μάτια του ἔπαιζαν, προσπαθοῦσε νὰ μιλήσει, ἀπ' τὸ στόμα του βγαῖναν ἀναρθροὶ φθόγγοι. Ἕ-

φεραν τὸ γιατρό. Νταμλᾶς. Ἐκανε ὅ,τι ἤ-ταν νὰ κάνει, κάθονταν, παράστεκε. Ἡ Ἰουλία κατατρομαγμένη κάθονταν δίπλα στὸ κρεβάτι, κρατοῦσε τὸ χέρι τοῦ Ἀριστόβουλου, αὐτὸς ἀνήσυχος ἔπαιζε τὰ μάτια, ἔδειχνε πὼς ἤθελε νὰ μιλήσει. Ἐσκυψε ἐπάνω του ἡ Ἰουλία, ἤρθε κοντὰ κι ὁ γιατρός. Ἀνασήκωσε τὸ κεφάλι βλέποντας τὴ γυναῖκα του ὁ Ἀριστόβουλος.

— Ἰ... Ἰου... θά... πᾶ... πᾶ...

Ἐπειτα ἔγειρε τὸ κεφάλι στὸ πλάι καὶ ξεψύχησε.

ΓΙΩΡΓΟΣ Β. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΣ

Μὴν πτοηθεῖς

Σὰν ἀποτύχεις στὸ σκοπὸ σου,
μὴν πτοηθεῖς·
οἱ ἐχθροὶ σου θὰ χαροῦν
καὶ οἱ ἄσπονδοὶ φίλοι,
ποὺ ἴσως δὲν ὑποπτεύεσαι,
δόλιες θὰ δώσουν συμβουλές·
«Παράτα τα, θὰ ποῦν,
χίμαιρες μὴν κυνηγᾷς,
ἡ ζωὴ ἔχει κι' ἄλλες χάρες
καὶ εἶναι λιγοστή».
Ἐσὺ μὴν πτοηθεῖς.
Πάρε γιὰ ὄπλο τὸ πείσμα,
γιὰ βόλι τὸ πάθος
κι' ὄρμησε· κι' ἀπάνω στὸ στόχο
στήσε σημαία.

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

ΝΕΣΤΟΡΑΣ ΜΑΤΣΑΣ, Φάκελλος Πυθαγόρα

Ἄκόμα ἓνα βιβλίον τοῦ Νέστορα Μάτσα ἔρχεται νὰ προστεθῇ στό ἐνεργητικό του. Εἶναι ὁ «Φάκελλος Πυθαγόρα». Εἶναι γνωστή ἡ λογοτεχνική πέννα τοῦ συγγραφέα, καί οὐδεὶς θὰ ἀμφέβαλλε περὶ τῆς νέας λογοτεχνικῆς ἐπιτυχίας του μὲ τὸν «Φάκελλο Πυθαγόρα». Ὁ «Φάκελλος Πυθαγόρα» περιλαμβάνει ἓνα ταξίδι στό χρόνο, πού ἀναζητεῖ παντοῦ καί πάντα τὸν Πυθαγόρα καί ἀποτελεῖ, ὅπως ὁ κ. Ν. Μ. ὑποστηρίζει, ἓνα πρόπλασμα μεταφυσικῆς βιογραφίας. Ὅμως μέσα σ' αὐτὴν τὴν λογοτεχνική παρουσίᾳ τοῦ Πυθαγόρα ὑπάρχουν μερικὰ μελανὰ σημεῖα, πού ἐμβάζουν σὲ ἀνησυχία κάθε ἀναγνώστη καί ἐρευνητή. Πρόκειται γιὰ μερικά ἐιδικὰ «μηνύματα», πού προσπαθεῖ ὁ συγγραφέας νὰ προωθήσει πρὸς τοὺς ἀναγνώστες του, τὰ ὁποῖα ὅμως γιὰ τοὺς γνωρίζοντας θεωροῦνται παγίδες ἀποπροσανατολισμοῦ τῆς ἀποκρυπτογραφίσεως τῆς πραγματικῆς διδασκαλίας τοῦ Πυθαγόρα, καί προκαλοῦν τὴν ἄμεση ἀντίδρασί των. Δὲν ξέρω, ἂν τὰ μηνύματα αὐτὰ ὀφείλονται, καλοπροαίρετα ὅπως πιστεύω, στὴν λογοτεχνική ρύμη τῆς πέννας τοῦ συγγραφέα ἢ δίδονται μὲ πλήρη ἐπίγνωσι - ἢ συμβαίνει τίποτα ἄλλο πιὸ σοβαρό;

• Μὲ ποιά βαθύτερη γνῶσι τῆς ἀλήθειας ὁ συγγραφέας στό διπλωμένο ἐμπροσθόφυλλο τοῦ βιβλίου του συνιστᾷ στὸν ἀναγνώστη του: «Μὴν πέσεις ποτὲ στὴν παγίδα τῶν ἐξωτερικῶν σχημάτων...»;

• Ποιὸ σκοπὸ ἐξυπηρετεῖ αὐτὴ ἡ προτροπή; Ἐπιθυμεῖ ὁ συγγραφέας νὰ ἀποπροσανατολίσῃ τοὺς ἐρευνητὲς ἀπὸ τὸν σωστὸ δρόμο τῆς ἀποκρυπτογραφίσεως τοῦ μυστικοῦ κώδικα τοῦ Πυθαγόρα; Εἶναι γνωστὸ στοὺς πάντες, ὅτι ὁ Πυθαγόρας στοὺς μαθητὲς του ἐδίδασκε σὲ ἰδιαίτερο μάθημα, πῶς νὰ συμβολίζουν καί πῶς νὰ ἀποσυμβολίζουν τὴν διδασκαλία του μὲ σχήματα (τετρακτὺς κ.λπ.) ἢ ἄλλους μαθηματικούς κ.λπ. συμβολισμοὺς

Περὶ «Χρυσῆς Ὀλυμπιάδας»

Ἡ ἐκπόρνευσις τῆς ἀρχαιοελληνικῆς κληρονομίᾳς δὲν εἶναι δυστυχῶς τὸ θλιβερό προνόμιο μόνον ἡμῶν, τῶν Νεοελλήνων. Καί στὸν τομέα αὐτὸ δὲν ὑπῆρξαμε παρὰ οἱ μιμητὲς τῶν ἀνέκαθεν προστατῶν καί συμμάχων μας Δυτικοευρωπαίων (ἄσχετα, ἂν γρήγορα τοὺς ξεπεράσαμε σὲ ἀσυδοσία καί ξετσιπωσιά).

Ἀπὸ τὴν Ἀναγέννησι κιόλας, μὰ κυρίως ἀπὸ τὸν 18ο αἰῶνα, ὅταν ἡ Εὐρώπη ξαναανακάλυψε τὸν ἐλληνικὸ πολιτισμὸ, ἢ καλλιτεχνική, λογοτεχνική, φιλοσοφική κ.λπ. κληρονομιά τῶν Ἀρχαίων ἀντιμετωπίσθηκε ἀπὸ πολλοὺς σὰν ξέφραγο ἀμπέλι, ὅπου ὁ καθένας μποροῦσε ἐλεύθερα νὰ μπεῖ καί νὰ «τσιμπολογήσῃ» ὅ,τι τὸν βολεῦει: κάποιον γλυπτὸ ἀπὸ δῶ, κάποιον στίχο ἀπὸ κεῖ, κάποιον μῦθο, κάποια λέξη, κάποια φιλοσοφική ιδέα... εἴτε γιὰ νὰ γεμίσει τίς αἵθουσες κάποιου μουσείου του, πού, ἂν περίμεναν ἀπὸ τὰ μόνα ἐκθέματα τῆς δικῆς του χώρας, θὰ ἔμεναν τραγικὰ κενές· εἴτε γιὰ νὰ δώσει περισσότερο κύρος σὲ κάποια προσωπική του ἐργασία ἢ ἔμπνευσι. Ἔτσι ἔπραξε καί ὁ Γάλλος βαρῶνος Pierre de Coubertin στὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνα. Ἐ-

(βλ. «Δαυλόν», τόμοι 1989, 1990). Το μήνυμα λοιπόν αυτό είναι άστοχο, διότι δεν έχει αληθινή βάση και πρέπει να μη ληφθεί υπ' όψιν από τους αναγνώστες.

Ένα άλλο τελείως άτυχες μήνυμα περιέχεται στη σελίδα 69 του βιβλίου του, όπου ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι: «Στις χιλιάδες των τόμων που συνθέτουν τη βιβλιογραφία του, από τα θεμελιωμένα μελετήματα των έρευνητών της σκέψης του ως τις έλκυστικές φυλλάδες της παραψυχολογικής προσέγγισης, ούτε ένας δεν προσφέρει μίαν ίκανοποιητική έρμηνεία του φαινομένου Πυθαγόρας και Πυθαγόρεια σκέψη». Συνεχίζοντας μās βεβαιώνει, ότι οι μελέτες αυτές είναι φαντασίες και ότι «καλλιεργούν την έντεχνη διάθεση του ανθρώπου να προχωρήσει πέρα από τα σχήματα, στις μυστικές διαγραφές...».

Ούτε λίγο ούτε πολύ ο συγγραφέας απορρίπτει όλα τα μέχρι σήμερα βιβλία και τις μελέτες, που κατά καιρούς έχουν εκδοθή για τον Πυθαγόρα και τη σκέψη του. Φαίνεται όμως, ότι ο κ. Νέστορας Μάτσας στα ταξίδια του για την αναζήτησι του Πυθαγόρα στις Ίνδies, στην έρημο της Ίουδαίας και στην Μεγάλη Έλλάδα ξέχασε να σταματήσει για λίγο και στη μικρή σύγχρονη Έλλάδα. Γιατί, αν έψαχνε σε οποιαδήποτε σύγχρονη ελληνική βιβλιοθήκη, θα διεπίστωνε ότι τα βιβλία που υπάρχουν για τον Πυθαγόρα δεν είναι «έλκυστικές φυλλάδες», όπως τα χαρακτηρίζει ο ίδιος, αλλά απόλυτα καταξιωμένα στο πέρασμα του χρόνου, με ικανοποιητική έρμηνεία της Πυθαγόρειας σκέψης και με τρομακτικές νεώτατες αποκαλύψεις, απόλυτα τεκμηριωμένες επίσης. Αναφέρομαι ένδεικτικά στις παρακάτω σοβαρές μελέτες των: 1) Πέτρου Γράβιγγερ: «Η μυστική διδασκαλία του Πυθαγορισμού», 2) Ν. Μαργιωρή: «Πυθαγόρειος Αριθμοσοφία», 3) Κωστή Μπάλα: «Οί Πυθαγόρειοι», 4) Θ. Σακελλαρίου: «Ο Πυθαγόρας», 5) Ίππ. Δάκογλου: «Ο Μυστικός κώδικας του Πυθαγόρα και ή αποκρυπτογράφησης της διδασκαλίας του».

Πρός τί λοιπόν αυτή ή δυσφήμισι; Ποιόν σκοπό εξυπηρετεί ή άρνησι και ο άτυχής χαρακτηρισμός ότι τα άνω είναι φαντασίες; Ακόμα και κατά την ειδική παρουσίασι-διάλεξι που έκανε ο ίδιος ο συγγραφέας, αναλύοντας το βιβλίο του «Φάκελλος Πυθαγόρα», υπέπεσε σε ένα ακόμα σοβαρότατο άτόπημα, στην προσπάθειά του να στείλη το μήνυμα της άμφιβολίας και άρνησης: Συνέστησε στους ακροατές του να πετάξουν από πάνω τους

μπνεύσθηκε τη διοργάνωση διεθνών αθλητικών αγώνων, που θα χρησίμευαν κύρια σά μέσο έκτόνωσης της λαϊκής δυσαρέσκειας, που φούντωνε εκείνα τα χρόνια, και για να δώσει περισσότερη αίγλη στην ιδέα του και ίσως για να εξασφαλίσει τη γενική συμπαράσταση, σκέφτηκε να δώσει στους νέους αγώνες το όνομα «Όλυμπιακοί», σάν αυτούς που κάθε τέσσερα χρόνια γίνονταν την αρχαία εποχή στην πόλη της Όλυμπίας. Θα υπήρξαν βέβαια, φαντάζομαι, και όρισμένοι άνθρωποι άγνοί - ίσως ακόμα και ο ίδιος ο de Coubertin -, που θα όραματίστηκαν με είλικρίνεια την αναβίωση του αρχαιοελληνικού «όλυμπιακού ιδεώδους».

Φροῦδες έλπίδες ρομαντικών μυαλών. Όσο τα χρόνια περνούσαν και οι Όλυμπιάδες διαδέχονταν ή μία την άλλη, τόσο γινόταν φανερό ότι ή όνομασία τους αυτή δεν ήταν παρά κενός τύπος, μιá βιτρίνα, ένας κίβδηλος τίτλος ευγενείας, σάν κι αυτούς που όρισμένοι νεόπλουτοι αγοράζουν από κάποιους άριστοκράτες, για να κρύψουν την ταπεινή καταγωγή τους. Κι αν ακόμα στην αρχή ήταν δυνατή κάποια άμφιβολία, μετά το Λός Αντζελες και τη Σεούλ αυτή δεν είναι πιá επιτρεπτή. Οί σύγχρονοι Όλυμπιακοί Αγώνες όχι μόνο

τὰ μαθηματικά, νὰ κλωστήσουν κυριολεκτικὰ τὰ πορίσματα πού ἐξάγονται ἀπ' αὐτὰ γιὰ τὴν διδασκαλία καὶ σκέψι τοῦ Πυθαγόρα, δηλώνοντας μάλιστα ὅτι ἔτσι ἔκανε καὶ ὁ ἴδιος μιὰ ὁλόκληρη ζωὴ... Τί ἀκριβῶς φοβᾶται ὁ κ. Νέστορας Μάτσας ἢ οἱ τυχόν ὑπάρχοντες περὶ αὐτὸν ἢ καὶ οἱ ὀπισθεν αὐτοῦ ἀπὸ τὶς ἀποκαλύψεις πού προέρχονται ἀπὸ μαθηματικὲς τεκμηριώσεις; Μήπως φοβᾶται, ὅτι μερικοὶ ὀχλοῦνται ἀπ' αὐτὲς τὶς πρόσφατες ἀποκαλύψεις, πού παρουσιάζονται ἀπὸ μαθηματικὲς ἀλήθειες καὶ ἀφαιροῦν τὰ πρωτεῖα καὶ τὴν πατρότητα ἀπὸ τὰ κοσμογονικὰ τους πιστεύω, ὅπως εἶναι τὸ περίφημο «Δένδρο τῆς Ζωῆς»; (Βλέπε τὴν μελέτη «*Ὁ μυστικὸς κώδικας τοῦ Πυθαγόρα κ.λπ.*»). Δὲν γνωρίζει ὁ συγγραφέας, ὅτι κάθε τι πού τεκμηριώνεται μὲ μαθηματικὲς ἀποδείξεις εἶναι ἀκλόνητο καὶ ἀληθινό; Μπορεῖς νὰ «κλωστήσης» ἀπὸ ἐσένα τὸν ἴδιο τὰ μαθηματικά, ἀλλ' ὄχι καὶ τὰ πορίσματά των· αὐτά, εἴτε τὸ θέλεις εἴτε ὄχι, θὰ τὰ παραδεχθῇς καὶ σὺ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι.

Σὲ τελευταία ἀνάλυσι θὰ συνιστοῦσα στὸν συγγραφέα τοῦ βιβλίου «*Φάκελλος Πυθαγόρα*», γιὰ νὰ μὴ χαθῇ ἡ λογοτεχνικὴ μορφή τοῦ τρόπου τῆς παρουσίας τοῦ βιβλίου του, νὰ φροντίσῃ νὰ ἀφαιρεθοῦν ἀπ' αὐτὸ τὰ ἀτυχή καὶ παρεξηγήσιμα μηνύματά του.

Ἰπποκράτης Π. Δάκογλου

CYNTHIA EAGLE - RUSSETT, *Σεξουαλικὴ Ἐπιστήμη*

Ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα σπουδαῖοι στοχασταὶ ἔχουν θεμελιώσῃ ἀντιλήψεις περὶ τῆς ὑποτιθέμενης κατωτέρας τῆς γυναίκας. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ γυναικεία ιδιότης εἶναι ἓνα εἶδος μειονεκτήματος. Καὶ σχεδὸν δύο χιλιετίες ἀργότερα ὁ Καρτέσιος προσέθεσε, ὅτι τὸ σπέρμα ἐμφυσᾷ τὴν ψυχὴ εἰς τοὺς ἀπογόνους. Ἀλλὰ μόλις κατὰ τὸ δεύτερο ἡμῖς τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος οἱ ἄνδρες καλύπτοντας τὶς θεωρίες τους ὑπὸ τὸν μανδῦα τῆς ἐπιστήμης ἐνώνονται σὲ μία πλέον συντονισμένη προσπάθεια νὰ δικαιολογήσουν τὴν κυριαρχία τους ἐπὶ τοῦ ἀντιθέτου φύλου.

δὲν ἀποτελοῦν ἔκφραση τοῦ ὀλυμπιακοῦ ιδεώδους, ἀλλὰ εἶναι ἡ ξεκάθαρη ἀρνησὴ του.

Ἡ οὐσία τῶν σύγχρονων Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων εἶναι τὸ ἐμπόριο. Οἱ Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες εἶναι μιὰ μεγάλη ἐπιχείρηση, στὴν ὁποία διάφορες πολυεθνικὲς ἐταιρεῖες ἐπενδύουν ἑκατομμύρια δολλάρια μὲ μόνον σκοπὸ τὸ κέρδος. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ τεράστιο ἐμπορικὸ κύκλωμα τίποτα δὲν ἀφήνεται στὴν τύχη καὶ λιγότερο ἀπ' ὅλα βέβαια οἱ ἐπιδόσεις τῶν ἀθλητῶν. Γιατὶ ἀπὸ τὶς ἐπιδόσεις αὐτὲς ἐξαρτᾶται πρῶτιστα ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπιχείρησης. Γιὰ νὰ συνεχίσει ὁ κόσμος νὰ συνιστίζεται στὰ στάδια, νὰ βιδώνεται μπροστὰ στὶς ὀθόνες τῶν τηλεοράσεων, πρέπει τὸ θέαμα πού τοῦ προσφέρεται νὰ ἀνανεώνεται ἀδιάκοπα, πρέπει οἱ ἐπιδόσεις τῶν ἀθλητῶν νὰ βελτιώνονται συνεχῶς. Ποῦ ὅμως βρίσκονται αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, πού τρέχουν ὀλοένα ταχύτερα, πού πηδοῦν ὀλοένα ψηλότερα καὶ μακρύτερα, πού σηκώνουν ὀλοένα μεγαλύτερα βάρη; Δὲ βρίσκονται. Κατασκευάζονται. Σὲ ὅλες τὶς ἀναπτυγμένες χώρες, σὲ ἀνατολὴ καὶ δύση, ἔχουν στηθεῖ βιομηχανίες πού παράγουν πρωταθλητές, ὄντα τεχνητὰ, παραφουσκωμένα χημικὰ παρασκευάσματα, πού ξημεροβραδιά-

Κατὰ τὴν ἱστορικὴ Cynthia Russett ἡ Βικτωριανὴ ἐποχὴ ἔθεσε ὑπὸ ἀμφισβήτησιν τὴν λευκὴ κυριαρχία τῶν εὐρωπαϊκῶν καὶ ἀμερικανικῶν κοινωνιῶν. Ἡ κατάργησις τῆς δουλείας ἐνεργοποίησε τὸν ἀγῶνα μεταξὺ τῶν φυλῶν γιὰ κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ἰσότητα. Ὁμοίως καὶ τὴν διεκδίκηση τοῦ δικαιώματος ψήφου ἐκ μέρους τῶν γυναικῶν, ὁ ὁποῖος κορυφώθηκε περὶ τὸ 1900. Ἡ Russett σημειώνει, ὅτι γιὰ τοὺς περισσοτέρους ἄνδρες ἡ γυναικεία πρόκλησις ἦταν «*ἢ πλέον ἄμεση καὶ οἰκεία: λίγοι λευκοὶ ζοῦσαν μὲ μαύρους, ἀλλὰ οἱ περισσότεροι ζοῦσαν μὲ γυναῖκες*». Ἔτσι οἱ ἄνδρες ἐπιστήμονες ὑπέταξαν τὴν ἀνατομία, τὴν ἀνθρωπολογία, τὴν ἐξελικτικὴ βιολογία, ἀκόμη καὶ τὴν φυσικὴ εἰς τὴν ἐπιθυμία τους νὰ δημιουργήσουν μία θεωρίαν ἐναντίον τῆς σεξουαλικῆς δικαιοσύνης.

Κατ' αὐτοὺς οἱ γυναῖκες εἶχαν μικροτέρους ἐγκεφάλους καὶ ἀσθενέστερο μεταβολισμό. Τὸ περιορισμένο τοὺς ἀπόθεμα φυσικῆς ἐνεργείας ἐσπαταλοῦτο κάθε μῆνα, ἀφ' ἡμέρας τὴν πειθίην καὶ παθητικὴν, ὅπως ἡ φύσις τὴν προώριζε. Ἡ ἐξέλιξίς τοὺς ἐμποδίζετο καὶ παρέμεναν παιδιὰ ὡς πρὸς τὸ μυαλὸ καὶ τὸ σῶμα. Ἀκόμη καὶ οἱ πλέον λεπτολόγοι ἐρευνῶνται ἐμείωσαν τὴν ἀπαιτήσιν τοὺς γιὰ αὐστηρὴν τεκμηρίωσιν τῶν θεωριῶν τους.

Ἡ Russett ὑποδεικνύει ἐπίσης ὅτι, ἐνῶ ἡ ἐπιστῆμη ἐνοποίησε τὸν μύθο περὶ ἀδυνατοῦ φύλου, ἡ ἰδία καὶ τὸν ἔθαψε. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος ἡ ἀνακάλυψις τῶν ὁρμονῶν καὶ χρωμοσωμάτων ἀπέδειξε, ὅτι ἡ βιολογικὴ σύστασις τῆς γυναίκας δὲν διαφέρει πολὺ αὐτῆς τοῦ ἀνδρός. Τὰ ἀνατομικὰ καὶ ψυχολογικὰ στοιχεῖα κατέδειξαν κατὰ τὴν Russett, ὅτι ἡ θεωρία τῶν Βικτωριανῶν ἐπιστημόνων περὶ γυναίκας εἶναι ἓνα μνημεῖο, ποὺ προκαλεῖ μόνον φόβον καὶ ἀπέχθεια.

Νίτσα Ἀργυροπούλου

FELICE MASTROIANNI, *Ἑλληνικὴ Τριλογία*

Διαβάζοντας τὸ κείμενον «*Κραυγὴ ἀπὸ τῆς Μεγάλῃς Ἑλλάδος*» στὸ τεύχος 98 (Φεβρ. 1990) τοῦ «*Δαυλοῦ*», ξανανοίγω τὴν *Ἑλληνικὴ Τριλογία* τοῦ Ἑλληνα στὴν καταγωγὴ καὶ στὴν ψυχὴ Felice (Εὐτύχιο ἤθελε νὰ τὸν ἀποκαλοῦν οἱ φίλοι του) Mastroianni. Γεννή-

ζονται σὲ ἐξοντωτικὰς γυμναστικὰς ἀσκήσεις, μηχανεὲς ἀνθρωπόμορφες, ποὺ ὁ μόνος σκοπὸς τοὺς εἶναι ἡ κατάρριψις κάποιου ρεκόρ.

Τί σχέση ὅμως μπορεῖ νὰ ἔχουν ὅλα αὐτὰ μὲ τοὺς πραγματικοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνες, ἐννοῶ αὐτοὺς τῆς Ὀλυμπίας; Τί σχέση μπορεῖ νὰ ἔχει ἡ ἐμποροκρατία, ἡ λατρεία τοῦ γιγαντισμοῦ καὶ τῆς κτηνώδους δύναμης μὲ τὸ ὀλυμπιακὸ ἰδεῶδες τῆς συμμετρίας καὶ τῆς ἀρμονίας πνεύματος καὶ σώματος; Τί σχέση τελικὰ μπορεῖ νὰ ἔχει ἡ Σεοῦλ μὲ τὴν Ὀλυμπία;

Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ νομίζω, ὅτι ἐμεῖς, σάν Ἕλληνες, ὅχι μόνον δὲ θὰ ἔπρεπε νὰ ὑποστηρίζουμε τὴ διοργάνωσιν ἀπὸ τὴ χώρα μας τῆς «Χρυσῆς Ὀλυμπιάδας» τοῦ '96, μὰ θὰ ἔπρεπε καὶ νὰ ξεσηκωνόμαστε καὶ νὰ ἀπαιτοῦμε νὰ πάψουν πιά αὐτοὶ οἱ ἀγῶνες νὰ ὀνομάζονται Ὀλυμπιακοί, νὰ πάψει καὶ τὸ «καρχαιοζιλικὸν» τῶν τελετῶν τοῦ ἀνάμματος τῆς φλόγας, ποὺ κάθε τέσσερα χρόνια βεβηλώνουν καὶ τὴν Ὀλυμπιακὴν Ἰδέαν καὶ τὸν ἱερὸν χώρον τῆς Ὀλυμπίας.

Κι ἂς μὴν ξεχνᾶμε: Ὅταν στὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα γίνονταν οἱ Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες, σταματοῦσαν οἱ πόλεμοι. Στὴ σύγχρονη ἐποχὴ, ὅταν γίνονται πόλεμοι, σταματοῦν οἱ Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες.

Ὁρέστης Ἡλιανός

θηκε στην Πλατανία της Καλαβρίας, μεγάλωσε με τους θρύλους των παλαιότερων, που ζούσαν με την ιστορία της καταγωγής τους και την Έλληνικότητα στη σκέψη τους. Σπούδασε τη γλώσσα των προγόνων του, πήρε το διδακτορικό του στα κλασσικά γράμματα, δίδαξε ως καθηγητής, μετέφρασε αρχαίους Έλληνες συγγραφείς και αρκετούς συγχρόνους Έλληνες λογοτέχνες και έγραψε τρεις ποιητικές συλλογές στα Έλληνικά. Πέθανε στο Nicastro (Νεόκαστρο) της Καλαβρίας τον Απρίλιο του 1982, χωρίς ν' άκουστούν ούτε δυο λόγια από Έλληνικά επίσημα χείλη για το θάνατό του, δεν δημοσιεύτηκε ούτε λέξη στις λογοτεχνικές στήλες των εφημερίδων μας (και επιστολή που έστειλε ο φίλος του ποιητής Φοίβος Δέλφης σε Αθηναϊκή εφημερίδα έμεινε αδημοσίευτη, κατά όμολογίαν τότε του μακαρίτη σήμερα Φοίβου). (Πόσα θά 'χαν γραφτεί κι άκουστεί, αν είχε πεθάνει κάποιος όμοφυλόφιλος κουλουριάρης, κάποιος ρεμπέτης, κάποιος πορνογράφος ή κάποιος «προοδευτικός» ύμνητής της μαζοποίησης...).

Τρεις ποιητικές συλλογές γραμμένες στα Έλληνικά περιέχει ή «Έλληνική Τριλογία»: 1) «Το τετράδιο ένός καλοκαιριού», 2) «Η Άνοιξη» και 3) «Το παραμύθι του Ευτόχιου». Αντιγράφω, ένδεικτικά, έντε ποιήματά του, που εκφράζουν τη λατρεία για την προγονική του πατρίδα και την Έλληνικότητά του. Τα άφιερώνω στους επώνυμους και στους άνωνυμους που εκώφευσαν στην «Κραυγή από τη Μεγάλη Ελλάδα» (δες «Δαυλός», τεύχος 98).

“ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΡΟΑΝΑΚΡΟΥΣΜΑ.

“Αν άγγιζα, Ελλάδα, τίς άκτές σου, / δέ θά 'ταν πιά μ' εκείνο τό παλιό όνειρο, / νά φέρω σέ σένα ένα σημάδι / τής καταγωγής μου, / ένα κομματάκι άμφορέα, / ένα νόμισμα με τό πρόσωπο τής Λακίνιας Ήρας, / τούτης τής γής μου /, όπου οί πρόγονοί μου άραξαν / στις φωτεινές χαραυγές / κι έδω κάρφωσαν τό κουπί. [...] Τώρα θά 'ρχομουν σάν προσκυνητής/, για νά συλλέξω τίς φωνές / των συνομηλίκων τής γής μου / [...] Είμαι μιá καρδιά κουρασμένη / μ' έναν πόνο ξενητεμένου / από την πατρίδα που έχω τίς ρίζες μου/, όπου οί αύγές είχανε χείλη / άχραντων ρόδων”.

“ΜΕ ΑΛΛΗ ΓΛΩΣΣΑ

Τώρα θά προσπαθήσω νά πω / κάποια λόγια μ' άλλη γλώσσα /, που φέρνω μέσα στο αίμα, / τη γλώσσα που δίνει στην ψυχή μου / ένα μακρυνό νόημα τής φωνής / των πανάρχαιων Ελλήνων γονιών μου. Για νά νιώσω μιá νέα αίσθηση / του λόγου και του τραγουδιού, / για νά ξαναβρω / μιá γεύση από χαμένες πηγές /. “Ετσι θ' άκούσω πιό κοντινή τη φωνή / τής αρχαίας ψυχής μου.”

“ΣΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΟΦΩΝΟΥΣ ΑΔΕΛΦΟΥΣ ΜΟΥ ΤΗΣ ΚΑΛΑΒΡΙΑΣ

[...] “Αλλά είναι πάντα ζωνρη μέσ' τίς καρδιές / σάν μιá μυστική αγάπη / ή φωτιά τής Ελλάδας, / τής πανάρχαιας πατρίδας. / Τα παιδιά θέλουν νά μάθουν / την Έλληνική γλώσσα / άπ' τη φωνή των πάππων τους. / Κι όταν τά παιδιά μιλάνε στην Έλληνική /, είναι μιá γλυκειά μουσική από πουλάκια [...]. “Ας γίνουν τοῦτοι οί στίχοι μου, / στην γλώσσα των Ελλήνων μας γονιών, / ένα μήνυμα έλπίδας κι αγάπης, / μιá άδελφική άγκάλη.”

“ΕΣΥ ΕΛΛΑΔΑ

“Εσύ μου έδωσες, Ελλάδα, / τ' άληθινό συναίσθημα τής ποίησης. / “Εσύ είσαι, Ελλάδα, / ή άπόμακρη πατρίδα / τής καρδιάς μου. / Λάμπει μέσα μου, Ελλάδα, / ή βαθειά μνήμη / άπ' τό φώς σου. / Σ' αγαπώ, Ελλάδα, / σάν ένα άρχαίος χαμένος έξόριστος.”

Το τελευταίο του ποίημα, λές και περίμενε το θάνατο:

“ΕΠΙΛΟΓΟΣ

“Εδω τελειώνει / —σάν ένα παιχνίδι, σάν μιá πλάνη— / τό Έλληνικό τραγούδι μου, / τό τραγούδι του Ευτόχιου. / «Ευτόχιο» μ' όνομάζουν / οί άδελφοί “Έλληνες ποιητές. / Και

θάρξει τ' ἀγέρι / νὰ ἐξαλείψει τὴ φωνή μου / καὶ τὸ παραμῦθι τοῦ Εὐτύχιου».

Σημείωση: Στὰ ποιήματα «Ἑλληνικὸ Προανάκρουσμα» καὶ «Στοὺς Ἑλληνόφωνούς μου ἀδελφούς τῆς Καλαβρίας» λόγῳ μεγέθους ἀναγκάστηκα νὰ παραλείψω στίχους.

Ἑλευθ. Ε. Μαρματσούρης

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ, *Οἱ περιπέτειες τῶν ἐθνικῶν ὀνομάτων τῶν Ἑλλήνων*

Ἐνδιαφέρουσα προσφορά γιὰ τοὺς φίλους τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἀποτελεῖ ἡ β' ἔκδοση τοῦ συγγράμματος τοῦ καθηγητοῦ Παναγιώτου Κ. Χρήστου. Αὐτὸ τὸ ἑλληνοπρεπὲς σύγγραμμα ἔχει φιλοσοφικὴν καὶ ἱστορικὴν βαρύτητα. Ὁ καθηγητὴς Χρήστου, μὲ ἐπιστημονικὲς ἀναλύσεις, περιγράφει τὴν διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐξέλιξη τῶν διαφόρων ὀνομάτων, ποὺ ὑποδηλώνουν τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος: Πελασγοί, Ἀχαιοί, Ἕλληνες, διάκριση τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, Ἑλληνισταί, Γραικύλοι, Ρωμαῖοι, Βυζαντινοὶ κ.λπ. Ἰδιαιτέρως θὰ σταθοῦμε σὲ ὅσα γράφει γιὰ τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τοὺς Ἕλληνες. Κατὰ τὸν συγγραφέα, ὁ διαμορφωθείς ἀπὸ τοὺς Ἀχαιοὺς πολιτισμὸς «εἶναι πολιτισμὸς ἡρώων καὶ ἀρχόντων, οἱ ὅποιοι ἀσχολοῦνταν κυρίως μὲ τὸν πόλεμο, τὸ κυνήγι καὶ τὸ ἄθλημα, ἐζοῦσαν στίς ἀκροπόλεις, ἐπιδίδονταν σὲ συμπόσια καὶ ἄκουαν μὲ δῖψα τὰ ποιήματα τῶν ραψωδῶν. Μὲ τὸν καιρὸ γύρω του ἀναπτύχθηκε μιὰ τάξις εὐγενῶν, ποὺ ἔδωσε περισσότερη λεπτότητα στοὺς τρόπους» (σελ. 36). Ἀλλὰ ποιοὶ εἶναι οἱ Ἕλληνες, χάριν τῶν ὁποίων ἔχομε σήμερα τὴν τιμὴ νὰ ὀνομαζώμεθα καὶ ἡμεῖς ἔτσι; Ὁ καθηγητὴς Χρήστου ὑποστηρίζει: «οἱ Ἕλληνες, μὲ αὐτὸ τὸ ἐπιβλητικὸ τους ὄνομα, ποὺ κατὰ τὸν 4ο π.Χ. αἰῶνα εἶχε ἤδη καλύψει ὅλα τὰ ἑλληνόφωνα φύλα σὲ ὅλη τὴ διασπορά τους, ἐδημιούργησαν ὅλον ἐκείνον τὸν ἀνεπανάληπτο κλασσικὸ πολιτισμὸ, ποὺ εἶναι ὑφασμένος μὲ τὰ στοιχεῖα τοῦ πνεύματος, τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ἁρμονίας καὶ ἀποτελεῖ τὸ ὑπόστρωμα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς σύγχρονης οἰκουμένης» (σελ. 50). Ὁ Ἑλληνισμὸς εἶναι ἔννοια κοσμοκεντρικὴ, βαθύτατα ἀνθρωποπλαστικὴ.

Κανονικῶς τὸ σύγγραμμα τοῦ κ. Χρήστου πρέπει νὰ διανέμεται καὶ νὰ διδάσκεται σὲ ὅλους τοὺς Ἕλληνες μαθητές. Θὰ εἶναι ἓνα βῆμα γιὰ τὴν ἐπανελληνοποίηση τῆς μέσης παιδείας, τῆς τόσον ταλαιπωρηθείσης ἀπὸ διεθνιστικὰ φληναφήματα.

Νίκος Χ. Χαρακάκος

ΟΡΕΣΤΗΣ ΗΛΙΑΝΟΣ, *Τὰ παιδιὰ τοῦ Μεγαλέξανδρου*

Μὲ τὴν περιγραφή αὐτὴ τοῦ ταξιδιοῦ του, στὴν περιοχὴ τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ Καυκάσου, στίς 80 σελίδες τοῦ βιβλίου καὶ μὲ σύγχρονες φωτογραφίες (ποὺ ἀποτελοῦν τίς μισὲς ἀπὸ τίς σελίδες αὐτές) τῆς περιοχῆς καὶ τῶν ἀνθρώπων τῆς ὁ συγγραφέας μᾶς ξεναγεῖ στὴ χώρα τῆς Βακτριανῆς, τῆς Γανδαρίδας, τῶν Παροπαμισάδων. Μέσα ἀπὸ δρόμους ὀρεινοὺς καὶ δύσβατους ἐπισκέπτεται τὴν περιοχὴ τῆς Χούνζας καὶ βρίσκει τοὺς «Ἕλληνες» τῆς Ἰνδικῆς. Ἐκεῖ ἀκούει νὰ τοῦ λένε «καὶ μεις στὴ Χούνζα Ἕλληνες εἴμαστε, ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες τοῦ Μεγαλέξανδρου». Σὲ ἄλλη, ἀκόμα πιὸ ἀπομονωμένη καὶ πιὸ δύσβατη περιοχὴ, συναντᾷ τοὺς Kalash, ποὺ οἱ παραδόσεις τους λένε πὼς «κατάγονται ἀπὸ ἓναν ἰσχυρὸ λαὸ ποὺ ἦρθε ἀπὸ τὴ Δύση» καὶ ποὺ «ὅταν ἔφθασαν οἱ Ἀγγλοὶ στὴν περιοχή, τόσο πολὺ ἐντυπωσιάστηκαν ἀπὸ τὰ καθαρὰ Εὐρωπαϊκὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἀν-

θρώπων της, πού τούς θεώρησαν άσυζητητί αυθεντικούς απογόνους τών 'Ελλήνων από τήν έποχή του Μεγαλέξανδρου».

Ή αξίζουν τά θερμότερα συγχαρητήρια στο συγγραφέα γιά τό ταξίδι του στην περιοχή, γιά τό βιβλίο του καί γιά τίς πληροφορίες πού μās δίνει. Πόσοι, αλήθεια, γνωρίζουν στόν τόπο μας τόν άκμάσαντα έπί τρείς αιώνες 'Ινδικό 'Ελληνισμό, πού από τήν ίδρυσή του, μέ τό κράτος τής Βακτριανής, μέχρι τήν κατάλυσή του από τούς Πάρθους τό 30 π.Χ. (πού συμπίπτει χρονολογικά καί μέ τήν κατάλυση από τούς Ρωμαίους του τελευταίου 'Ελληνιστικού κράτους, τής Αιγύπτου) είχε τεράστια επίδραση στην κεντρική 'Ασία; Πόσοι έχουν άκούσει γιά τόν Εϋθύδημο, τό Δημήτριο τόν Α΄, τό Μένανδρο καί τίς έκστρατείες του μέχρι τά Παλίβοθρα, στο Γάγγη ποταμό; Γιά 'Ελληνικές επιγραφές σέ νομίσματα Κινέζων δυναστών; Γιά έργα τέχνης έμπνευσμένα από 'Ελληνικά πρότυπα στην 'Ιαπωνία καί στην 'Ινδονησία;..

Έλευθ. Ε. Μαρματσούρης

ΜΑΡΙΑ ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΔΟΥ — ΠΟΘΟΥ, *Μυστικό πέραςμα*

Ποιήτρια ένοράσεων, σ' ένα «όδοιπορικό» μακρόπνοης έξαντλητικής αναζήτησης, ή Μαρία Λαμπαδαρίδου. Πόθου καί στο έργο της αυτό. Έργο συγκροτημένο έσωτερικά στις διεισδύσεις μιάς μυστικής λειτουργικότητας σέ χώρους, όπου διασπαθίζεται τό σκοτάδι από άχτίδες αΐχμηρές, σ' άλλεπάλληλα περάσματα άπ' τήν «άγωνία τής ύλης», τής «μνήμης», τής «φωτιάς», του «αΐματος», τής «λάμψης», τής «διαφάνειας», του «χρησμού». Μέ τή «Μικρασία» μέσα στα δάκρυα, τίς «τρείς 'Ιριδες» χαμένες στόν έρημο ούρανό, τά «δνειρα» σ' έναν ύπνο «γεμάτο ρωγμές», μέ τή «θάλασσα» πνιγμένη στο χάος, άπ' όπου θ' άνασυρθεί πυρίκαυστη ή «αλήθεια» της, μέ τήν «άπουσία» έμπλης από μύρο ψυχής, πού διαχύνεται σ' έναν ναόν ως «όσμη» θυμιάματος πρós τόν θεό, μέ τό «ρίγος» τής ποίησης επενδυμένης τή μέθη «μιάς μουσικής πού τήν άκουσε σ' άλλους καιρούς» καί άπηχεί τό σπαραγμό της στην «ύστατη ώρα». Ή υπάρχει μιά καταναυτική όττητα σ' αυτό τό εύλαβές πόνημα τής Μαρίας Λαμπαδαρίδου-Πόθου, μιά φιλοσοφική όττητα, άπ' όπου εκλύεται μέσ' από λέξεις βαθυσήμαντες τό ίερό νόημα τής ύπαρξης. Μαύρο σάν άστρο τής άβύσσου. Λαμπερό σάν όραμα προφητικό, σέ θρύμματα αποχρώσεων, όπου τό «φώς κεκρυμμένο» γίνεται περισσότερο άποκαλυπτικό, αναγεννώντας διαρκώς σκιές πού πορεύονται διαιώνια, διασχίζοντας τοπία μεταφυσικά. Μέ «τό καμμένο τριαντάφυλλο τής ψυχής» νά εύωδιάζει άκόμη. Ή άκόμη νά στάζει τό φέγγος του σέ ήμέρες καί νύχτες ένός «χρόνου πεπληρωμένου». Νά έπιζει μέσ' από μιά ποίηση πού τεχνουργεί ή εύαισθησία, τό ταλέντο, ή συνεχής έγρήγορηση μιάς διερευνητικής συνείδησης σέ τούτο τό «μυστικό πέραςμα» τής Μαρίας Λαμπαδαρίδου. Πόθου.

Τάσος Γ. Ή αναγνώστου

• ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΟ: Στο άρθρο του κ. Κ. Γεωργανά γιά τή «διάχυση» του πολιτισμού από τό Αιγαίο στην Οικουμένη κατά τούς προϊστορικούς χρόνους («Δαυλός», τεύχος 99) ή λεζάντα τής φωτογραφίας τής σελίδας 5690 νά τεθ ή ως λεζάντα τής φωτογραφίας τής σελίδας 5693 καί άντιστρόφως.